Pedagogická péče o dítě s ADHD

Petra Janovská

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Petra JANOVSKÁ**
Studijní program:	**B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor:	**Sociální pedagogika**
Téma práce:	**Pedagogická péče o dítě s ADHD**

Zásady pro vypracování:

Kompletace a zpracování teoretické odborně orientované literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti práce s dětmi s ADHD.
Příprava metodiky výzkumné části a realizace kvalitativního výzkumu.
Zpracování intervenčních postupů peer programu a sledování jeho účinnosti.
Vytvoření případové studie na základě realizace kvalitativního výzkumu.
Závěry a doporučení pro další práci s dítětem s ADHD.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HORT, VL.,HRDLIČKA, M., KOCOURKOVÁ, J., MALÁ, E. A KOL. Dětská a ado-lescentní psychiatrie.Praha: Portál, 2008. 496 s. ISBN 978-80-7367-404-5.
MUNDEN, A., ARCELUS, J. Poruchy pozornosti a hyperaktivita. Praha: Portál, 2006. 120 s. ISBN 80-7367-188-3.
RIEF, SANDRA F. Nesoustředěné a neklidné dítě ve škole: praktické postupy pro vyučo-vání a výchovu dětí s ADHD. Praha: Portál, 2007. 256 s. ISBN 978-80-7367-257-7.
HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základy metody a aplikace. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Mgr. Svatava Kašpárková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **18. ledna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **7. května 2010**

Ve Zlíně dne 18. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

L.S.

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
Fakulta humanitních studií

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby [1)];
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 [2)];
- podle § 60 [3)] odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 [3)] odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 3.5.2010 .....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou dětí se syndromem poruchy pozornosti s hyperaktivitou. Jak v teoretické, tak v praktické části se zaměřuje na problémy, které s sebou toto postižení přináší. Jsou zde uvedeny možné příčiny vzniku ADHD, symptomy a metody nápravy, reedukace.

V praktické části, případové studii dívky s ADHD se prokázal výskyt některých typických příznaků ADHD. Na základě zpracování případové studie byly navrženy metody reedukace, které by měly mít v případě dívky pozitivní efekt.

Klíčová slova: ADHD – porucha pozornosti s hyperaktivitou, reedukace, hyperkinetická porucha, porucha pozornosti, hyperaktivita, impulzivita, agresivita

ABSTRACT

My thesis is focused on problems of children with ADHD syndrom (Attention Deficit Hyperaktivity Disorder). In both theoretical and empirical part is focused on problems which go together with ADHD. There are mention causes of occurrance the ADHD syndrom and suggests possible solutions, corrective care.

In empirical part, my research, which was made on a girl suffering from ADHD, confered an occurence of some of the typical symptoms of ADHD. As a result of reseach are suggest ways of reeducation which would have positive consequence on a girl.

Keywords: ADHD – Attention Deficit Hyperaktivity Disorder, corrective care, hyperkinetic disorder, attention disorder, hyperactivity, impulsivness, aggressiveness

Chtěla bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce Ing. Mgr. Svatavě Kašpárkové, Ph.D. za odborné vedení, konzultaci a podnětné připomínky.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně 25.5.2010 .....

OBSAH

ÚVOD **10**

I TEORETICKÁ ČÁST **11**

1 ADHD (ATTENTION DEFICIT HYPERAKTIVITY DISORDER) PORUCHA POZORNOSTI S HYPERAKTIVITOU **12**

1.1 HISTORICKÝ POHLED NA OSOBY S PORUCHAMI POZORNOSTI 12

1.2 DEFINICE ADHD 13

1.3 ZÁKLADNÍ SYMPTOMY HYPERKINETICKÉ PORUCHY 14

1.3.1 Projevy chování dětí s ADD syndromem 16

1.3.2 Chování dětí s ADHD syndromem 16

1.4 PŘÍČINY VZNIKU ADHD 17

1.5 DIAGNOSTIKA 18

2 PÉČE O DÍTĚ S ADHD **20**

2.1 REEDUKACE ADHD 20

2.1.1 Farmakoterapie 22

2.1.2 Psychoterapie 23

2.2 DÍTĚ S ADHD VE ŠKOLE 24

2.2.1 Legislativní rámec pro vzdělávání žáku s ADHD v ČR 25

2.2.2 Práce s dětmi s ADHD ve škole 27

2.3 DÍTĚ S ADHD V RODINĚ 30

3 POPIS PROGRAMU PĚT P **32**

3.1 CÍLE PROGRAMU 32

3.2 CÍLOVÁ POPULACE 33

3.3 REALIZACE PROGRAMU 33

3.4 DOBROVOLNÍK 33

II PRAKTICKÁ ČÁST **34**

4 DÍTĚ S ADHD V RODINĚ, ŠKOLE A VE VOLNÉM ČASE **35**

4.1 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU, STANOVENÍ CÍLE, METODOLOGIE 35

4.2 PŘÍPADOVÁ STUDIE 36

4.2.1 Anamnéza 36

4.2.1.1 Osobní anamnéza 37

4.2.1.2 Rodinná anamnéza 39

4.2.1.3 Školní anamnéza 41

4.2.2 Pozorování 43

4.2.2.1 Pozorování ve škole 43

4.2.2.2 Pozorování v rodině 45

4.2.2.3 Pozorování v rámci programu Pět P 46

4.2.3 Shrnutí a závěrečná doporučení 48

ZÁVĚR **52**

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY 53
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK..... 55
SEZNAM PŘÍLOH 56

ÚVOD

V prvním ročníku studia sociální pedagogiky jsem se dozvěděla o existenci programu Pět P. Tento projekt mně velmi zaujal a po krátkém váhání jsem se do programu zapojila. Na základě doporučení psycholožky mi byla přidělena devítiletá dívka, u které byla diagnostikována porucha pozornosti s hyperaktivitou. Předtím jsem neměla zkušenosti s prácí s dětmi s ADHD. Během setkávání jsem pozorovala různé projevy chování, které nejsou u běžných dětí se kterými jsem se před tím setkávala typické, proto jsem se snažila vyhledávat informace o ADHD. Moje touha po informacích o ADHD byla jednak spojená s potřebou pochopení projevů chování, se kterými jsem se setkávala při práci s dívkou a také, abych dokázala účinně pracovat s touto dívkou tak, aby naše schůzky byly pro ni co nejvíce prospěšné. S postupem času jsem získala množství informací týkající se dětí s ADHD, a také osobních zkušeností plynoucích z mého setkávání s dívkou. Při volbě tématu bakalářské práce jsem se rozhodla těchto zkušeností a informací využít a získat další, proto jsem si zvolila téma bakalářské práce Pedagogická péče o dítě s ADHD.

Vychovávat dítě není snadný úkol a vychovávat problémové dítě tím spíše. Rodiče, učitelé i další lidé, kteří se dostávají do kontaktu s problémovými dětmi mnohdy hledají pomoc a radu v různých časopisech a knihách, na internetu, atd. U problematiky dětí s ADHD tomu není jinak, proto jsem se rozhodla teoretickou část své práce zaměřit na zpracování základních údajů o poruše pozornosti s hyperaktivitou a postupech, které jsou doporučovány pro práci s těmito dětmi s akcentem na prostředí ČR. V teoretické části práce tedy bylo mým cílem postižení problematiky ADHD na základě shromáždění a prostudování teoretické odborně orientované literatury.

V praktické části jsem se rozhodla zpracovat případovou studii, kde objekt kvalitativního výzkumu bude dívka, se kterou osobně spolupracuji. Při zpracování praktické části jsem vycházela z poznatků, které jsem získala při studiu odborné literatury. Mou snahou bylo tyto poznatky využít takový způsobem, který by propojil doporučené postupy práce s dětmi s ADHD se skutečným případem.

Mým cílem bylo, aby teoretická i praktická část mé práce vytvořila nedělitelný celek, který v první části vytvoří teoretický rámec a v druhé části tyto teoretické informace doplní praktickým náhledem na to jak se tyto teoretické informace uplatňují v praktickém životě, v životě jedné dívky u které byla diagnostikováno ADHD.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ADHD (ATTENTION DEFICIT HYPERAKTIVITY DISORDER) PORUCHA POZORNOSTI S HYPERAKTIVITOU

1.1 Historický pohled na osoby s poruchami pozornosti

„Poruchy chování emocí tvoří skupinu poruch, které začínají obvykle v dětství nebo adolescenci, zahrnují pouze ty poruchy, které jsou specifické pro dětství a adolescenci."

(Hartl, 2000)

Hyperkinetická porucha, která je jednou z kategorií tvořící skupinu **poruchy chování a emocí,** se projevuje v průběhu vývoje dítěte v podobě deficitů v oblasti kognitivních a percepčních motorických funkcí, v oblasti regulace afektů a emotivity a také v sociálním přizpůsobení (Hort a kol., 2008).

Hyperkinetický syndrom měl v průběhu času několik zcela odlišných názvu, všechny však označovali to, co dnes diagnostikujeme jako hyperkinetickou poruchu. Ve 40. letech, kdy porucha byla poprvé popsána, byl důraz kladen na organické postižení a diagnóza zněla *syndrom duševních poruch mozku.* V padesátých letech u nás Kučera popisuje *lehkou dětskou encelofalopatii* (LDE). V šedesátých letech bylo zjištěno, že hyperkintetický syndrom (dále jen syndrom) je spojen se specifickými vývojovými poruchami školních dovedností. Další dlouho užívaná diagnóza pochází od Třesohlavé a jde o tzv. *lehkou mozkovou dysfunkci* (LMD). Další diagnóza je např. *minimální mozková dysfunkce* (MMD). V sedmdesátých a osmdesátých letech se užívala diagnóza *hyperkinetický syndrom*, v osmdesátých letech byl před nejrušivější symptom neklid dána porucha pozornosti a vzniklo tak označení ADD (Attention Deficit Disorder), tj. *porucha pozornosti. Porucha pozornosti s hyperaktivitou* nese označení ADHD (Attentiion Deficit Hyperaktivity Disorder). V MKN-10 se používá označení *hyperkinetické poruchy*, pod nímž je zařazena *porucha aktivity a pozornosti* (F90.0) a *hyperkinetická porucha chování* (F90.1).

Dřívější označení kladlo důraz na etiologii této poruchy, dnešní diagnózy ADD/ADHD jsou behaviorální expresí těchto poruch. Tradičně dávají psychiatři v České republice stejně jako ve Velké Británii při určování psychických diagnóz přednost diagnostickým kritériím podle MKN-10 (Mezinárodní klasifikace nemocí 10. revize), avšak existuje označení ADD/ADHD, které je podle diagnostických kritérií DSM-IV (klasifikační systém

vydaný Americkou asociací psychiatrů). Oba klasifikační systémy se vztahují k velice podobným symptomům, jímž jsou přisouzena podobná jména či diagnostická označení.

Z praktického hlediska lze říct, že diagnóza *porucha aktivity a pozornosti* je totožná s diagnózou *ADHD* podle americké klasifikace (Drtílková, 2007).

Hyperkinetické poruchy bývají diagnostikovány od dětství až po do dospělosti. Porucha se v jednotlivých vývojových obdobích liší svými symptomy např. v batolecím věku pozorovaným symptomem porucha základních biorytmů, v předškolním věku- dezinhibice, ve školním věku- kognitivní dysfunkce, v adolescenci- poruchy chování, které přecházejí do dospělosti v podobě sociálních maladaptacích spojené s kriminalitou (Hort a kol., 2008).

Rozdíly mezi diagnostickými kritérii MKN-10 a DSM-IV mají za následek, že podle MKN-10 bývá diagnostikována menší skupina dětí se závažnějšími příznaky než v případě klasifikace DSM-IV: Důvodem je, že klasifikace DSM-IV má méně přísně a šíře definována kritéria (Munden, Arcelus, 2006).

Výskyt syndromu je častější u chlapců než dívek, v poměru 6:2 (až 8:1). U dívek se častěji objevuje porucha pozornosti bez hyperaktivity. Počet dětí s tímto syndromem v první třídě kolísá od 2 do 10 %. Prevalence je udávána v rozmezí od 2 do 12 % (někdy od 3 do 5 %) dětí školního věku (Hort a kol., 2008).

1.2 Definice ADHD

Barkley poruchu pozornosti s hyperaktivitou (ADHD) vymezil takto (In Zelinková, 2009, s.196): „ADHD je vývojová porucha charakteristická věku dítěte nepřiměřeným stupněm **pozornosti**, **hyperaktivity** a **impulzivity**. Potíže jsou chronické a nelze je vysvětlit na základě neurologických, senzorických nebo motorických postižení, mentální retardace nebo závažných emočních problémů. Deficity jsou evidentní v časném dětství a jsou pravděpodobně chronické. Ačkoli se mohou zmírňovat s dozráváním centrální nervové soustavy (CNS), přetrvávají v porovnání s jedinci běžné populace téhož věku, protože i jejich chování se vlivem dozrávání mění. Obtíže jsou často spojené s neschopností dodržovat pravidla chování a provádět opakovaně po delší dobu určité pracovní výkony. Tyto evidentně biologické deficity ovlivňují interakci dítěte s rodinou, školou a společností.“

1.3 Základní symptomy hyperkinetické poruchy

Soubor jednotlivých symptomů, které jsou typické pro hyperkinetickou poruchu vytváří obraz typický pro tuto diagnózu. Podle Malé (Hort a kol., 2008) se jedná o tyto symptomy:

Poruchy kognitivních funkcí: Porucha pozornosti- nepozornost v oblasti sluchové i zrakové, nežádoucí zapojení motoriky. Pozornost kolísá, rychle se vyčerpá. Neschopnost selekčního procesu (usměrnění pozornosti k podstatným informacím), porucha analýzy a syntézy informací, porucha exekutivních funkcí (vytváření, sekvencování a realizace plánů). U dětí s ADHD je **internalizace** exekutivních funkcí minimální, děti s ADHD si verbálně připomínají, co mají dělat nebo co dělají. Porucha motivace a úsilí vytrvalosti, vizuospaciální porucha (snížená schopnost prostorové představivosti), porucha slovní a pracovní paměti..

Porucha motoricko-percepční: Hyperaktivita s neschopností relaxace (výkon pohybu je správný, ale provedení je zbrklé, nepřesné, nekoordinované, chaotické, neposedí, vrtí se, nevydrží sedět na místě). Typická je motorická neobratnost, porucha vizuomotorické koordinace a neurologické „soft sign“ (drobné neurologické odchylky značící určité neurologické poškození).

Porucha emocí a afektů: emoční a afektivní labilita, iritabilita, explozivita. Projevy depresivity, sníženého sebevědomí, agresivní reakce.

Impulzivita: unáhlené, chaotické a neplánované jednání, jednání bez ohledu na konsekvenci (napřed jedná, pak myslí), mnohomluvnost, nedokáže čekat.

Sociální maladaptace: Chybí stenická reakce. Neadekvátní kontrola, familiárnost nepříslušná věku, neschopnost souhry s vrstevníky. V důsledku toho jsou děti odmítány doma, ve škole, při sportu, v kolektivu jiných dětí i dospělých. Snížená tolerance ke stresu vede k šaškovství, negativismu, dysforii, později k poruchám chování (lhaní, krádeže, necitlivost ke zvířatům a lidem, riskování, hazard) a postupně poruchy chování často vedou k delikvenci. Děti s poruchou aktivity a pozornosti nejsou schopny kontrolovat své reakce k okolí, chybí jim schopnost empatie a altruismu.

V literatuře, která se spíše přiklání k klasifikačnímu systému DMS-IV, se často setkáváme s tím, že děti s ADHD syndromem charakterizují, jako děti s poruchou zejména ve třech oblastech (Train, 1997):

Hyperaktivita : Dítě je plné energie, nedokáže setrvat na místě, hraje si s různými předměty, které má v dosahu. Jedná se o nadměrnou neproduktivní činnost.

Impulzivita : Dítě často přerušuje ostatní, je netrpělivé. Takovéto dítě jedná bez rozmyslu, nepromýšlí důsledky svých činů.

Porucha pozornosti: Dítě mívá potíže v udržení pozornosti v různých aspektech své innosti, např. neudrží pozornost při hře a plnění školních úkolů.

Davidson a Neale symptomy ADHD člení do tří subkategorií (In Zelinková, 2009):

Prostá porucha pozornosti (ADD) – jedinci mají potíže se zaměřením pozornosti na informační proces.

Hyperaktivita a impulzivita.

Spojením obou předcházejících typů vzniká **porucha pozornosti spojen s hyperaktivitou a impulzivitou.**

Barkley rozlišuje (In Zelinká, 2009) vedle tří výše uvedených subkategorií **ADHD s agresivitou a nebo bez agresivity** a **opoziční chování – ODD**. Opoziční chování je charakteristické projevy extrémní fyzické agresivity, dominuje ztráta přizpůsobivosti, zhoršená schopnost sebekontroly, zlomyslnost, atd.

„Především odlišení ADHD s agresivitou a bez agresivity je pro práci učitelů velmi důležité. Při práci ve třídě je rozdílný přístup k dítěti, které je pouze hyperaktivní a impulzivní. a tím, které se chová agresivně a ohrožuje spolužáky ve třídě.“ (Zelinková, 2009, s.195)

Pro děti s **ADHD s agresivitou** je charakteristická hádavost, nesnášenlivost, snížená schopnost sebeovládání, časté antisociální chování (krádeže). Děti, u kterých je diagnostikována ADHD s agresivitou, často vyrůstají v dysfunkčních rodinách. Tato forma ADHD je velmi závažná a je důležité, aby se v co nejranějším období začalo pracovat s dítětem pomocí intervenčních technik (Zelinková, 2009).

Dalšími často zmiňovanými důsledky ADHD jsou např. snížený výkon ve škole, agresivita, zhoršená schopnost navazování sociálních kontaktů, zhoršená schopnost podřídit se autoritě.

1.3.1 Projevy chování dětí s ADD syndromem

ADD (Attention Deficit Disorder), porucha pozornosti. Na rozdíl od syndromu ADHD dítě s ADD syndromem často není hyperaktivní a je proto ve třídě méně nápadné. Typické projevy chování dítěte s ADD poruchou podle Riefové (2007):

- Snadná rozptýlitelnost vnějšími podněty,
- problémy s plněním pokynů,
- špatné soustředění na úkol, problémy s dokončením úkolů, nesamostatnost při plnění.
- nevyrovnaný výkon v práci ve škole,
- nepořádnost,
- „vypínání“ pozornosti.

1.3.2 Chování dětí s ADHD syndromem

ADHD (Attention Deficit Hyperaktivity Disorder), porucha pozornosti s hyperaktivitou. Typické projevy chování podle Riefové (2007):

- Vysoká míra aktivity (neustále v pohybu),
- impulzivita a malé sebeovládání,
- potíže s přechodem k jiné činnosti,
- agresivní chování, nepřiměřeně silní reakce na drobné podněty,
- sociální nevyzrálost,
- malá sebeúcta a značná frustrace.

1.4 Příčiny vzniku ADHD

Rozhodující poznatky o příčinách vzniku hyperkinetické poruchy byly získány v průběhu posledních 15-ti letech. Na vzniku onemocnění se podílí řada faktorů, o převažujícím vlivu genetických příčin dnes odborná veřejnost již nepochybuje. Člověk přichází na svět s různě velkou náchylností (vulnerabilitou) ke vzniku hyperkinetické poruchy (nebo ADHD). Tato genetická náchylnost se rozhodující měrou podílí na tom, jestli se porucha u dítěte vytvoří. Vytvoření poruchy může ovlivnit řada negenetických faktorů (Drtílková, 2007). ADHD je díky širokému rozpění příčin vzniku symptomů typickou bio-psycho-sociální poruchou (Munden, Arcelus, 2006).

„Samostatnou otázkou při určování příčin je osobnost dítěte, jeho celkový obraz, temperament, zranitelnost, plasticita nervové soustavy, podpora, která je mu dávána, schopnost adaptace, míra úzkostnosti, tolerance k zátěži apod. Je nutné brát v úvahu, jak složku organickou, tak psychologickou.“ (Pokorná, 2001, s.132)

Některé faktory, které ovlivňují vznik hyperkinetické poruchy podle Malé (Hort a kol., 2008):

Negenetické faktory: Podílí se na vzniku hyperkinetických poruch asi v 20-30%. Patří sem perinatální komplikace a úrazy (kouření, pití alkoholu a vystavění účinku drog během těhotenství**,** komplikované porody, úrazy hlavy). Patří sem i tzv. vlivy ekologické (zvýšený spad těžkých kovů a radioaktivity).

Genetické faktory: V současnosti se vědci přiklání k teorii, že hyperkinetická porucha je polygenetická, vytvářená mutací více genů.

Pomocí moderních zobrazovacích technik byly zjištěny strukturální abnormality mozku, které jsou společné dětem se symptomy hyperkinetické poruchy. Tyto abnormality jsou patrné především v prefrontálním laloku. Byla zjištěna porucha prefrontálně-striato-talamo-kortikálního okruhu. Porucha je modulována dopaminovou inervací z bazálních ganglií a příznivě ovlivňována terapií stimulacii (ritalin). Dále byl zjištěn menší objem mozku, mozečku, bazálních ganglií a corpus callosum vpravo. Zobrazovací techniky podle Malé ukazují neurovývojové opoždění dětí s hyperkinetickou poruchou (In Hort a kol, 2008).

„Otázka hyperaktivity v ontogenetickém vývoji není jednoznačně řešitelná. Některé děti již od útlého věku vykazují řadu problémů charakteristických pro ADHD a jsou zkouškou

trpělivosti a vychovatelského umění pro rodiče. V mnoha případech obtíže vymizí v souladu s normami, jindy přetrvávají celý školní věk až do dospělosti. Nelze předpokládat prosté zmizení symptomů s přibývajícím věkem. Symptomy jsou sice méně závažné, ale přibližně u 65-80 % jedinců přetrvávají. Dospělí většinou dosahují nižší socioekonomickou úroveň a mění zaměstnání častěji, než je běžné (Davidson, Neale, 2001, In Zelinková, 2009, s. 197).

1.5 Diagnostika

Diagnostika hyperkinetické poruchy (nebo ADHD) není snadná, předtím než je určena diagnóza hyperkinetická porucha, musí být vyloučeny jiné příčiny, které mohou u dětí způsobovat podrážděnost, neklid nebo problémy s učením a kázní (Drtílková, 2007). Podnět k vyšetření dítěte vychází často od školy nebo rodičů. Rodiče na základě doporučení ve škole navštíví pedagogicko-psychologickou poradnu, kde na základě vyšetření různých odborníků může být stanovena diagnóza ADHD. Definitivní diagnózou na základě všech vyšetření stanovuje dětský psychiatr.

Současnými kritérii klasifikace poruchy pozornosti s hyperaktivitou podle MKN-10 je, že musí dítě vykazovat před sedmým rokem věku po dobu nejméně šesti měsíců určitý počet symptomů v oblastech hyperaktivita, impulzivita a poruchy pozornosti. Diagnostika ADHD podle DSM-IV má mírnější kritéria, musí zde být přítomna i evidence vztahů sociálních (škola, rodinný život). Stejně jako u MKN-10 musí vyšetřované dítě vykazovat určitý počet symtomů nejméně šest měsíců v oblastech hyperaktivita, impulzivita a porucha pozornosti. (Drtílková, 2007)

Celkové vyšetření pro diagnostiku hyperkinetické poruchy může obsahovat podle Drtílkové (2007) tato vyšetření:

Odborní lékaři

Anamnéza zaměřená na tělesný a psychomotorický vývoj dítěte a anamnéza rodinná.Speciální dotazníky cílené na projevy hyperkinetické poruchy. Pedopsychiatrické vyšetření. Tělesné a neurologické vyšetření. Elektroencefalograf (EEG). Laboratorní vyšetření (krevní obraz, jaterní testy, hodnoty štítné žlázy...). Vyšetření EKG před nasazením některých léků.

Dětský psycholog

Psychodiagnostika (standardizovaný test určující inteligenci dítěte vzhledem k věku, vyšetření dílčích funkcí- paměť, vnímání, zkouška pozornosti). Další vyšetření podle potřeby (zaměřená na zjištění přidružených poruch, zjištění emocionálních podmínek…).

2 PÉČE O DÍTĚ S ADHD

Symptomy a obtíže, které jsou spojené s poruchou pozornosti a hyperaktivitou jsou potencionálně léčitelné. Je však důležité najít správný způsob léčby, důležitý je také faktor času. Čím dříve s dítětem, u kterého je diagnostikováno ADHD, se začne pracovat podle vhodného intervenčního programu, tím lepší je prognóza dalšího vývoje dítěte. Reedukce je tedy možná, nicméně u dětí s ADHD se nejedná o jednoduše definovatelné postupy a metody práce, je nutná ucelená terapie, na které se budou podílet samo dítě, rodina, škola i vrstevníci. Každé dítě s ADHD je specifickým jedincem, se svými charakteristickými projevy, proto při práci s těmito dětmi je nutné pohlížet na celou osobnost dítěte a jeho sociální okolí a podle toho zvolit vhodné intervenční metody. Přes různorodost symptomů u dětí s ADHD jsou pro tyto děti typické určité projevy chování vznikající na základě nepozornosti, hyperaktivity a impulzivity a díky tomu byly vypracovány metody, techniky či faktory, které jsou pro práci s těmito dětmi významné a účinné.

2.1 Reedukace ADHD

Východiskem a cílem reedukace je rozbor všech dostupných informacích vyplývajících z diagnostiky dítěte, sledování, rodičů, učitelů a dalších lidí, se kterými dítě s ADHD přichází pravidelně do styku. Při reedukaci je hlavním cílem utvářet psychické funkce a dovednosti, které jsou nutné pro zvládnutí dovedností složitějších. Na základě dostupných informací jsou vybírány vhodné postupy pro reedukaci. Při reedukaci není prvotním cílem úprava chování jedince, ale nejprve jsou prováděny kroky, které směřují k úpravě podmínek, ve kterých dítě žije, tak aby byly eliminovány negativní podněty, které mohou působit jako spouštěcí mechanismy. Z výše uvedeného plyne, že reedukačního procesu musejí být účastni dospělí (rodina i škola), vrstevníci a dítě samo. Reedukace, která by byla zaměřená pouze na dítě by nebyla v požadované míře efektivní, neboť chování dítěte je výslednicí nejen jeho osobnostních charakteristik a získaných vzorců chování, ale i odpověď na podněty z okolního prostředí (Zelinková, 2009).

Zelinková (2009) uvádí některé **postupy**, které vedou ke snížení četnosti nežádoucího chování a zaměřují se na působení na dítě tak, aby došlo ke změně životního stylu dítěte a podmínek, ve kterých dítě žije:

Pozitivní posilování spolu a mírnými tresty – musí následovat ihned po splnění úkolu, dítě je tak znovu motivováno k zisku další pochvaly.

Častá zpětná vazba – podává informace o kvalitě výkonu. Pochvala a pozitivní hodnocení zpevňuje žádoucí chování. Pokud v rámci zpětné vazby upozorňujeme na chybu je vhodné bezprostředně uvést doporučení, jak se do budoucna takovýchto chyb vyvarovat.

Instrukce a pokyny – musí být jasné a zřejmé, musí obsahovat jen několik kroků, které si je dítě schopno zapamatovat.

Úkoly ,které dítě dostává musí být **jednoduché, splnitelné a krátké.**

Nediskutujeme o vhodnosti chování – dospělí musí jednoznačně stanovit hranice, přes které nelze přestupovat. Jednoznačně definovaná pravidla přispívají k pocitu bezpečí. Pokud dítě s ADHD káráme musíme, ho ujistit, že náš vztah k němu se nemění, káráme aktuální chování, ne dítě jako osobnost.

Spolužákům a kamarádům je vhodné **vysvětlit podstatu obtíží**, aby se předešlo izolaci postiženého dítěte od ostatních.

Respektování stylu učení – styl učení zahrnuje charakteristické kognitivní, afektivní a fyziologické způsoby chování. Pro dítě s ADHD je většinou charakteristický globální styl učení.

Nácvik metakognitivních strategií – učení o vlastním stylu učení. Impulzivní dítě neuvažuje o nejvhodnějším způsobu řešení úkolů, nekontroluje svou práci, přeskakuje od jednoho úkolu k druhému.

Sebekontrola a sebehodnocení – vedení dítěte k tomu, aby si uvědomovalo své chování a hodnotilo je.

Optimismus a pevné nervy dospělých.

Zajištění pravidelného denního režimu – dostatek spánku, zdravá strava, klidné prostředí, zajímavé naplnění volného času.

V současné době jako forma reedukace je kombinována **medikamentózní léčba** s různými formami **terapie** (různé formy psychoterapie), opatření ve škole a sociální intervence. Psychologické postupy se zaměřují na trénink rodičů a úpravu prostředí třídy. Trénink učitelů je zaměřen na poznání a chápání dítěte.

2.1.1 Farmakoterapie

Pro děti se středně těžkou až těžkou poruchou může užívání léků znamenat skutečnou změnu v chování, myšlení a schopnosti učit se. V některých případech je užívání medikamentů jedinou možností, jak zajistit účinnost ostatních opatření při práci s dětmi s ADHD. Při medikamentózní léčbě je někdy obtížné určit správný lék a jeho dávkování tak, aby účinek na dít byl co nejpozitivnější a došlo k žádoucím změnám. V opačném případě se mohou vyskytnout vedlejší příznaky, které negativně ovlivňují kvalitu života, jsou jimi např. nechutenství a nespavost. Posuzování vhodnosti medikamentózní léčby probíhá za spolupráce lékaře, rodiče a léčeného jedince. Důležité je, aby dítě bylo ujištěno o tom, že tím, že bude užívat léky, ho nikdo nechce trestat, ale naopak, že se jedná o snahu pomoci mu. (Munden, Arcelus, 2006)

Při léčbě ADHD se nejčastěji užívají stimulacia, antidepresiva, antipsychotika antihypertenziva. Další léky jsou v kompetenci psychiatrů jako jsou např. antiepileptika.

Nootropica – po určité období podávání těchto léků dochází ke zmírnění neklidu, zlepšení koncentrace, zlepšení pozornosti a tím ke zlepšení chování a i psychiky dítěte. Nootropika upravují metabolismus nervových buněk tím, že zvyšují schopnost využití kyslíku a glukózy v krvi a zlepšují regionální prokrvení CNS. V prostředí ČR podle Sereghyové sem patří Nootropil, Kalicor, Oicamid, Piracetam (In Riefová, 2007).

Psychostimulacia – nejběžnějšími jsou deriváty amfetaminu: metylfenidát (Ritalin) a dexaxetamin (Dexadrin). Ritalin snižuje hyperaktivitu a impulzivitu a zvyšuje rozsah pozornosti. Ritalin zvyšuje množství chemických přenašečů, zejména dopaminu a noradrenalinu (Munden, Arcelus, 2006). Nevýhodou Ritalinu i Dexaadrinu, je to, že působí pouze několik hodin.

Antiepileptika – podle Sereghyové mohou pozitivně ovlivnit ADHD při specifickém nálezu v EEG (In Riefová, 2007).

Trycyklická antidepresiva – zlepšují náladu a upravují hyperaktivitu. Pomáhají hlavně dětem, které trpí ADHD spojenou s úzkostí a depresí. Mají sedativní účinky, proto nezkvalitňují proces učení. Při léčbě antidepresivy je nutno učinit určitá opatření, tj. před léčbou i během ní sledovat fyzický stav dítěte, např. EEG, kontroly krevního tlaku a tepové frekvence (Munden, Arcelus, 2006).

2.1.2 Psychoterapie

Po provedení diagnostiky odborník doporučí jeden nebo více terapeutických postupů. Stanovení nejlepší kombinace technik směřující k nápravě mnohdy trvá delší dobu. Mnohdy jde o strategii pokusu a omylu než se nalezne správná kombinace terapeutických technik (Train, 2001).

- **Výcvik rodičů a behaviorální terapie** – techniky využívané k výcviku rodičů pracují v především s rodiči samými, ne přímo s dítětem. Terapeut zjišťuje celkový rozsah a podstatu problému a na základě toho vybere vhodné psychologické postupy pro konkrétní rodinu. Řada technik na zlepšení chování dětí vychází z behaviorální terapie. Behaviorální terapie je založena na principu učení k získání žádoucích reakcí a vzorců chování výměnou za nežádoucí. Pro zmírnění projevů nežádoucího chování dětí s ADHD se osvědčily především techniky: Analýza ABC a pozitivní podpora. (Munden, Arcelus, 2006)

Analýza ABC

„Analýza ABC spočívá v tom, že projevy většiny vzorců chování jsou ovlivněny předcházejícími událostmi (antecedencemi) a následujícími událostmi (konsekvencemi). Změnou ancetendence nebo konsekvence nežádoucího chování lze dosáhnout změny v četnosti výskytu projevu chování.“ (Munden, Arcelus, 2006, s. 91)

Pozitivní posilování

„Reakce na podněty nebo určité chování jsou častější nebo silnější, pokud následuje ocenění.“ (Munden, Arcelus, 2006, s. 92)

V technice „pozitivní podpora“, Munden a Arcelus (2006) doporučují rodičům dodržovat několik zásad:

1. Rodiče by tedy měli přesně **vymezit, co od dítěte očekávají** a ujistit se, že to dítě správně pochopilo. Dítě musí přesně vědět, co obnáší splnění požadavku.

2**. Vysvětlit dítěti důsledky žádoucího chování**.

3. **Odměnit správné chování**, pro dítě je důležité, aby zažilo pocit úspěchu.

4. **Nereagovat na nežádoucí chování.** Děti, které jsou neustále v problémech, ztrácejí odvahu a mohou ztrácet motivaci k dalšímu snažení.

5. **Pomoci dítěti dosáhnout správného chování plánováním situací**. Rodiče by se měli

snažit nevystavovat dítě situacím, ve kterých pravděpodobně neuspěje (Munden, Arcelus, 2006).

• **Rodinná terapie** – v rámci rodinné terapie se problém ADHD neomezuje jen na dítě, ale jedná se problém celé rodiny. Terapie je zaměřena na zlepšení komunikace členů rodiny (Munden, Arcelus, 2006).

• **Individuální práce** (psychodynamická terapie) – uplatňuje se případech, kdy některé příznaky ADHD jsou důsledkem raných životních zkušeností. Dítě odhaluje své myšlenky, pocity a vztahy aniž by se cítily ohroženi tím, že rozzlobí rodiče (Munden, Arcelus, 2006).

V rámci psychoterapie existuje řada metod a technik, které mohou být prospěšné pro zvládnutí problému dětí s ADHD. Jejich využití náleží na posouzení odborníka, který s dítětem pracuje přičemž bere v úvahu kompletní diagnózu pacienta. Popis jednotlivých by technik by přesahoval možnosti této práce.

Mimo tradiční farmakoterapii a psychoterapie existuje množství podpůrných technik, které na pomáhají reedukaci dětí s ADHD. V posledních letech je to například EEG biofeedback, metoda, která je založena na žádoucí aktivaci nervové soustavy, je uplatňována především pro trénink pozornosti a soustředění, sebeovládání a sebekázně, proto je vhodná pro zklidnění impulzivity a hyperaktivity (Tyl, Tylová, 2003, [online]).

2.2 Dítě s ADHD ve škole

Z dětí se syndromem ADHD mohou vyrůst úspěšní lidé, je k tomu však potřeba, aby se tyto děti naučily využívat svých silných stránek. Důležitým článkem v systému, který tyto děti připravuje na další život a do jisté míry také ovlivňuje jeho kvalitu, je škola. Škola respektive učitelé ve škole může zajistit odpovídající přístup a vhodnou odbornou péči, který napomůže vychovat osobnost, která je schopna se plně uplatnit ve svém životě. Na druhou stranu škola a její neadekvátní přístup k dítěti, které potřebuje specifickou péči může na takovém jedinci zanechat trvalé a bolestné zážitky, které negativně formují další život člověka. Důležitým úkolem školy je vytvořit takové prostředí, které účinně vychází vstříc potřebám těchto dětí (Riefová, 2007).

Děti s ADHD mívají v důsledku nepozornosti, hyperaktivity a impulzivity potíže ve škole. Někdy se u těchto dětí mohou vyvinout přidružená onemocnění, například deprese a

poruchy chování. V oblasti školství je však důležitým faktem, že ADHD může ovlivnit chování dítěte a jeho schopnost učit se (Munden, Arcelus, 2006).

Děti, které trpí ADHD, mají následující problémy (Munden, Arcelus, 2006, s. 98): 90 % dětí zvládá školní práci podprůměrně, 90 % dětí ve škole nestačí, 20 % dětí má potíže se čtením, 60 % dětí má vážné problémy s rukopisem, 30 % dětí v USA ze školy odchází, 5 % dětí v USA dokončí vyšší odbornou nebo vysokou školu v porovnání s přibližně 25 % ostatní populace.

2.2.1 Legislativní rámec pro vzdělávání žáku s ADHD v ČR

V současnosti je platný **Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání** (školský zákon). Tento zákon upravuje problematiku , v §16, vzdělávání dětí, žáku a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

Zdravotní postižení je pro účely tohoto zákona mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.

Zdravotním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání.

Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení. Pro žáky a studenty se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním se při přijímání ke vzdělávání a při jeho ukončování stanoví podmínky odpovídající jejich potřebám. Při hodnocení žáku a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se přihlíží k povaze postižení nebo znevýhodnění.

Vyžaduje- li to povaha zdravotního postižení, zřizuje pro děti, žáky a studenty se zdravotní postižením školy, popřípadě se souhlasem krajského úřadu, v rámci školy jednotlivé třídy,

oddělení nebo studijní skupiny s upravenými vzdělávacími programy (Zákon č. 561/2004, [online]).

Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných upravuje

podmínky integrace a vzdělávání žáku se speciálními vzdělávacími potřebami. Na základě této vyhlášky se vzdělávání dětí, žáků a studentů, o kterých tato vyhláška mluví uskutečňuje na základě podpůrných opatření, která jsou nad rámec opatření spojených se vzděláváním žáků stejného věku

Podle vyhlášky č. 73/2005 Sb., ze dne 9. února 2005, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných existují následující formy vzdělávání žáku se zdravotním postižením, tedy i žáků s ADHD: formou individuální integrace, formou skupinové integrace, ve škole samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením, nebo kombinací forem předcházejících (Vyhláška č. 73/2005 Sb., [online]).

Vzdělávání žáku s ADD/ADHD a specifickými poruchami učení u nás zajišťují (Kucharská, In Riefová, 2007):

- **Běžné základní školy:** forma individuální integrace.
- **Specializované třídy:** pro děti se specifickými poruchami učení a chování (LMD, ADD/ADHD), zřizované v běžných školách.
- **Speciální školy pro děti se specifickými poruchami učení a chování.**

Ve vyhlášce č. 73/2005 Sb. se dále hovoří o individuálním vzdělávacím plánu (IVP). Pokud je žák individuálně nebo skupinově integrován, nebo jedná-li se o žáka s hlubokým mentálním postižením nebo o žáka speciální školy, stanoví se pro něj **individuální vzdělávací plán** (Vyhláška č. 73/2005 Sb., [online]).

Individuální vzdělávací plán vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, závěrů speciálně pedagogického vyšetření, popřípadě psychologického vyšetření školským poradenským zařízením, popřípadě doporučení registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost nebo odborného lékaře nebo dalšího odborníka a vyjádření zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka. IVP je závazným dokumentem pro zajištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka (Vyhláška č. 73/2005 Sb., [online]).

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských a poradenských zařízeních formy poradenství pro žáky se speciálními vzdělávacími

potřebami. Školská poradenská zařízení jsou pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra.

Ředitel školy zabezpečuje poskytování poradenských služeb ve škole z pravidla výchovným proradcem a školním metodikem prevence, kteří spolupracují především s třídními učiteli. Poskytování poradenských služeb ve škole může být zajišťováno i školním psychologem nebo školním speciálním pedagogem (Vyhláška č. 72/2005 Sb., [online]).

V České republice je tedy legislativně ošetřeno vzdělávání žáku se speciálními vzdělávacím potřebami, tedy žáků s ADHD. Integraci žáků musí předcházet vytvoření takových podmínek, které budou vést k plnohodnotnému vzdělávání žáka. V praxi však mnohdy dochází k tomu, že ne všechny podmínky jsou vždy splněny v plné míře, překážkou k tomu jsou mnohdy možnosti školy, ale také připravenost konkrétního učitele na práci s dítětem s ADHD.

2.2.2 Práce s dětmi s ADHD ve škole

Základem je, že učitel by si měl uvědomit jedinečnost každého žáka ve třídě. Děti se navzájem liší inteligencí, tělesnou stavbou, koordinací temperamentem atd. Pokud učitel ke všem žákům přistupuje se stejný očekáváním a požadavky, dočká se zklamání on sám, ale i samotné děti. S takovým přístupen se dítě a ADHD rozhodně nedokáže vyrovnat. Při práci s dětmi s ADHD ve škole by měl učitel zvážit zdravotní stav dítěte a snažit se přizpůsobit podmínky ve třídě jeho potřebám. Pro učitele je důležité, aby si uvědomili, že chování dítěte je důsledek jeho stavu. Učitelé se také často dopouštějí špatného úsudku tím, že vinu za špatné chování dítěte připisují výchovné neschopnosti rodičů. Při práci s dětmi s ADHD hraje roli řada faktorů, mezi které patří i vhodné uspořádání třídy, vybavení nábytku, ale i zvolené aktivity během vyučovacího den, metody a techniky práce s dětmi (Train, 1997).

Nejvýznamnější faktory práce s dětmi s ADD/ADHD (Riefová, 2007):

Učitelova pružnost, zainteresovanost a ochota – práce se žákem na osobní rovině, naslouchání žákům.

Další vzdělání učitelů a získání znalostí o ADD/ADHD – vědomosti o tom, že ADHD je záležitost fyziologického a biologického rázu a z těchto vědomostí vycházet.

Úzká mezi rodiči a dětmi – vytvoření pracovního vztahu s rodiči dětí, je důležitá podpora a spolupráce rodičů. V komunikaci s rodiči by učitelé vedle stížností na chování měli sdělovat i pozitivní postřehy o jejich dítěti.

Vytváření přechodného a strukturovaného prostředí – třída s určitou strukturou. Vhodná je třída, která v dětech vyvolá zájem, barevná, s mnoha podněty, děti by se v ní měly cítit dobře. Je důležitá struktura v oblasti srozumitelné komunikace, plnění očekávání žáků, dodržování předem definovaných pravidel. Je vhodné jednotlivé úkoly členit na menší úseky. Důležitá je zpětná vazba a udržování stálého kontaktu s žáky s ADHD. Učitel by měl dětem pomáhat v uspořádání svého pracovního prostoru a v zapojení mezi ostatní děti.

Tvořivé, poutavé a interaktivní vyučovací metody – zaujetí žáků je v případě dětí s ADHD naprosto nezbytná. Při práci s dětmi s ADHD je vhodné využívat nových učebních postupů jako je kooperativní učení, týmové vyučování.

Týmová práce – zmírňuje projevy problémového chování.

Podpora ze strany vedení školy – podpora učitelů v alternativních metodách výuky při práci s dětmi s ADHD.

Respekt k soukromí žáka a zachování důvěrnosti – nezveřejňovat zbytečně informace o žákovi, důvodech snížených požadavků na něj. Někdy je však nutné některé informace uvolnit zejména informovat spolužáky a jejich rodiče, aby došlo k pochopení určitých postupů ve výuce a v důsledku vytvoření příznivého klimatu ve třídě (spolužáci by měli vědět proč se paní učitelka chová k dítěti s ADHD jinak než k ostatním).

Přizpůsobení zadaných úloh, měně psaní – děti s ADHD hůře zvládají písemný projev, trvá jim to mnohem déle než běžným žákům. Učitelé by se neměly bránit výjimkám, např. kratší domácí úkoly.

Méně domácích úkolů – pro děti s ADHD jsou domácí úkoly mnohdy velice náročné. To, co jiným žákům trvá pouze dvacet minut, dítěti s ADHD může trvat i celé hodiny.

Více času na úkoly – děti často odpověď znají, ale nestihnou ji napsat, doporučuje se preferování ústního projevu.

Citlivý přístup učitele, problémové děti neztrapňovat a neponižovat před spolužáky – děti s ADHD sami sebe mnohdy považují za neschopné, jejich sebedůvěra a sebeúcta jsou

velmi křehké, proto by učitel měl mít na paměti, že to co jiným dětem neubližuje, tak dětem s ADHD snižuje jejich sebeúctu a má na ně celkově negativní dopad.

Pomoc s udržením pořádku – děti s ADHD mají potíže s udržením pořádku a studijními dovednostmi. K tomu, aby udržely pořádek potřebují pomoc učitele.

Přizpůsobení studijního prostředí – pro výkon dětí je prostředí třídy velmi důležité. Místo, kde dítě sedí, může výkon žáka značně ovlivnit. Důležité je také osvětlení, nábytek, uspořádaní židlí a lavic (půlkruhy, šachovnicové rozestavení lavic), dobré větrání, nástěnky, místo pro odpočinek ve třídě. Dítě s ADHD by mělo dobře vidět na učitele, mělo by být poblíž učiteli, aby mu mohl kdykoliv pomoci.

Oceňování toho čím se žáci liší od druhých a poskytování možnosti, aby ukázali své silné stránky – poskytovat dětem příležitost, aby mohly ukázat, co jim jde dobře.

Víra v žáka – učitel se nesmí vzdát, musí stále hledat nové metody, techniky, styly výuky pokud ty staré osvědčené u konkrétního žáka selhávají.

Práci s dítětem se ADHD ve škole je velice náročná. Pedagog musí neustále hledat nové způsoby řešení problému. Tato práce je náročná na kreativitu daného učitele, aby byl dosažen požadovaný efekt, dítě dostalo kvalitní vzdělání a zmírnily se nežádoucí projevy jeho chování ve škole. Učitel nesmí svou snahu vzdát, nesmí si připustit, že práce s tímto dítětem je zbytečná a odstrčit ho na okraj třídy, kde bude nejméně rušit ty ostatní „schopné“ děti. Je třeba mít na vědomí, že dítě s ADHD je postiženo určitým handicapem, který má základ na fyziologické a biologické úrovni. Od dítěte, které nevidí, je slepé nebudeme očekávat, že bude číst svýma očima, to fyziologicky není možné, ale upravíme pro něj podmínky tak, aby se mohlo vzdělávat. Stejně bychom měli přistupovat k dětem s ADHD. Děti s ADHD jsou schopny se kvalitně vzdělávat, jen podmínky musí být nastaveny tak, aby toto dítě bylo schopno naplňovat očekávání učitelů a potažmo celé společnosti. Pokud podmínky pro vzdělávání žáků s ADHD nejsou vhodně nastaveny, dítě opakovaně selhává a začarovaný kruh pokračuje. Z mé zkušenosti vím, že ne vždy dochází k správnému pochopení dítěte s ADHD ve škole. Myslím, že v českém školství je pro práci s ADHD ještě prostor pro zlepšení a pro zvýšení pedagogické kompetence práce s dětmi s ADHD.

2.3 Dítě s ADHD v rodině

Výchova dítěte v rodině je nejpřirozenější prostředí, kde dítě může vyrůstat, avšak v případě dítěte s ADHD jsou rodiče postaveni do velice nároční a složité situace. Dítě s ADHD díky symptomům, které jsou s touto poruchou spojeny, může mít až devastující účinek na kvalitu života v rodině.

Děti s ADHD často potřebují spát méně než ostatní, v důsledku čehož jsou všichni členové v rodině chronicky unavení. Typickým obrázkem rodiny, kde vyrůstá dítě s ADHD je neustálý hluk, brebentění, pohyb, hádky, ničení zařízení v domácnosti. Neklid v rodině s sebou jako důsledek často nese manželské problémy rodičů dítěte (Munden, Arcelus, 2006).

Každé dítě reaguje na změny a stresující situace negativně. Dítě s ADHD potřebuje mnohem více jistoty a jeho chování je značně ovlivněno situací v jeho okolí. Dítě s ADHD mnohem více reaguje na změny v jeho okolí, např. když z jeho okolí zmizí důležitá osoba nebo prožívá pocit nejistoty, jeho úzkost narůstá. Pokud dítě ve svém okolí nemá zodpovědnou autoritu, jeho impulzivita narůstá a mnohem hůře se soustředí. právě děti s problémovým chováním často vyrůstají v rodinách, kde chybí zodpovědná autorita (Train, 1997).

Metody reedukace jsem již uvedla v části této kapitoly **Reedukace ADHD**. Rodiče, kteří vychovávají dítě s ADHD by se měly řídit zásadami, které jsou zde popsané. Pro shrnutí uvedu zásady, které jsou právě pro rodiče, kteří vychovávají dítě s ADHD důležité. Obecně lze však říci, že postupy učitelů i rodičů pro práci s dítětem s ADHD jsou totožné.

Zásady, kterých by se měli rodiče při výchově dětí s ADHD držet:

Nediskutovat o vhodnosti chování. Dítě musí mít jednoznačně stanovena pravidla, musí vědět, co může a co už ne. Dítě musí mít pocit, že mu rodiče rozumějí, a že mu chtějí pomoci. Stejně jako v práci s dětmi ve škole, tak i v rodině je důležité, aby **žádoucí chování dětí bylo pozitivně posilováno** a **tresty** za nežádoucí chování byly **mírné.** Chválení dítěte vede k uspokojení dítěte a dítě se tak snaží získat další pozitivní hodnocení. **Výchova k sebekontrole a sebehodnocení.** Dítě by mělo být vedeno k tomu, aby si uvědomovalo své chování, vědělo co udělalo, proč to udělalo a jaké jsou důsledky jeho chování (Zelinková, 2009).

Děti potřebují mít jasnou představu rodinných pravidel, aby se to dařilo musí být tato pravidla používána důsledně. Pro děti s poruchami chování je důležitá **důslednost** (Train, 2001).

Uvědomění si , že **ADHD je vývojová porucha** a že nepřiměřené chování dítěte není důsledek špatné výchovy rodičů. Vzhledem k tomu, že jde o vývojovou poruchu, existuje reálná možnost, že se chování dítěte zlepší (Train, 1997).

Chování dítěte je výrazně ovlivněno změnami v jeho okolí. Dítě s ADHD může vážně trpět běžnými hádkami a konflikty, ke kterým dochází v každé domácnosti. Takové dítě je velmi citlivé a projevy ADHD se zhoršují ve všech oblastech: hyperaktivita, impulzivita, nepozornost. Tyto děti jsou citově velmi zranitelné a mají problém se vyrovnat s běžnými emocemi a v důsledku toho se nedovedou přizpůsobit dynamice rodiny. Proto je u dětí s ADHD nesmírně důležité, aby vyrůstali v rodině, kde je **klidná rodinná atmosféra** (Train, 1997).

„Kromě uvedených doporučení je třeba, aby **rodiče zajistili** pravidelný denní režim, dostatek spánku, zdravou stravu, pravidelnou přípravu na vyučování v klidném prostředí a účast na zájmové činnosti. Na druhé straně je třeba vyloučit příliš divoké aktivity zvláště před usínáním a poskytnout správný vzor chování“ (Zelinková, 2009).

3 POPIS PROGRAMU PĚT P

Informace o programu Pět P, které jsou v následujícím textu obsaženy čerpám z Žádosti o udělení akreditace vysílající organizaci v oblasti dobrovolnické služby. Žádost byla podána v roce 2008 na základě zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů. Tuto žádost zpracovala koordinátora programu Marie Forgáčová.

Myšlenka programu Pět P pochází z anglosaských zemí, kde je projekt znám pod názvem Big Brother, Big Sisters. Název Pět P značí pět pilířů, na kterých celý program stojí: podpora, přátelství, prevence, péče, pomoc. Jedná se o dlouhodobý projekt zaměřený na děti ve věkovém rozmezí 6-15 let, které těžko navazují přátelství z nejrůznějších důvodů, např. somatické postižení, mentální postižení, agresivní chování, neúspěch ve škole atd.). Projekt je zaměřen na začleňování osamělých dětí do společnosti a na vytváření zdravých mezilidských vztahů.a rozvoj dobrovolnictví.

Podmínkou zapojení do programu je, aby dítě i rodič se zařazením do programu souhlasili. Rodičům i dětem se po dobu trvání programu věnuje koordinátor programu. Koordinátor vyhledává za pomoci psychologa vhodné dvojice dobrovolník dítě. Program je pravidelně supervidován, dobrovolníci se musí účastnit každý měsíc supervize, supervizor je odborník s psychologickým vzděláním.

V současnosti program funguje v asi dvacítce měst v ČR a je koordinován Národním dobrovolnickým centrem Hestia a Asociací Pět P ČR. Ve Zlíně je tento projekt realizován od roku 2001 občanským sdružením Domek.

3.1 Cíle programu

Obecným cílem programu je podpořit zdravý vývoj dítěte a zvýšit duševní a fyzickou kondicí dětí, zvláště těch které jsou ohroženy sociální exkluzí.

V rámci primární prevence se program zaměřuje na odstranění negativních vlivů party, zapojuje se do boje proti kriminalitě, snaží se o rozvoj dítěte zdravým příkladem – oblast zájmů, sociálních a hygienických návyků.

Cílem projektu je také vyhledání a proškolení týmu mladých dobrovolníků Dobrovolníky dále supervidovat poskytnout zázemí pro poskytnutí jejich služky. Dobrovolníky podporovat, kontrolovat a za službu oceňovat.

Dílčími cíly jsou: poskytovat dětem hodnotný a odborně supervidovaný vztah s další dospělou osobou, rozvíjet vztah dítěte k sobě samému, ke svému okolí. Minimalizovat důsledky oslabení, které bylo příčinou vstupu dítěte do programu na základě doporučení psychiatra, psychologa, výchovného poradce na základních školách či přímo rodiny. Vytváření kvalitního zázemí dítěti a jeho rodině, pomáhat orientaci v problémech. Realizací aktivit přispět k rozvoji dovedností, hodnot a životních postojů. Program Pět P nabízí dlouhodobou a systematickou službu, vhodnou následnou péči navazující na odbornou psychologickou a psychiatrickou práci. Nabídnout alternativní trávení volného času, smysluplným a hodnotným způsobem.

3.2 Cílová populace

Program je určen pro děti od 6-15 let, zvláště těch, které jsou ohroženy sociální exkluzí v důsledku fyzického či mentálního handicapu. Do programu nejčastěji přicházejí děti, které mají z různých důvodů nízké sebevědomí, obtížně se začleňují do kolektivu vrstevníků, mají poruchy chování nebo vyrůstají v nepodnětném prostředí. Děti se zdravotním handicapem, ze sociálně slabých rodin, děti žijící pouze s jedním rodičem, z pěstounské péče.

Většinou k nám děti chodí z podnětu pedagogicko-psychologické poradny, sociálního odboru, dětského psychiatra,výchovných poradců ze škol, ale na účasti dítěte v programu není potřeba doporučení odborníka.

3.3 Realizace programu

Podstatou programu je, že se dítěti věnuje vždy jeden speciálně vybraný a vyškolený dobrovolník, starší 18 let. Předpokládá se, že dvojice dobrovolník-dítě budou společně v programu nejméně jeden rok. Dvojice se spolu setkávají jednou týdně na 2-3 hodiny. áplň trávení volného času vychází se vzájemné dohody, která bere v úvahu jejich zájmy a potřeby.

3.4 Dobrovolník

Dobrovolníkem v programu Pět P se může stát osoba starší 18 let, která prošla motivačním pohovorem, psychologickými testy, výcvikem sociálně-psychologických dovedností a má předpoklady pro práci s problémovými dětmi.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DÍTĚ S ADHD V RODINĚ, ŠKOLE A VE VOLNÉM ČASE

4.1 Charakteristika výzkumu, stanovení cíle, metodologie

V posledních letech vzniklo a vzniká řada kvalitních publikací o problematice dětí s ADHD, dá se tedy říci, že učitelé, rodiči i další lidé, kteří s těmito dětmi přicházejí do styku, mají dostatek teoretických znalostí, které pak už jen stačí využít v praxi. Víme však, že každá osobnost je zcela jedinečná a neopakovatelná, toto u dítěte s ADHD platí dvojnásob. Děti s ADHD jsou ovlivněny řadou faktorů a každý případ je svým způsobem jedinečný díky jedinečné souhře okolností a vlivů, které na dítě působí. Vybrala jsem jako objekt svého výzkumu dnes jedenáctiletou dívku, se kterou jsem se seznámila díky tomu, že jsem stoupila do programu Pět P. S touto dívkou, u které bylo diagnostikováno ADHD (pro účely této práce jí budu říkat Iva), jsme v rámci programu Pět P vytvořily dvojici dobrovolník-dítě. V době, kdy jsme se společně začaly setkávat Ivě bylo devět let, letos oslaví své dvanácté narozeniny, naše spolupráce v rámci programu Pět P stále trvá. V průběhu doby, kdy jsem se s Ivou setkávala jsem se snažila získat teoretické vědomosti, které by mi napomáhaly ke kvalitnější práci s touto dívkou.

Myšlenka tohoto výzkumu tedy vychází z mé vlastní zkušenosti s touto dívkou, z pozorování ve volném čase, dále se na realizaci tohoto výzkumu podílely matky Ivy, která mi díky vyplnění rozsáhlého dotazníku poskytla důležité informace pro tvorbu případové studie. Od matky a současné třídní učitelky Ivy jsem získala potřebné informace formou polostrukturovaného rozhovoru. Při tvorbě případové studie mi byly nápomocné záznamy, které jsem si vedla o schůzkách v rámci programu Pět P, správy odborníků, kteří s Ivou pracovali (psychologické, speciálně pedagogické vyšetření) a pro hodnocení úspěšnosti programu jsem také použila hodnotící zprávu od koordinátora programu Pět P. Pro dokreslení práce Ivy ve škole jsem byla přítomná výuce v její třídě během školního dne, využila jsme tedy metodu pozorování.

Cíle výzkumu

V případové studii se zaměřuji na konkrétní dítě s ADHD, na jeho sledování a zaznamenání vývoje projevů chování doma, ve škole a ve volném čase. Cílem výzkumu je zaznamenat projevy chování a okolnosti, které tomuto chování předcházejí, jaké vlivy na dítě působí s důsledkem zhoršení či zlepšení projevů symptomů spojených s ADHD. Cílem výzkumu je také zjistit a zaznamenat formy výchovného působení, které jsou

v tomto konkrétním případě účinné při odstraňování nebo zmírňování potíží způsobených poruchou ADHD.

Metodologie práce

Tato práce je zpracována na základě metodologie kvalitativního výzkumu, využila jsem přístupu případové studie. Při zpracování tématu jsem použila metodu analýzy kvalitativních dat, techniku obsahové analýzy, analýzy dokumentů, techniku polostrukturovaného rozhovoru a nezúčastněného a zúčastněného pozorování.

4.2 Případová studie

Dívka Iva (pro účely této práce je jméno změněno z důvodu zachování soukromí rodiny a samotného objektu výzkumu), narozena v roce 1998, dnes má jedenáct let. Iva je žákyní páté třídy základní školy.

Dívka je středně vysoké postavy, tmavé vlasy, výška i váha odpovídá dítěti jejího věku. Po fyzické stránce je snědšího typu, její otec je rómského původu. Dívce je vlastní sportovní styl oblékání, chodí čistě oblečená, někdy je patrná lehká nedbalost (např. rozvázané tkaničky). Iva snadno navazuje kontakty i s cizími lidmi, netrpí ostychem, naopak je velmi výřečná a bezprostřední. Při kontaktu s ní je zjevný motorický neklid, má tendenci být neustále v pohybu.

Dívka se jevila jako nepozorná, měla potíže s prospěchem, proto v roce 2006 bylo matce doporučeno, aby dívka podstoupila speciálně pedagogické a psychologické vyšetření. Závěrem tohoto vyšetření jí byla diagnostikována porucha pozornosti s hyperaktivitou (ADHD).

Rodina je neúplná. Iva má tři nevlastní sourozence, všechny ze strany matky dvě starší sestry (obě přes třicet let). Mladší ze sester se s Ivou pravidelně stýká. Druhá sestra žije v zahraničí.

4.2.1 Anamnéza

Případovou studii jsem se rozhodla vytvořit tak, že informace získané z výzkumu rozdělím do dvou bloků, a to do části anamnéza a pozorování. V následující části je anamnéza dívky rozdělena do tří částí: osobní, rodinná a školní anamnéza.

4.2.1.1 Osobní anamnéza

Dívka se narodila z pátého těhotenství matky, matka měla čtyřicet let. Matka byla od třetího měsíce těhotenství v pracovní neschopnosti, kvůli rizikovému těhotenství. Během těhotenství byla matka šest týdnů hospitalizována kvůli silné těhotenské cukrovce. Během těhotenství matka injekčně užívala inzulin. Váhový přírustek matky během těhotenství činil 15 kg. Porod dítěte byl vyvolán čtrnáct dnů před termínem z důvodu těhotenské cukrovky matky. Samotný porod proběhl bez komplikací, poloha dítěte správná, plod byl donošený, délka: 52 cm, váha: 3,68 kg. Dítě mělo po porodu slabou těhotenskou žloutenku. Dítě bylo podle matky ze strany obou rodičů chtěné. Matka v období těhotenství prožívala stresující období.

Dítě mělo do šesti měsíců problémy s trávením, potrava se ji vracela i po hodině po jídle a v důsledku toho se dítě dusilo. Z počátku byl motorický vývoj mírně opožděn, sezení od osmého měsíce, chůze od čtrnáctého měsíce. Vývoj řeči: kolem prvního roku první slova, logicky souvislé věty od tří let.

Dítě bylo dvakrát hospitalizováno. Jednou z důvodu trhání mandlí, pak ve čtyřech letech s vysokými horečkami.

Ve třech letech bylo dítě bez dětských plen i v noci. Matce ve věku tří let dívky byla diagnostikována rakovina, dítě se následkem odloučení od matky během léčby začalo pomočovat. Tato situace trvala až do pěti let. Během nemoci matky se u dívky mimo pomočování začaly objevovat další reakce na stres: dívce začaly nadměrně vypadávat vlasy, silné vypadávání vlasů trvalo asi půl roku. Během hospitalizace matky se o dívku starala starší sestra, v případě, že to sestře pracovní povinnosti nedovolovaly, o dívku převzala péči matčina kamarádka.

Iva se od raného věku projevovala neklidem, vysokou úrovní aktivity, spánkový režim nepravidelný, usíná nejdříve kolem desáté hodiny. Iva má velmi kladný vztah k jídlu, podle matky i třídní učitelky má potřebu neustále jíst.

Matka Ivy byla až do jejích čtyř let na mateřské dovolené, ve čtyřech letech z důvodu prodělané rakoviny prsu nastoupila do invalidního důchodu.

Ve čtyřech letech začala Iva navštěvovat mateřskou školu. Vstup do mateřské školy probíhal bez problémů, velmi rychle se přizpůsobila. V mateřské škole podle učitelek byla divočejší, odmítala spávat, vzdorovala, neposlouchala pokyny učitelů. Podle matky

v průběhu docházky do mateřské školy řešili několikrát situaci, kdy ji děti ubližovaly, došlo i k fyzickému napadení spolužákem.

Podle závěrů psychologického vyšetření jsou rozumové předpoklady dívenky v pásmu dolního průměru.

Do základní školy nastoupila s ročním odkladem. Do třetí třídy navštěvovala církevní základní školu, kde ve třídě byl malý počet žáků (do deseti), od čtvrté třídy změnila základní školu kvůli narůstajícím výchovným i prospěchovým problémům. Po přestupu na jinou školu přes počáteční těžkosti se u dívky projevilo výrazné zlepšení. Ve vztahu ke škole se u dívky nikdy nevyvinula žádná fobie, i přesto že, zejména v první škole, byla dívka nespokojená. V přestupu na novou školu napomohla dívčina schopnost rychle se přizpůsobit novému prostředí a najít kamarády, i když s jejich dlouhodobým udržením má problémy.

Iva, pokud není v péči matky stará se o ní hlavně jedna ze starších sester, případně její bratr. V poslední době se podle matky osamostatňuje.

Dívka na jednu stranu projevuje potřebu po blízkém osobním kontaktu, ráda se mazlí, dokáže být velmi milá, dobrosrdečná, na druhou stranu se u ní projevuje divokost, zbrklost, silně prožívá emoce jak pozitivní tak negativní. Mnohdy jsou její reakce agresivní. Na zákazy, příkazy reaguje bouřlivě, odmlouvá, vymlouvá se snaží se vyhnout povinnostem. Nerada dodržuje stanovená pravidla jak ve škole, doma i ve volném čase se snaží vyhnout předepsaným pravidlům. V mezilidských vztazích se často projevuje manipulativní jednání. Pokud sleduje svůj cíl, dokáže si výrazně upravovat pravdu, projevuje se její fantazie. Dokáže si vymýšlet velmi komplikované příběhy, zážitky, nepamatuje si však mnohdy co říká, a proto jsou její polopravdy i nepravdy často rychle odhaleny. U dívky je patrné silné sociální cítění. Nesnáší, když někdo ubližuje slabším, dokáže jiné bránit, nicméně její reakce jsou často nepřiměřené a projevují se výraznou fyzickou agresí. Situaci hodnotí, odhaduje své šance na vítězství ve sporech, nicméně se mnohdy zbytečně zalekne překážky, kterou by mohla zvládnout. Přes všechny negativní projevy chování Iva rozhodně není zlá, má v důsledku své poruchy ADHD zhoršenou schopnost regulace svých emocí, nicméně je velmi citlivá a nevhodnost svého jednání si dokáže uvědomit. Přestože, jak jsem již napsala, dokáže si uvědomit nevhodnost svého jednání, mnohdy až pokud je na něho upozorněna. Má problém s vnímáním vztahu příčina a její následek. Tato vlastnost se projevu zejména v mezilidských vztazích, často je smutná

z toho, proč se děje to či ono, proč se s ní kamarádka nebaví tak jako dříve, nebo proč paní učitelka může být vůči její osobě podrážděná. Neuvědomuje si že to může být důsledek jejího chování.

Ve volném čase je patrná potřeba fyzické aktivity, sportovní vyžití ji do jisté míry uklidňuje, navštěvuje kurzy taekwonda (dočasně přerušeny), ráda tráví čas na počítači, u této aktivity vydrží i delší dobu v klidu, plném zaujetí. Pokud ji něco zaujme, dokáže udržet pozornost i delší dobu.

4.2.1.2 Rodinná anamnéza

Matka narozena v roce 1958. Po čtyřicátém roku věku ji byla diagnostikována rakovina prsu, rakovina byla zastavena, v současnosti je matka stabilizována, podrobuje se pravidelným kontrolám. V průběhu těhotenství gestační diabetes, dnes artróza. S kouřením matka přestala před devíti lety, alkohol téměř nepije. Matka absolvovala odborné učiliště. Ve svém životě prošla řadou zaměstnání. Vzhledem k tomu, že matka měla i dlouhodobá zaměstnání usuzuji, že různorodost zaměstnání v jejím životě není projev její nestability, ale reakce na životní okolnosti. V současnosti matka podniká. Vztah matky k práci je velice pozitivní, jeví se jako pracovitý člověk s tvůrčí energií. Matka se věnuje sebevzdělávání, zajímá se o literaturu a filozofie, snaží se dceru vést k pozitivnímu přístupu k životu. Matka podle svých slov z důvodu pracovního vytížení a výchovným problémům se starším synem je mnohdy psychicky vyčerpána a to způsobuje menší trpělivost při práci s dcerou.

V rodině ze strany matky nebyly v posledních generacích diagnostikovány žádné psychické poruchy či nemoci. Příčiny úmrtí v rodině většinou v důsledku somatických onemocnění. V rodině se častěji vyskytuje diabetes.

Otec narozen v roce 1961. Zdravotní stav je dobrý. Otec je rómského původu. Vyšel ze základní školy v šesté třídě, pak byl vyučen jako zedník, obkladač. Otec je silný kuřák, mnoho let nadměrné užívání alkoholu. Pracuje nepravidelně, většinou jako zedník, nemá stálé zaměstnání. S dcerou, svým jediným dítětem se pravidelně nestýká, nejeví o ni zájem.

Příčiny úmrtí v otcově rodině většinou na základě somatického onemocnění nebo jako u matky vlivem tragických životních okolností. Matka otce pracovala velmi těžce, vychoval sedm dětí, otec zemřel mladý, v sedmadvaceti letech při nehodě. V rodině otce je typické časté stěhování za prací.

Sestra, rok narození 1977, absolvoval odborné učiliště, má státnice z angličtiny. V současnosti žije v zahraničí se svým manželem, pracuje jako sekretářka ve stavební firmě. Matkou je charakterizována jako průbojná, chytrá a zodpovědná. V pubertě byla trochu divoká, přesto velmi spolehlivá.

Sestra, rok narození 1979, absolvovala odborné učiliště, pracuje v tiskárně. Má jedno dítě, osmiletou dceru. Matkou je charakterizována jako zodpovědná, pracovitá, má dobrou paměť i matematicko-logické uvažování.V pubertě jako starší sestra trochu divočejší, ale problémy se podle slov matky daly zvládnout. Na výchovu Ivy má vedle matky nejdůležitější vliv, s matkou si v péči o děti pomáhají. Sestra Ivy se matce zjevně snaží ulehčit její situaci. Ve výchově své dcery je přísná a důsledná, tyto vlastnosti projevuje i v péči o Ivu.

Bratr, rok narození 1992. Stejně jako u Ivy má diagnostikovanou poruchu pozornosti s hyperaktivitou. Je velmi inteligentní. V současnosti pracuje, protože jej vyloučili z odborného učiliště, od září nastupuje na kreativně náročnou střední školu. Bratr přes své nadání je líný, projevuje se silnou agresí vůči okolnímu světu, zejména vůči matce a Ivě. Ve vztahu k Ivě je velmi nepřátelský.

První manželství matky, ze kterého má dvě starší dcery, bylo rozvedeno, druhé manželství skončilo po dvanácti letech vztahu, kvůli úmrtí manžela. Z druhého manželství má matka syna. Soužití Iviných rodičů trvalo dva roky, v devíti měsících věku Ivy byl jejich vztah ukončen. Matka jako důvod ukončení vztahu uvádí partnerovo agresivní chování vůči jejím ostatním dětem a nadměrnou konzumaci alkoholu. Po rozchodu s Iviným otcem matka s nikým až dosud nežije. Ivin otec o dceru nejeví zájem, pokud ho dcera sama nevyhledá, on není iniciátorem kontaktu.

Iva žije v domku se svou matkou a bratrem, každý má svůj samostatný pokoj, Iva si ve svém pokuji není schopná udržet pořádek. Vzhledem k povahovým vlastnostem bratra je rodinné soužití velmi bouřlivé, bratr je agresivní vůči matce i sestře, hádky jsou na denním pořádku. Kvůli stupňujícím se konfliktům se synem a jejich neblahého vlivu na Ivu se matka rozhodla řešit současnou bytovou situaci. Dům, ve kterém rodina bydlí, je dědictví syna ze strany jeho otce. Iva dočasně bydlí se svou starší setrou a její dcerou. Matka se s ní pravidelně stýká a má stále hlavní podíl na její výchově. Přestěhování Ivy k setře se mi jeví jako pozitivní krok , dívka je klidnější, celkově se s ní lépe spolupracuje. Vztah Ivy a její neteře je provázen soupeřením o pozornost pečujících dospělých, obě mají tendenci k

manipulativnímu chování. Konflikty nejsou výrazně negativní, obě dívky jsou vedeny k tomu, aby si mezi sebou neshody řešily.

4.2.1.3 Školní anamnéza

U dívky byl realizován roční odklad školní docházky. Po nástupu do školy z důvodu prospěchových potíží a nepozornosti byla Iva v osmi letech vyšetřena speciálním pedagogem a psychologem. Na základě vyšetření bylo prokázány nápadnosti ve sluchové syntéze a analýze slov, zkřížená lateralita, vyšetření potvrdilo mírné dysortografické nápadnosti. Rozumové předpoklady v pásmu dolního průměru. U dívky bylo pozorovány výrazné obtíže v koncentraci pozornosti, výrazná impulzivita a nižší schopnost korigovat své okamžité reakce, bylo u ní diagnostikováno ADHD.

Iva nastoupila do první třídy církevní školy, kde byl předpoklad, že se jí učitelé budou moci intenzivně věnovat, protože ve třídě byl malý počet žáků (do deseti). U Ivy se začaly ve škole projevovat problémy v chování, odmlouvala, neposlouchala, vymýšlela si, běhala po třídě, byla výrazně neklidná. Třídní učitelka si rovněž stěžovala na fyzické násilí vůči spolužákům a používání vulgárních slov. Do školy chodila nedostatečně připravená, její prospěch se s postupem času zhoršoval. Výrazné prospěchové obtíže měla především českém jazyce a matematice.

Přestože ve třídě byl malý počet žáků, Ivino chování se nezlepšovalo, ale naopak s postupem času zhoršovalo. Třídní učitelka se vyjádřila v tom smyslu, jestli by nebylo vhodnější dítě umístit do speciální školy. S tím matka nesouhlasila. Na základě speciálně pedagogického vyšetření obtíže dívky nejsou natolik závažné, aby byla zařazena do režimu speciálního vzdělávání, ale jedná se o žákyní se speciálními vzdělávacími potřebami, a to na úrovni zdravotního znevýhodnění s možností zohlednění a diferencovaného hodnocení po celou dobu školní docházky.

Problémy ve škole se stupňovaly, matka neviděla ochotu školy pracovat na zlepšování chování Ivy, proto se po ukončení třetí třídy rozhodla dceru přemístit na jinou základní školu.

Přestože Iva pociťovala, že ve škole je vůči ní nepřátelské chování, mnohdy už se cítila velmi smutná. Nikdy se u ní neprojevilo chování směřující k úniku před školou. Do školy chodila ráda a těšila se na spolužáky, zejména ji bavily aktivity po výuce, chodila do řady kroužků. Před přestupem na jinou školu jsem však pozorovala, že její vztah ke škole se

vyostřuje, výrazně negativně hodnotila třídní učitelku a i vztahy se spolužáky se zhoršovaly. Myslím, že Iva čím více se cítila ve škole nešťastná, tím více zlobila a příčinou toho bylo zhoršení prospěch, nechuť učitelky k další práci s Ivou a nakonec i zhoršení kamarádských vztahů se spolužáky. V té době Iva ještě podle mých zkušeností nebyla schopna pochopit svůj vliv na tuto situaci a veškerou vinou svalovala na okolní prostředí. Vzhledem k dalšímu vývoji v nové škole však soudím, že pedagogické kompetence k práci s dítětem s ADHD nebyly v osobě její bývalé třídní učitelky dostačující.

Ve čtvrté třídě nastoupila na novou základní školu do běžné třídy, počet žáků přibližně dvacet, dnes dvacet žáků. Třídní učitelkou se jí stala zkušená pedagožka s letitou praxí v práci s problémovými dětmi. Z počátku byla Iva velmi hodná, později se začaly projevovat problémy v chování: vyrušovala při výuce, vykřikovala, mluvila vulgárně. Třídní učitelka zaznamenala výrazné nedostatky zejména v matematice. Díky intenzivní práci jak třídní učitelky a spolupráci matky a sestry Ivy se Ivě částečně podařilo dohnat učivo. Celkově je prospěch lepší než na předešlé škole. Nicméně problémové chování se stále projevuje. Ve vztahu ke škole se projevuje její náladovost a také její momentální atmosféra v rodině, Iva je výrazně ovlivňována vnějšími okolnostmi. Do třídního kolektivu se zařadila velmi rychle, spolužáci byly upozorněni, že přijde dívka, které bude možná trochu živější, byly nabádáni k tomu, aby ji pomohly zvyknout si na nové prostředí.

Z počátku byla Iva z přestupu na novou školu velmi nadšená, našla si ve třídě velmi dobrou kamarádku, rozumné děvče, které na ni mělo kladný vliv, díky její zpětné vazbě si Iva začala uvědomovat, že její vyrušování ve výuce nemusí být pro její spolužáky příjemné a podle svých slov, Iva mi to řekla, se snažila své chování korigovat. Postupem času však její nadšení z nové školy trochu upadlo, paní učitelka je na ní poměrně přísná, snaží se být důsledná, a to se Ivě samozřejmě nelíbí. I když si myslím, že někdy reakce třídní učitelky mohou být v důsledku vysoké pracovní náročnosti ve třídě nepřiměřené. Jsem si jistá, že současná třídní učitelka během posledního roku a půl udělala s Ivou obrovský kus práce. Díky projevům svého chování a zejména díky sklonům k manipulativnímu jednání Iva poškodila kvalitu některých svých kamarádských vztahů.

Při osvojování učiva se u Ivy projevují obtíže v předmětech, kde je potřeba logického myšlení, tedy matematika. Má dobrou krátkodobou paměť, vybavení učiva po delší době ji dělá potíže, bylo by vhodné pravidelné opakování i staršího učiva.

Podle slov matky se Iva každý den do školy připravuje, učí se nejméně hodinu, opakuje si učivo, sestra ji pomáhá při pochopení učiva matematiky, matka v ostatních předmětech. Přípravě do školy se vyhýbá, matka i sestra ji musí nutit. Pří plnění úkolů je její pozornost těkavá, je zvýšeně vázaná na vnější podněty.

Podle slov učitelky do školy chodí ve srovnání s ostatními spolužáky nedostatečně připravená, často se snaží učivo, zejména v poslední době, dohánět o přestávkách.

Obe strany mohou mít podle mého názoru pravdu vzhledem k symptomů ADHD soudím, že přestože se Iva pravidelně do školy připravuje, může se učiteli jevit její příprava jako nedostatečná z toho důvodu, že děti s ADHD potřebují na přípravu mnohem více času, který však nejsou schopny díky své poruše efektivně využít. Často vlivem své nepozornosti mohou zapomenout poznačit si úkoly, nemusí postřehnout instrukce učitelů, a důsledkem toho se dítě může jevit jako nepřipravené.

Současný Ivin vztah ke škole je hodnocen spíše vlažně, neprojevuje výrazné nadšení, ale ani se škole nevyhýbá. Je výrazně ovlivněna situačními podněty, pokud se na něco těší, bude-li se probírat něco nového, do školy se těší a může být do konce i nadšená, silným motivačním faktorem ve vztahu Ivy ke škole jsou i vedlejší vlivy jako je momentální atmosféra ve třídě a kamarádské vztahy.

4.2.2 Pozorování

Pozorování je jedna ze základních metod získávání dat při kvalitativním výzkumu. V následující části jsou obsaženy informace jejímž zdrojem bylo pozorování ve škole, v rodině a ve volném čase objektu výzkumu. Pozorovatelem jsem byla já, matka a také třídní učitelka dívky.

4.2.2.1 Pozorování ve škole

Třída, které je Iva součástí čítá 20 žáků. Místnost je světlá, dobře větrána, avšak prostorově nevyhovující. Místnost je velmi malá, není zde žádný volný prostor, lavice jsou blízko u sebe, velmi omezený pohyb žáků jak ve výuce, tak během přestávek. Na stěnách jsou umístěny vizuální pomůcky napomáhajíci lepšímu osvojení učiva. Iva sedí v poslední řadě, na nejvzdálenějším místě od učitele. Práce se žáky ve třídě je velmi náročná, ačkoliv se jedná o běžnou třídu, jsou zde mimo Ivu další tři integrovaní žáci. U Ivy jediné je

diagnostikováno ADHD, u ostatních žáků je důvod integrace zjištění specifických vývojových poruch učení (dysortografie, dyslexie, dysgrafie).

Iva je od mateřské školy posuzována jako neklidné dítě se zhoršenou schopností regulovat své projevy. Ve škole je hodnocena spíše horšími známkami, pokud se však připraví a probíraná látka ji baví dokáže dostat i lepší známky: jedna, dva. Celkové jsou její výkony nevyrovnané. Z pozorování třídní učitelky plyne, že Iva si po delší době špatně nebo vůbec vybavuje dříve zvládnuté učivo, krátkodobou paměť má dobrou, pokud dává pozor je schopna porozumět i matematickým operacím, které ji dělají největší obtíže. Ve vyučování se projevuje výrazným motorickým neklidem, vrtí se, nevydrží v klidu. Při výkladu často vykřikuje, pronáší nevhodné poznámky, snaží se upoutat pozornost učitele nevhodnými způsoby. Hraje se s předměty, které mají sloužit jako učební pomůcky (dělá „prasátka“ pravítkem atd.). Dělá různé grimasy na spolužáky i učitele, mnohdy používá vulgární výrazy nejen o přestávce, ale i ve výuce. Má tendenci bavit se během výuky se spolužáky. Iniciátorem dialogů bývá převážně Iva. Nežádoucí projevy chování, projevy nepozornosti, hyperaktivity a impulzivity se u Ivy zhoršují pokud má špatnou náladu. Na její náladu má vliv řada faktorů, silně prožívá emoce, především atmosféra v rodině má velký vliv na to, jak se bude Iva chovat ve škole, jak bude spolupracovat. První dny v týdnu bývá živější, v průběhu týdne se postupně zklidňuje.

Ve výuce mnohdy odmítá plnit úkoly, neposlouchá pokyny učitele. V poslední době však dochází ke zlepšení a Iva méně vzdoruje, když má plnit úkoly. Pokud je jí udělen nějaký trest, splní ho, neodmlouvá tak jak tomu bylo s pravidla dříve. Třídní učitelka využívá alternativní formu trestu za nevhodné chování, Ivě dává psát krátké slohy, kde má postihnout, jak se chovala, proč se tak chovala, důsledky jejího chování. Podle slov třídní učitelky si Iva mnohdy překvapivě uvědomuje širší vztahový rámec důsledků svého chování.

Pří práci ve škole je nutná neustálá kontrola její činnosti, častější zapojení do aktivit, ptaní se na otázky, vyžadovat odpovědi.

Ve třídě si z počátku našla dobrou kamarádku, nemá problém s primárním navázáním vztahu. V dlouhodobé kamarádské vztahy poškozuje její sklon k manipultivnímu jednání. Myslím, že má velkou touhu mít opravdovou kamarádku a nerada se o ni dělí. V průběhu času mění okruh svých nejbližších spolužáků. Dříve se více bavila s dívkami v současnosti vyhledává spíš společnost chlapců. Podle pozorování třídní učitelky si v prostředí školy

vybírá za kamarády spíše problémové děti, které se ve svých třídách projevují nevhodným chováním.

Matka jeví zájem o spolupráci se školu, dříve chodila na pravidelné konzultace, dnes již ne. Pokud je do školy zavolána, dostaví se. Je otevřená návrhu třídní učitelky, i když podle názoru třídní učitelky by matka mohla být důslednější v plnění konkrétních dohodnutých bodů.

Třídní učitelka se snaží využívat individuálního přístupu k Ivě. Je důležité, že být je učitelka v individuálním přístupu důsledná, ve vhodných případech je přísná a neústupná, jindy s citlivostí pro danou situaci považuje za vhodné uplatnit jistou benevolenci.

4.2.2.2 Pozorování v rodině

Stejně jako ve škole tak i v rodině Iva odmítá plnit příkazy a úkoly, které jsou ji uloženy. Vzdoruje, hádá se, snaží se vyhnout plnění svých povinností. Nedokáže si udržet pořádek ve svých věcech. Na péči o domácnost se odmítá podílet, pokud něco v domácnosti udělá, tak této činnosti předchází intenzivní nátlak matky.

Potřeby do školy má na určeném místě, toto uspořádání zpočátku odmítala i v pomůckách do školy měla značný nepořádek. Příprava do školy probíhá podle slov matky denně, alespoň hodinu, avšak Iva se snaží učení vyhnout, je potřeba na ni vyvíjet tlak. S přípravou ji pomáhá matka a v současnosti významně sestra.

Pokud je po ní požadována činnost, kterou nechce plnit a je do určité míry motivována budoucí odměnou, její spolupráce je lepší. Do školy chodí ráda, těší se hlavně na spolužáky.

Má sklon k manipultivnímu chování, za své neúspěchy často viní lidi v okolí (matku, třídní učitelku). Má sklon k vymýšlení a upravování pravd podle toho jak se jít to hodí, matka je na to zvyklá. Iva pokud vypráví opětovně o nějaké situaci jen s denním odklade, její postřehy jsou často významně odlišné.

Na dívku má významný vliv její bratr. Soužití s bratrem je velmi bouřlivé, je agresivní, často ji bezdůvodně napadá. Iva je také agresivní, nechá se rychle vyprovokovat, a proto je vzájemný vztah s bratrem plný konfliktů. Trvalé, mnoholeté intenzivní konflikty s bratrem způsobují prudké změny nálad. Kvůli stupňující se napjatosti vztahů s bratrem Iva nyní dočasně bydlí se svou starší sestrou a neteří. Iva v klidném prostředí bez hádek vykazuje

zlepšení, je klidnější a méně náladová. Sestra má na Ivu dobrý vliv, ochotně pomáhá s péčí o sestru, je důsledná. Spolupráce matky a starší sestry Ivy je vzájemně prospěšná, navzájem si pomáhají s péči o své potomky.

Ve vztahu s rodinnými příslušníky je vlastnická, snaží se upoutávat pozornost, stejná vlastnost se projevuje i kamarádských vztazích, nerada se dělí o lidi, kteří jsou ji drazí.

Matka se ve vztahu k Ivě snaží být důsledná, ale vzhledem k náročnému údělu samoživitelky a hlavního pečovatele o dvě problémové děti ji mnohdy nezbývá energie.

4.2.2.3 Pozorování v rámci programu Pět P

V rámci programu Pět P mi byla Iva přidělena 13.2. 2009, v té době měla devět let. Do programu vstoupila dobrovolně, informace získala ve škole.

První navázání kontaktu s Ivou bylo velmi snadné, je velmi komunikativní, snažila se mě zaujmout. Během prvních několika schůzek jsem si s Ivou budovala důvěrný vztah, vymezovala jsem pravidla, která by upravovala náš vztah. Iva zkoušela kam až může v našem vztahu zajít, snažila se mě provokovat a manipulovat se mnou, aby dosáhla cílů, které byly pro ni žádoucí. Neustupovala jsem, pokud jsme se na něčem dohodly, své sliby jsem plnila, snažila jsem se být důsledná. Tento přístup se mi osvědčil, Iva postupně poznala, že pokud jde o mne, tak si stojím za svým slovem a plním to, na čem jsme se domluvily. Nejprve vzdorovala, ale pak se mi podařilo docílit toho, že už tolik neodmlouvala a nesnažila se mnou malipulovat. Když jsem se s Ivou začala stýkat, dala jsem jasně na vědomí, že se mnou nebude mluvit vulgárně, pozorovala jsem, že je to zcela běžná součást jejího komunikačního stylu. V této oblasti se mi podařilo, aby se mnou nemluvila vulgárně nebo v případě, když nějaké nevhodné slovo použila, tak se za něj omluvila. Z dlouhodobého hlediska jsem si však všimla, že když jsme se delší dobu neviděly z důvodu nemoci či prázdnin, tak jsem opět musela připomínat nastavení našich hranic. Pokud jsem ji to připomněla, opět se vrátila rychleji do stavu, kdy už přede mnou sprostě nemluvila. V oblasti pokusů o manipulaci s mou osobou jsem pozorovala, že nepomůže nějaké vysvětlování, ale nejúčinnější je jednání, chovat se ve smyslu stanovených hranic, které jsme si předem domluvily.

Pokud Iva během našich schůzek potkala nějaké své známé či kamarády, rychle mi je představovala. Měla jsem pocit, že se mou chce pochválit a že je hrdá na to, že má starší kamarádku. Ke svých vrstevníkům se chovala přátelsky, poznala jsem, že je spíše

dominantní typ, má snahu o to být vůdce party, pokud se jí to nedaří je rozladěná. Kamarády se ve svém okolí snaží ovlivňovat, tak aby se chovali podle jejích představ. Tyto pokusy se setkávají se střídavými úspěchy i neúspěchy. Pokud se setká s jedincem, který má rovněž manipulativní sklony hájí si své pozice a jen tak lehce nepřijme názory jiných.

U Ivy se projevuje silné sociální cítění. Nesnáší, když někdo silný ubližuje slabšímu v takém případě se snaží oběť bránit. Situaci zhodnotí z hlediska morální vhodnosti velmi rychle, ale její obranné reakce vůči své osobě i osobám jiným nejsou vhodné. Nad svým jednáním moc nepřemýšlí, myslím, že dříve jedná než myslí, bez rozmyslu okamžitě reaguje na vzniklou situaci. Její reakce a odvetné útoky jsou mnohdy až překvapivě agresivní.

Způsob trávení společného času jsem po vzájemné dohodě s Ivou volila tak, aby se fyzicky trochu vyčerpala, přestože toto je podle mého pozorování téměř nemožné. Pro ni je nejvhodnější aktivní trávení volného času, velmi se nám osvědčilo plavání, ráda se učí novým dovednostem, které jsou spojeny s fyzickou aktivitou, pro to se dokáže nadchnout. Pohybově je velmi nadaná.

Ve vztahu ke škole v průběhu času zaujímá různá, mnohdy zcela odlišná, stanoviska. Někdy mluví o škole, o spolužácích i učitelích v samých kladných hodnoceních, jindy nadává, obviňuje a je rozladěná. Její nálady a postoje, které zaujímá, jsou velmi proměnlivé a mnohdy naprosto protichůdné. Její názory jsou velmi ovlivněny její momentálním náladou. Velmi na ni působí to zda se cítí jako úspěšná. Pokud dostane jedničku, paní učitelka je spravedlivá a hodná, pokud dostane horší známku často za to viní své okolí, především učitele. Po přestupu na novou školu se mi jevila jako spokojenější a dokonce jsem pozorovala výrazné zlepšení v matematice, kterou jsme společně hravou formou procvičovaly. V době před přestupem na novou školu byla na první škole velmi nešťastná. Nejprve se mi s tím svěřovala, později však o škole naprosto odmítala mluvit. Jestliže jsem se zmínila o škole, zeptala co, je nového, okamžitě měnila téma hovoru.

Ve vztahu k rodině Iva často mluvila o své bratrovi, říkala mi, jak ho má ráda. Z jejich slov jsem soudila, že se snaží o to, aby se jí bratr víc věnoval, velmi toužila a stále touží po jeho pozornosti. Bratra brala jako vzor. Podle mého názoru si Iva snažila vytvořit hezký vztah s bratrem. Toto se jí nepovedlo. Myslím, že si z počátku bratra idealizovala a spíše si

představovala, jaký by její bratr mohl být, než aby vnímala realitu jaký je. Iva mi jednou řekla, že když byla menší a bratr mladší, že ji měl rád. Použila minulý čas. Obecně se Iva snaží zalíbit lidem o které stojí, snaží se dělat lepší a mnohdy si i vymýšlí různé příhody, upravuje pravdu, tak aby se v očích člověka, o jehož pozornost stojí činila, lepší a atraktivní, v mém případě se o to snažila. Často mluvila o otci a hezkém vztahu s ním. Vím od matky, že to co mi říkala, zřejmě moc pravda nebude. Zřejmě hodně stojí o pozornost otce a ve své fantazii si vytvořila pěkný vztah s otcem, alespoň tak mi to prezentovala.

Pozorovala jsem, že chování Ivy je významně ovlivněno událostmi v rodině. Pokud jsem od ní slyšela, že je spokojená, že doma je všechno v pohodě, tak i její chování bylo mírnější, působila celkově dobře naladěně a často, pokud mi řekla, že je doma vše v pořádku, tak se mi pochválila i s dobrými známkami. Během dvou let, které jsem dosud strávila schůzkami s Ivou, došlo u Ivy k výraznému posunu v oblasti menší frekvence problémového chování, např. její projevy agresivity téměř vymizely. Na některých schůzkách k mému naprostému rozčarování se chovala jako bychom nikdy žádné hranice spolu neměly stanovené, neposlouchala, neplnila naše dohody, mnohdy jsem pak od matky Ivy zjistila, že v té době měla Iva konflikty s bratrem nebo bratr s matkou.

Pokud je Iva klidném a bezpečném prostředí doma, její projevy nežádoucího chování se dají účinně tlumit a práce s ní se jeví jako efektivní, pokud však je atmosféra, ve které tráví čas, konfliktní, projevy nežádoucího chování u Ivy jsou velice výrazné a práce s ní je nesmírně obtížná.

4.2.3 Shrnutí a závěrečná doporučení

Z různých zdrojů a také na základě svého pozorování jsem zjistila, že symptomy poruchy pozornosti s hyperaktivitou se u Ivy projevují ve všech oblastech jejího života. Její úspěšnost ve škole, v mezilidských vztazích je značně ovlivňována vysokou mírou aktivity, zhoršenou schopností sebeovládání. Kvalitu sociálních vztahů, které Iva spoluvytváří výrazně ovlivňuje její sklon k manipulativnímu jednání. Podle mého názoru manipulaci využívá jako prostředek k dosažení svého cíle, kterým je zisk přátel, pozornosti učitele, pozornosti matky. Neuvědomuje si, že manipulace její vztahy poškozuje a nikoliv zkvalitňuje. Bylo by vhodné, aby byla Iva vedena k uvědomění, že ona sama o sobě je člověk, který dokáže zaujmout ostatní, lidé ji mohou mít rádi bez toho, aby s nimi manipulovala. Její jednání je také ovlivněno žárlivostí na osoby, o jejíchž pozornost stojí.

Zde by bylo vhodné, aby si Iva uvědomila, že jeden člověk může mít rád více lidí, může mít více kamarádů, aniž by tak měl méně rád ji. Pro větší pohodu Ivy by bylo produktivní, aby se naučila sdílet kamarádské vztahy ve skupině nejen ve dvojici. Žárlivost, je důsledek nízkého sebevědomí, kterým Iva trpí. Snaží se nízké sebevědomí zakrývat svým mnohdy až příliš sebevědomým vystupováním a bezprostředním chováním. V Ivině výchově bych doporučila věnovat zvýšenou péči posílení jejího sebevědomí (pochválit, když se ji něco podaří). V oblasti horší sebekontroly a impulzivního až agresivního chování by pomohlo vedení Ivy k sebekontrole. Ivy by si měla uvědomit vztahy mezi příčinou svého chování a jejím následku. Vhodnou výchovnou formou by bylo například věnovat čas a mluvit s Ivou o jejím chováním, proč se tak chovala, proč tak reagovala a pomoci ji k tomu, aby si sama uvědomila, že stejná situace se dá řešit i jinými prostředky než těmi, které využívá. Ve výchově dětí s ADHD je důležitá trpělivost. Rodiče, učitel a další osoby, které mají na dítě vliv nesmí své snažení vzdávat a musí vytrvat, musí být důslední. Všimla jsem si, že Iva má někdy problém v rozhodování o záležitostech, které se dotýkají její osoby, doporučila bych ukázat Ivě nové způsoby posuzování situací, nové vzorce myšlení, např. pokud se nebude moci rozhodnout sečíst klady a zápory plynoucí z jejího rozhodnutí a na základě toho ji vést ke správnému rozhodnutí.

Třídní učitelka se snaží využívat individuálního přístupu k Ivě, což chválím a oceňuji jako její úspěch, kterého se jí podařilo dosáhnout v práci s Ivou ve srovnání se zkušenosti z předešlé školy. Myslím však, že je zde ještě volný prostor pro další práci. Přestože ze strany třídní učitelky existuje snaha o individuální přístup, tento přístup není odborně strukturovaný ve smyslu potřeb dítěte s ADHD. Ze strany učitelky se jedná intuitivní přístup, který není podložen vzděláním v oblasti práce s dětmi s ADHD. Bohužel nevyhovující situace v Ivině třídě jeho typickým příkladem nepřipravenost a nedokonalost školského systému v ČR. Děti jsou integrovány do běžných tříd základních škol a učitelé nejsou odborně způsobilí pro práci s těmito dětmi. Neexistuje systém doplnění vzdělání učitelů pro práci s dětmi se specifickými vzdělávacími potřebami, které mají ve svých třídách. Učitelé jsou tak nepřipraveni a jejich pedagogické dovednosti pro vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami jsou nedostačující. I v Ivině případě se tato nedostatečnost systému projevuje. Přestože vzhledem k charakteru Iviných potíží by mohla mít Iva jisté úlevy např. v rozsahu plnění úkolů, musí plnit úkoly prakticky stejně jako ostatní spolužáci; tady bych doporučila, aby u Ivy bylo využito úlev v plnění některých úkolů a umožnit tak Ivě, aby měla ve srovnání se spolužáky více času na

splnění úkolu ve vyučování. Při rozhovoru paní učitelka řekla, že neuznává přístupy, kdy by se mělo všechno podřizovat jednomu žáku. S tímto názorem souhlasím, ale musím podotknout, že se zase musí udělat maximum pro každého jednoho žáka. Skutečnost, že Iva sedí nejdále od pedagoga vidím jako nevhodné nejen na základě mého pozorování, ale také na základě doporučení psychologa. Iva nejen že pro třídu není na tomto místě rušivá méně, jak se paní učitelka v rozhovoru vyjádřila, ale myslím, že je dokonce rušivá víc, snaží se upoutat pozornost učitele a logicky je jasné, že na větší vzdálenost od nich musí k upoutání vyvinout větší úsilí, je tedy hlučnější. Doporučila bych, aby byla přesazena blíže k pedagogovi. V Ivině třídě je několik dětí, které vzhledem ke svým potížím stejně jako Iva mají potřebu a nárok na speciální přístup. Tohoto se jim však nedostává. V této třídě jak i v mnoha dalších běžných třídách v ČR není přítomen pedagog, který by měl potřebné vzdělání. Děti jsou začleňovány do běžných tříd, mezi děti, které mají standartní potřeby. Tímto modelem trpí jak děti se speciálním vzdělávacími potřebami, tak děti které nemají speciální vzdělávací potřeby. Osobně si myslím, že po dobu několika prvních let školní docházky by bylo vhodnější, aby děti s ADHD chodily do specializované třídy**.** Specializované třídy jsou zřizovány pro děti se specifickými poruchami učení a chování (LMD, ADD/ADHD) běžných školách. V takovéto třídě je větší možnost kvalitního vzdělávání a zvládnutí výchovných problémů v rané fázi. Tyto děti po přestupu do běžných tříd pak mají, podle mého názoru již větší šanci na začlenění do běžné třídy základní školy. Bohužel v Ivině případě během její školní kariéry s ní nikdy nebylo pracováno učitelem, který by měl potřebné vědomosti a dovednosti v oblasti práce s dětmi s ADHD. Iviny výchovné problémy, které mají vztah k školní úspěšnosti nebyly doposud kvalitně zvládnuty. Domnívám se, že vzhledem k tomu, že Iva je již v páté třídě a brzy půjde na druhý stupeň, kde se učitelé časti mění, již nebude prostor pro odpovídající pedagogickou péči o Ivou. Je tedy otázkou budoucnosti, jak bude dále pokračovat Ivina školní kariéra. Z mého pohledu její další školní kariéru vidím jako problematickou. Na tom, jak se bude dále Iva vyvíjet, bude mít rozhodující podíl stabilizace rodinné atmosféry a výchovná péče v rodině.

Iva velmi reaguje na atmosféru v rodině. Je pro ni důležité, aby doma měla klidné a motivující zázemí, je zcela nevhodné, aby žila v neustálé konfliktní prostředí. Toto se potvrzuje v současnosti, kdy je u sestry a má větší klid, celkově její chování se zlepšuje. Je důležité, aby klidná a pohodová atmosféra byla v jejím výchovném prostředí dominantní a nejen provizorrní řešení, i když v tomto případě velmi vhodné provizorní řešení. V této

oblasti je důležité, aby se co nejdříve její bytová situace stabilizovala a ona tak z toho mohla čerpat pocit jistoty.

Aktivní trávení volného času je pro Ivu rovněž důležité, proto bych doporučila, aby v co nejkratší době se Iva vrátila ke svým zájmům, opět začala navštěvovat taekwondo nebo jinou vhodnou náhradu, např. kurzy plavání. Strukturovaný volný čas působí jako primární prevence před možností sklouznout do členství v různých partách, ve kterých by svůj čas trávila a které by na Ivu mohly mít vzhledem k jejímu sklonu přitahovat problémové děti negativní účinek.

Na základě svého pozorování, hodnocení matky a koordinátora programu Pět P si myslím, že se mi s Ivou podařilo vytvořit kvalitní kamarádský vztah. Iva trávila čas s člověkem, který ni má zájem, snaží se ji pomáhat a respektuje její názor. Ivu jsem vedla k tomu , aby byla aktivním tvůrcem náplně času, který jsme společně trávily. Mým cílem bylo, aby se Iva alespoň trochu zklidnila a aby dokázala řešit problémy klidněji. Myslím, že se mi podařilo docílit toho, že Iva využila volný čas produktivním způsobem. Celkově se mi jeví v současnosti mnohem klidnější a lépe kontroluje své emoce. Jsou to úspěchy, které nejsou jen má zásluha, ale na jejich zlepšení má podíl práce třídního učitele, snaha matky i setry vytvořit Ivě klidné zázemí, a také vývojové hledisko. Iva dozrává a tím přirozeně lépe kontroluje své emoce.

Současné zlepšení však nemusí být definitivní, Iva během nastávajícího pubertálního vývojového období bude vystavěna vývojovým tlakům, které v konečném důsledku mohou mít jak pozitivní tak negativní vliv. V oblasti školní i rodinné výchovy bych do budoucna varovala před tím, aby působící osoby nepolevovaly ve své snaze a byly stále důsledné a obezřetné v tom, do jakého prostředí Iva má tendenci se začleňovat, jaké přátele si vyhledává.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo v teoretické části zpracovat odborně orientovanou literatura zaměřenou na problematiku dětí s ADHD tak, aby teoretická část tvořila teoretický rámec pro praktickou část mé bakalářské práce, tedy případové studie. Pochopení a zaznamenání projevů chování související s poruchou ADHD není možné bez teoretických znalostí o této poruše.

V teoretické části jsem se zaměřila na obecné informace o poruše ADHD, jejich symptomech, projevech v chování jedinců. Velkou pozornost jsem věnovala reedukaci dětí s ADHD, protože si myslím že právě reedukace těchto dětí je velice důležitá. Pokud chceme, aby z dítěte, které má poruchu ADHD vyrostl sebevědomí a schopný jedinec, musíme upravit jeho životní podmínky tak, aby rozvoj jeho osobnosti žádoucím směrem byl možný. To, jakým způsobem můžeme upravovat podmínky dítěte, jaké faktory na něj působí s pozitivním dopadem se zabívá reedukace.

Cílem výzkumu bylo sledování a zaznamenání projevů chování ve škole, doma a ve volném čase, zaznamenat vlivy, které na dítě působí s důsledkem zhoršení či zlepšení projevů symptomů spojených s ADHD, toto se mi myslím v případové studii podařilo. Díky dlouhodobé spolupráci s objektem výzkumu a díky nastudování odborné literatury jsem detekovala některá konkrétní opatření, která by mohla pomoci ke zmírňování potíží způsobených poruchou ADHD u objektu mého výzkumu. Doufám, že tato práce bude vodítkem pro další efektivní práci s objektem mého výzkumu jak pro mne, tak pro další osoby, které mají na ni významný vliv. Matka dívky projevila zájem o výsledky mého výzkumu, závěrečné zhodnocení a doporučení pro další práci s dívkou, proto si myslím, že má bakalářská práce najde své praktické uplatnění.

Závěrem bych chtěla říci, že pro dítě s ADHD je důležité, zajištění prostředí ze kterého by čerpala pocit bezpečí a pohody, prostředí, kde dítě cítí, že je upřímně milováno. Lidé, kteří ho mají rádi se nesmí vzdávat, musí být důslední a nezapomínat na to, že dítě se nechová špatně, protože by nám to dělalo jakoby naschvál, ale že jeho porucha existuje na biologickém základě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

DRTÍLKOVÁ, I. *Hyperaktivní dítě*. Praha: Galén, 2007. 87 s. ISBN 978-80-7262-447-8.

FENSTERMACHER, G.D. Vyučovací styly učitelů. Praha: Poetál, 2008. 128 s. ISBN 978-80-7367-471-7.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.

HORT, VL.,HRDLIČKA, M., KOCOURKOVÁ, J., MALÁ, E. A KOL. *Dětská a adolescentní psychiatrie*.Praha: Portál, 2008. 496 s. ISBN 978-80-7367-404-5.

MUNDEN, A., ARCELUS, J. *Poruchy pozornosti a hyperaktivita*. Praha: Portál, 2006.

120 s. ISBN 80-7367-188-3.

NOVOTNÁ, M., KREMLIČKOVÁ, M. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 1997. 116 s. ISBN 80-95937-60-3.

O DELL, N. E., COOK, P. A. *Neposedné dítě: Jak pomoci hyperaktivním dětem.* Praha: Grada Publishing, 1999. 140 s. ISBN 80-7169-899-7

PALATOVÁ, H. *EEG - biofeedbacj jako prevence u předškolních dětí.* [online]. [cit. 2010-03-09]. poslední aktualizace 24.11.2001. Dostupný z WWW: <http://www.eegbiofeedback.cz/cesky/cesky.php?menu=stazeni>.

POKORNÁ, V. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. 3. vyd. Praha: Portál, 2001 ISBN 80-7178-570-9.

RIEF, SANDRA F. *Nesoustředěné a neklidné dítě ve škole: praktické postupy pro vyučování a výchovu dětí s ADHD.* Praha: Portál, 2007. 256 s. ISBN 978-80-7367-257-7.

TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování u dětí*. Praha: Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-503-2.

TRAIN, A. *Specifické poruchy chování a pozornosti: jak jednat s velmi neklidnými dětmi.* Praha: Portál, 1997. 168 s. ISBN 80-7178-131-2.

TYL, J., TYLOVÁ, V. *Lehké mozkové dysfunkce : Nové metody nápravy* [online]. 3. upravené vydání. Praha : ASOCIACE PRO APLIKOVANOU PSYCHOFYZIOLOGII A BIOFEEDBACK ČR - BIOFEEDBACK INSTITUT, 2003 [cit. 2010-03-09]. poslední

aktualizace 13.3.2003. Dostupné z WWW:
<http://www.eegbiofeedback.cz/cesky/cesky.php?menu=stazeni>.

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení.* 11. vyd Praha: Portál, 2009. 264 s. ISBN 978-80-7367-514-1.

VIKTOROVÁ, L.; POTHE, P. Léky pro neklidné dítě?. *Psychologie dnes*. 2008 květen, roč. 14., č. 5, s. 38-39. ISSN 1212-9607.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských a poradenských zařízeních . In *Sbírka zákonů*. 2005, 2005, 20, s. 490-502. Dostupný také z WWW: <http://www.msmt.cz/uploads/soubory/sb020_05.pdf>.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. In *Sbírka zákonů*. 2005, 2005, 20, s. 503-508. Dostupný také z WWW:
<http://www.msmt.cz/uploads/soubory/sb020_05.pdf>.

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení.* 11. vyd Praha: Portál, 2009. 264 s. ISBN 978-80-7367-514-1.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání . In *Sbírka zákonů*. 2004, 2004, 190, s. 10262-10324. Dostupný také z WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ADD	Attention Deficit Hyperaktivity Disorder – porucha pozornosti
ADHD	Attention Deficit Disorder – porucha pozornosti
CNS	Centrální nervová soustava
DSM-IV	Diagnostic and Statistical Manual of mental Disorder, 4th Edition - Diagnostický a statistický manuál duševních poruch, IV. revize
EEG	Elektroencefalogram
IVP	Individuální vzdělávací plán
LDE	Lehká dětská encelofalopatie
LMD	Lehká mozková dysfunkce
MKN-10	Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize
MMD	Minimální mozková dysfunkce

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Otázky k rozhovoru s třídním učitelem

Příloha č. 2 :Otázky k rozhovoru s matkou

Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s třídním učitelem

Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s matkou

Příloha č. 5: Dotazník pro matku

Příloha č. 6: Záznamy ze schůzek v rámci programu Pět P

Příloha č. 7: Hodnocení dobrovolnice Petry Janovské

Příloha č. 8: Závěrečná zpráva o výsledku kontrolního speciálně pedagogického vyšetření

Příloha č. 1: Otázky k rozhovoru s třídním učitelem

1. Chodí Iva do školy připravená na vyučování (pomůcky, úkoly, atd.)?
2. Jak se Iva chová v průběhu vyučování?
3. Jak hodnotíte Ivinu schopnost soustředit se (je schopna se soustředit celou vyučovací hodinu)?
4. Je nutný neustálý dohled při plnění úkolů?
5. Jak Iva reaguje na projevy vaší autority- reakce na příkaz?
6. Jak Iva reaguje v situaci uložení trestu?
7. Jsou její reakce pro Vás předvídatelné?
8. Jak s Iva chová během přestávek?
9. Nechá se snadno vyprovokovat nebo strhnout ke špatnému chování?
10. Co Ivu dokáže zaujmout?
11. Jaké jsou její silní a slabé stránky při osvojování vědomostí?
12. Jak se Vám spolupracuje s matkou Ivy? Jeví zájem o to jak si vede její dítě ve škole ?
13. Jak probíhalo začleňování Ivy do třídního kolektivu, jaké kroky jste v tomto provedla?
14. Jaký máte pocit u Ivy, co se týče jejího zařazení do třídního kolektivu?
15. Jak se chová Iva ke spolužákům a spolužáci k ní?
16. Máte ve třídě více dětí s poruchou ADHD?
17. Využíváte nějaké specifické pedagogické metody ve vztahu k Ivě z ohledem na to, že má diagnostikovaný syndrom ADHD?
18. Myslíte si, že se Iva cítí ve škole dobře?
19. Myslíte si, že existuje způsob, jak by se dalo s Ivou pracovat tak, aby její přítomnost ve třídě byla jak pro ni tak pro skupinu třídy kladně posuzována?
20. Jak byste označila své znalosti z oblasti problematiky ADHD?

Příloha č. 2 : Otázky k rozhovoru s matkou

Oblast škola:

1. Chodila Iva do mateřské školy?
2. Jak hodnotili Ivu učitelé v mateřské škole?
3. Jak se Iva vyrovnávala se vstupem do školy?
4. Jaký má Iva vztah ke škole?
5. Jaký má podle vás Iva vztah ke třídní učitelce?
6. Jak probíhá příprava Ivy do školy?
7. Jeví Iva ochotu připravovat se do školy?

Oblast rodina:

8. Je schopná si Iva udržet pořádek ve svých věcech?
9. Jak tráví Iva svůj volný čas?
10. Co Ivu baví, co ji dokáže v současnosti zaujmout?
11. Má Iva bližší přátelské vztahy, navštěvují ji kamarádi, ona je?
12. Poslechne Vás Iva pokud ji něco přikážete?
13. Ovlivňuje Ivu momentální atmosféra v rodině v oblasti projevů chování ADHD?
14. Myslíte si, že projevy chování Ivy se v průběhu posledních let změnilo, dokáže se lépe kontrolovat?
15. Myslíte, že má Iva v současnosti v rodině pocit bezpečí a stability?

Oblast program Pět P:

16. Proč jste Ivu přihlásila do programu Pět P?
17. Kdybyste se měla rozhodnout, zda Ivu přihlásíte do programu Pět P, udělala by jste to znovu?
18. V čem si myslíte, že schůzky se mnou byly pro Ivu prospěšné?
19. V čem vidíte problematickou stránku schůzek Ivy se mnou?
20. Co si myslíte o způsobu náplně času, který s Ivou spolu trávíme?

21. Jaký si myslíte, že má ke mně Iva vztah?
22. Myslíte si, že je zde ještě volný prostor pro to, aby další spolupráce Ivy se mnou byla prospěšná?
23. Máte nějaký návrh na, to jak bych mohla s Ivou pracovat, aby naše spolupráce měla pozitivní vliv na její chování v širším kontextu?

Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s třídním učitelem

Na úvod bych chtěla říct, že všechno co tady bude řečeno je určeno pouze pro účely mé bakalářskou práce. V mé bakalářské práci nebudou poskytnuty žádné údaje, které by sloužily k identifikace Vaší nebo této školy.

Otázka (O): Chodí Iva do školy připravená na vyučování (pomůcky, úkoly, atd.)?

Odpověď učitele (OU): No, bych řekla že jen částečně, ... někdy. Je to slabé. Slabá příprava doma.

O: Ve srovnaní s ostatními žáky ?

OU: Je nedostatečná.

O: Jak se Iva chová v průběhu vyučování?

OU: V pondělí bývá většinou taková živější, pak se to většinou trošku zklidňuje.

O: Během dne nebo týdne?

OU: Během týdne někdy to záleží taky asi na tom, co doma bylo nebylo ..nevím, prostě, někdy je to lepší, někdy horší. Někdy má delší období, kdy je to docela dobré, a pak zase období kdy je to horší.

O: A když budete hodnotit její schopnost učit se během výuky?

OU: Já mám takový dojem, že ty první hodiny, jak kdy ona podle nálady. Ona je náladová navíc, takže samozřejmě ta pozornost je jenom částečná, někdy když sama jako dopředu, jako je v nějaké náladě. Ona přijde třeba, teď v poslední době to udělala několikrát, že mi neřekne, ona přijde do školy a řekne: „ su naštvaná´´, jo jak přijde s tímto, tak vím že už to nebude dobré a nemá na to vliv ani to, jako soustředěnost na tu práci, takže ta práce podle toho vypadá. A přijde a řekne kdo ju naštval, co ju naštvalo ona je toho plná a pak není schopna pracovat. A z toho má dny, kdy někdy ji to jde. Má samozřejmě ráda pochvalu, povzbuzení, a to částečně jako zvedá její výkon. Jo, to určitě. Takže je to strašně kolísavé. Takže už se mi zdá že ta pozornost je delší, ale je ovlivněna strašně moc faktory, právě tím s čím přijde z domu, kdo ji naštve. Stačí něco o přestávce, ona to hrozně v sobě asi prožívá a neumí se krotit a navíc .....nevím jak bych to vyjádřila, že vidí napřed dlouho sebe, co ona sama a teprve ostatní, takže ještě z tohoto pohledu.

O: Jak konkrétně se ta její náladovost projeví?

OU: Když ona je na něco třeba i z domu nazlobená, ona je takhle naštvaná, takže to projevuje k dětem někdy dokonce i ke mně. Ono se to její chování vůči mně změnilo o dost protože, když přišla, tak zkoušela tzv. já tomu říkám: manipulativní jednání. Tak to už na mě teď nezkouší, protože vidí, že to nejde a zkusila to i na jiné učitele. Takže kdybych se měla vrátit k tomu soustředění, hodně je to nejenom tím co ona, je jí dáno, ale i tím co prožila, nebo jak se jí ten den zdá. Nikdy člověk ráno neví, co bude.

O: Když ji zadáte nějaké úkoly, je nutný trvalý dohled nad ní nebo je schopna pracovat samostatně?

OU: Tak ona musí plnit zhruba to co my, ale někdy to nesplní. Ona má tendenci se tomu vyhnout , pořád je teda nutný dohled. I když to se nedá dělat stoprocentně , protože já bych musela věnovat pozornost jenom jí, což dost jí věnují i tak a ono to úplně nejde, protože já tam mám tři integrované žáky. Možná to nebylo vidět, tam jsou tři integrovaní. A další tři žáci, které musím zohledňovat, taky jsou nějak zdravotně, oni nejsou takoví. Tam je třeba dyslexie, takže já se musím věnovat i dalším žákům, a to tam mám ty integrované.

O: To je jedna z dalších otázek. S jakou problematikou jsou ve třídě další žáci?

OU: Ti integrovaní. Je to sice normální běžná třída. Asi by to tak být nemělo, ale tahle třída se zrovna tak podařila. Nebylo to od první třídy, jinak by se to tak nedalo, ale žáci si postupně zašli do poradny, zjistili se tam určité problémy a poradna potom zařadí dítě do integrace. Je to většinou z důvodu, dost často u těchto dětí, co já mám, je to dyslexie, dysgrafie, dysortografie.

O: A podobně jak u Ivy má někdo ADHD?

OU: ADHD, možná oficiálně ho sice nikdo nemá ale

O: Myslím přímo diagnostikované.

OU: Přímo diagnostikované ho nikdo nemá, ale u jednoho žáka tam je.

O: Jak Iva reaguje na projevy vaší autority?

OU: Jak kdy. Někdy to bere, někdy se snaží.... jakoby se z toho vytáhnout, a občas neříkám často zkouší se vzdorovat. Ona už teď ví, že musí, ale je to boj.

O: Máte pocit, že Vás respektuje?

OU: Myslím si že, ano ale ne v každém případě, od ní to ani nemůžu čekat. Sice ona je taková, že vlastně to nejde a zase vytvořit vztah na základě úplné, aby mě nenáviděla to ani nechci. Dokonce si myslíme, že podle toho co měla napsané v těch papírech, by se to obrátilo.

O: Zatím to vidíte, že je to vyloženě nevhodné?

OU: No, ono to chce volit, pravidelnost. Je jasné, že u ní nemůžete povolit, proto je ta práce v té třídě hrozně těžká, protože ona to hrozně narušuje. A to si ostatní dětí mysli, proč ona nemůže víc, protože ona víc nedokáže. Ona když navíc, když přišla z té školy, tak to bylo hrozné.

O: **Ona když přišla z té jiné školy. Byly na to ti její spolužáci nějak připraveni, že přijde do třídy dívenka, která bude něčím atypická, třeba v tom projevu chování? Byly na to upozorněni ?**

OU: Já už si přesně nepamatuji, protože oni přišli čtyři žáci noví. Samozřejmě, jsem děti na to připravovala a na víc z těch papírů.... Já si vždycky řeknu : „ udělám si obrázek, až podle toho, jaké to dítě opravdu je.´´ Přiznám se, že když jsem si to přečetla tak jsem věděla, že to nebude úplně lehké, ale už si přesně nepamatuju. Já vždycky na příchod nového dítěte připravím, aby ho ty děti přijali mezi sebe, navíc vlastně s tou Ivou přišli tři další žáci z jedné školy plus Iva. Toho bylo hodně, ale vždycky si myslím, že nebyli tak problémoví.

O: Jak konkrétně probíhá taková příprava na nástup nového žáka?

OU: Já jim dopředu řeknu třeba: „Děti přijde…“ Já nevím jak ten žák vypadá. Je lepší když rodiče přijdou s tím dítětem dopředu. Třeba ti tři, co přišli tak se přišli ukázat. Já je tak trošku přivítám, aby viděli trošku můj přístup, nebo aby se nebáli, kde budou, co budou. Třída to jednak ví a třídě řeknu třeba. To se tak stručně nedá říct. Že aby jim pomáhali, aby chápali, že pro ně je toho strašně moc nového, že ta naše škola je velká. Tak vždycky někoho vyberu, vedle koho budou sedět nebo když je to kluk tak řeknu klukům, aby si ho více všímali, když potřebují ukázat, kde je, co šatny, jídelna, WC. Ono se to zdá zbytečné, ale pro to dítě je toho fakt hodně nového. Kde jsou stravenky. Samozřejmě, že řeknu, že můžou chodit za mnou, ale oni ví, že když si jich někdo začne všímat jako, tak on se s nima trošku sblíží, a to je právě potřeba, aby on měl někoho

k sobě, kdo k němu pak má už větší důvěru. Takže něco takovým způsobem. Někdy se na to někdo přihlásí nebo vyplyne to samo sebou. A u té Ivy se mně vloni myslím, že podařilo, možná jste to zaregistrovala, že kamarádila s jednou holkou. Hodně.Ta ji hodně pomohla. Řekla bych, že..

O: S K. ?

OU: No, to se mi, myslim, že K. toho pro ni udělala víc. To byla pro ni velká pomoc. Ta K. pro ni udělala hrozně moc. Hrozně hodná holka, kamarádka taky. To bylo součásti taky, ale to nastalo později ne úplně při příchodu Ivy (kamarádství), protože to nebylo jako že bych já jí… Já říkám děckám, když chcou ti noví pomoct tak, to je dobrovolné pro ty děcka. Tam už nám přibylo totiž víc dětí, tam přibyl chlapec ve třetí třídě, potom přibyli ti čtyři a jako poslední přibyla jedna holčička.

O: A tím že přibyli děti, odešli nějaké?

OU: No dva se odstěhovali, to byla dvojčata, to bylo odstěhování. A jeden chlapec šel hrát hokej. Takže bylo v podstatě dobře, že i někdo odešel. A ti tři co byli z jedné školy, tak chtěli odejít z té školy. Tak se tak nějak vyrovnalo.

O: A když teďka vezmeme současnou situaci, jak usuzujete se Iva zařadila do třídního kolektivu? Jak ji spolužáci vnímají?

OU: Pokud si dobře vzpomínám, tak těch prvních necelých 14 dní jsem si říkala, až podezřele. Ona přišla a byla prostě normálně hodná, ale vzhledem k tomu, co bylo napsané v těch papírech, tak jsem si říkala: „ To bych se divila, že by to vydržela´´, ale doufala jsem. Což bohužel, jenom to kde ona natáhla kde a jak a pak se projevila v té plné síle, takže to byl boj o všechno, ona prostě, že to nebude psát, že to nebude dělat, tyto projevy. To bylo neskutečné. Hrozně těžké, hrozně to narušovalo práci a člověk byl opravdu unavený, vysílený a nejvíc mi vadí, když to má vliv na ten kolektiv.To se hodně projevuje.

O: V jakém směru to mělo vliv?

OU: To děcka tohle fušování vidí, některým to vyloženě vadí.

O: Jako myslíte, že ji v tomhle směru vnímají, negativně?

OU: No, jako těch prvních 14 dní určitě ne, ale pak jak už to přeháněla, tak to je jasné, že to vnímají negativně. Oni to jako třeba. Většina z nich ani neřekne. Oni jsou tak vychovaní prostě, ale někteří už tušíte, že jsou tam typy, které si to jako, ale já jsem to sice krotila, ale

na druhou stranu se jim nedivím. To byly tak přehnané projevy, navíc ona, nevím, už je to druhým rokem si to z loňska přesně nepamatuju. Ale ona nemá daleko ke sprostým slovům. A to těm děckám, ty co jsou dobře vychovaný, tak jim to logicky vadí.

O: A v současnosti? Jak Ivu vnímají, přece už je tu delší dobu?

OU: Já bych řekla, že se trochu ztratila v tom kolektivu. Já jsem se tu půdu snažila jakoby připravit, aby to neměla špatné, protože vím, že když to děcko úplně odstavím, jo, tak ono potom bude ještě horší. Jenomže horko těžko u ní budovat kamarádské vztahy, když ona to sama kazí, kde může. Ona právě tady tím manipulativním chováním vloni si hodně popudila třeba ty kamarádky té K. Protože ona ji chtěla mít pro sebe a dělala to víceméně přímo. Ona třeba řekla něco, co třeba ona neřekla, to je to manipulativní chování a dělá to dost škaredě a zkoušela to i na mě. Tam něco ztratila a ona. Některé děcka se s ní baví, jenom co musí a řekla bych, že teď se baví víc s klukama. Holky některé jenom, když něco, tak také s ní něco prohodí.

O: Takže už i u té K. ztratila?

OU: Hodně ztratila. Oni spolu teďka ve škole prakticky po prázdninách nevím ani přesně co se tam stalo, jsem se té K. ani nechtěla moc vyptávat. Bylo mi to jasné, že se tam něco stalo, ono když něco, tak ji něco řekne, oni se prostě hodně kamarádily a to už teďka není.

O: Já jsem viděla, že tento přátelský vztah je, co jsem si teď všimla.

OU: Ona jí když něco řekne, tak jí pomůže. Jako tohle jo. Ale není to kamarádství, co bylo. A určitě to není vina K. Takže ona spíš s těma klukama nebo ona se umí hned s někým bavit. Pro ni není problém se s někým bavit. Ona přijde třeba do jídelny, sedne si, jestli se někomu líbí nebo ne a začne se bavit.

O: Nemá problém s navazováním nových kontaktů?

OU: Ne, nemá, ona to někdy dělá až takovým způsobem ne zrovna pro některé příjemným…

O: Je to pro ni vlastní?

OU: Ano

O: Ještě se vrátím zpátky. Když jí dáte nějaký trest, jak reaguje?

OU: No teď už, si přesně nepamatuji, ale na začátku to byl boj o to, aby udělala, co má. Teď jí dám klidně trest a ona ho napíše.

O: Takže vidíte v tomto posun?

OU: No, musí, jinak by to nešlo a tím, že já ty tresty použiju ne, aby ho nějak ... Ona musí třeba napsat … a ono jako já ji tím brzdím, aby si uvědomila, že už to přehnala. A když pokračuje, tak jí to třeba znásobím a tím, že ona v té přestávce část píše, tak si to třeba uvědomí. Dokonce to, co napíše kolikrát se divím, že si uvědomuje, co tam píše. Ona píše o tom. Já nedávám tresty opisování stránek. Buď jednu dobu jsem jí dávala cvičení, které by byla pro ni prospěšná a teď dávám jako slohy. Cos dělala a cos neměla. Takže ono to děcko si uvědomí, i když nevím. Jaká je jiná cesta?

O: Myslíte si, že dokážete její reakce předvídat?

OU: Některé věci už odhadnu, ale to ani nejde všechno.

O: Je méně předvídatelná ve srovnání se spolužáky nebo žáky stejného věku (vývojové úrovně)?

OU: To ani nevím, protože zase v určitých situacích vím, jak by mohla reagovat. U nikoho nedokážete říct na sto procent, jak bude reagovat. To nevím, nevím.

O: Dobře, co její chování během přestávek?

OU: Někdy člověk u ní ani neví, prostě, když jí to sedne. Ona se potřebuje hlavně jíst. To jídlo je u ní hodně důležitá věc, řekla bych, že skoro na prvním místě. Popravdě řečeno je dobře, že teď už jídlo má, ve škole má pořád něco. Protože jednu dobu skoro s výčitkou za mnou chodila, že ona nemá co jíst. Jako kdybych já za to mohla. Takže jí přeju, že má jídlo, protože děcko by mělo mít svačinu. Přeju jí obědy, teďkom chodí i na obědy. Teď, když máme v pondělí odpolední vyučování, je to dlouho a když by zapomněla svačinu, tak skutečně je to dlouho. Takže ona přijde do školy a jí. Teď se většinou baví na konci s těma klukama, tam jsou ti kluci, teď si tam vedle ní sedl chlapec, který si myslí, že ju zvládne. Před tím tam seděl ten jiný, který jí sice neodporoval, ale on potřebuje být v klidu, protože to je zrovna ten integrovaných a pomalejší. Já prostě nemám možnost té kombinace, já bych potřebovala, aby ona seděla zvlášť a měla svůj klid. Prostě tady ta třída je malá. To je třída pro dyslektiky (pozn. myslí se místnost).

O: Když jsme u toho, kde sedí. Většinou doporučují u těchto dětí, aby seděly co nejblíže k pedagogovi, aby vlastně tam byl nějaký kontakt, dohled, sedí úplně nejdál.

OU: To jinak nejde, prostě to bylo tak, že oni jak přišli tak si někde sedli a já jsem je nerozhazovala. Možná někdo bude z psychologů takové věci říkat, ale nemá v tomto případě pravdu. Ona je tak hlučná, tak narušuje, že by to bralo celou třídu a já mám tři integrované! Právě ten chlapec co sedí v první lavici, je integrovaný! Další je pomalý. Třeba ta K. než, začala než jsem si všimla, že nevidí. Potřebuje brýle, tak jsem jí musela posadit do první lavice. Teď tam mám malé žáky, velké žáky, rozdíl mezi nima je 20 cm. Takže učitel musí navíc udělat to, že nemůže dát vysoké dopředu. Jo, teďka některé dvojce vyloženě spolu neklapou. To je úplná alchymie, tohle rozdělit. Tím, že tam mám šest nebo skoro sedm dětí, které mám zohledňovat. Plus tam mám, teď mně přibyly tři děti, které mají brýle. Samozřejmě ten J. to už má nějakou tu dobu vpořádku všechno. Tak, když mi žák řekne, že špatně vidí, než se to vyšetří, tak já ho musím dát do předu. A ona si tam sedla. A já mám takový dojem, že její občas hlasové projevy tady v tom rohu, jsou pro tu třídu ještě nejmíň rušitelné. Ona z ničeho nic třeba něco vykřikne, jo. Takže ono je to tam vzadu, že to neletí pro všechny. Takže kdybych ju dala úplně dopředu. Ale jak říkám, tam jsou v podstatě tři integrovaní. Kdyby mě řekl někdo z poradny, tak já bych se měla věnovat jen těm třem integrovaným. Jo kdybych měla jenom ji, a já mám sedm dětí.

O: Takže pracujete s podmínkami, které máte?

OU: Ano s podmínkama, které mám. Bohužel letos jsem poprvé v této třídě. Já jsem měla loni tu třídu vedle, která je o hodně větší. Takže paní zástupkyně mě požádala, ať to jeden rok vydržím. Je to opravdu hrozné, protože škola víc tříd nemá a ta moje je nejmíň početná, takže se to tak udělalo. Takže když má někdo 24 dětí, tak je jasné tady je to na...

O: Teď máte 20?

OU: A to je třída na 14 dětí. Podmínky opravdu otřesné, jako já to chápu, že jsme rádi, že škola má žáky, ale prostě se to upraví a příští rok to bude snad zase dobré. To se nezdá, ale malý prostor zkomplikuje strašně moc věcí. To jsem pochopila, až jsem si to tady vyzkoušela. Oni, když něco potřebují, tak to musí obcházet. Ze začátku si shazovali věci, zakopli, to se nikomu nezdá, když oni si nemůžou pověsit aktovku, jak to zkomplikuje práci.

O: Co se týče Iviny interakce se spolužáky. Nechává se strhnout k horšímu chování, je ovlivnitelná?

OU: Asi ovlivnitelná je, i když ona je hlavně sama ovlivňuje nebo se snaží. A třeba i mimo školu, ona se kamarádí s problémovými děckama. V loňském roce si vybrala někoho z páté třídy, kdo měl problémy. A byly problémy třeba s kouřením a další věci. Pak si vybrala kluka, který měl problémy v jiné třídě. Jak se říká, že tyto děti se přitahují, tak na ni to asi platí. I když ta K., to je něco jiného, ale to bylo spíš jiný důvod, že jsem tomu možná malinko pomohla. Ale kdyby nechtěla, tak já bych jí do toho nenutila. To bylo spíš jako pomozte jí někdo tak nějak, ale když ona si může vybrat, tak si vybírá spíš takové akčnější až moc.

O: Oni by asi hodně dlouho s ní jiní nevydrželi.

OU: No, to jo, a jí tady odolá málo kdo, že jo.

O: Co Ivu dokáže zaujmout?

OU: Pokud ona ... Je to zrovna to, co ju momentálně zajímá, čím ona žije. Třeba a může se to týkat třeba učiva např. přírodověda, vlastivěda, to ju trochu zajímá. Největší problém je třeba v matice, tam přišla z hroznými resty teda, ale i v té matice nakonec, když chvilku dává pozor a daří se jí. Tak okamžitě má zájem, když se jí daří, má zájem. Nemá ráda samozřejmě neúspěch a potom to začne všechno kazit. Přitom si neuvědomí, že tím že nedává pozor, nebude to umět. V češtině někdy. Ona se naučí krátkodobě i na ty testy o přestávce, ona je schopná na tu trojku to vybojovat. A to už teďka dělá, že když se nenaučí doma, že maká. Někdy se jí to podaří, někdy se jí to nepodaří. Ale opravdu, jestli to tak můžu říct, není hloupá. To v žádném případě. Ona akorát krom těch vlivů, které bohužel má, to nevydrží, ani někdy nechce. Kdyby ona víc zabírala, tak by ty známky byly lepší.

O: Takže myslíte, že je v jejich možnostech se zlepšit?

OU: To, co se dříve učilo, na ni je to vidět: dědičnost, výchova, prostředí. Dědičně jí něco bylo dáno, nebyla to ideální kombinace. Prostředí není takové, jaké by takové dítě mělo mít. Prostě s takovým dítětem je náročná práce doma. Chce od rodičů a zvlášť když je jeden, tak je dost náročné. A jestli dědičně to není ideální, prostředí není ideální. Tak ta škola se sice může snažit, ale už to nevytrhne. Může se to zlepšit, ale navíc, když k nám přišla až ve čtvrté třídě, tak už jako tam už bylo něco položené už i z té školy. A těžko říct, kdyby tu chodila od první třídy, ona by asi ideální nebyla nikde. To jako zase nemůžu říct,

že ta škola tak to zase ne, ale dalo se možná na ni máknout víc, dělat víc, ale nemůžu to odpovědně říct. Jako, ale myslím si, že to prostředí by mohlo být lepší taky.

O: Jak se Vám spolupracuje s její matkou? Jeví zájem?

OU: Loni jsme najeli s maminkou na ten systém ke konci roku od pololetí na pravidelné schůzky. Vždycky jsme se sešly, řekly a domluvily si další schůzku. Letos už tomu tak není. Ona, když jí zavolám, tak teda přijde. Někdy se domluví na další termín, a když přijde, tak jako já s ním nemám žádný problém se jako domluvit. Většinou řekne, jo, ano, že to bude dělat ale….(váhání).

O: To plnění není pak ideální?

OU: To právě si nejsem jistá. Prostě důslednost. U takových dětí je potřeba důslednost. Je to strašně náročné, já to vím. Jenomže, když já tady se snažím a někdo doma není důsledný, tak to potom nemůže ten pokrok být, jaký by mohl být.

O: Jak si vede při osvojování vědomostí?

OU: Ona jako že paměť má dobrou, ale brzo zapomene. Proces zapomínání je u ní rychlý, protože to pozoruji na učivu, které ona uměla třeba v matice, kde se ji dařilo, ona je schopna za měsíc to neumět. Toto je pro ni možná. Ona má hrozně moc činností jiných, důležitých. Takže po procesu zapamatování je taky důležitý, klid po tom učení, co následuje třeba opakování, což ona toto nemá. Takže i když to tady má trošku naťuklé nebo to dokonce ví, ale tím jak žije, jak se projevuje, chybí nejen ten systém Tak její přehnané projevy to, jak ona bouřlivě žije, se vytlačí to, co se tam dostalo a doma se to neobnoví.

O: A když jsme mluvily na začátku, že se hodně projevuje, jak dojde naladěná. Jsou podobné výkyvy ve známkách, že jsou tam výrazné rozdíly?

OU : I to v tom hraje roli, určitě, neříkám stoprocentně, ale ano, hraje to v tom roli. Ano to logicky, jak člověk, každý z nás není v pohodě, tak se na tom projeví a na ní to má vliv hodně. Uvedu příklad, kdy došla pomalu s brekem, že měli něco s kocourem nebo co nebo se psem, tak ona pomalu brečela to před vyučováním, pak na to zapomněla a byla to zase ona.

O: A celkově, když to vezmete jsou ty výkony vyrovnané, nevyrovnané? Myslím teda je schopna dlouhodobě podávat stejné výkony? Řekněme, jo dostává dvojky nebo

trojky nebo já nevím … a z toho dostane pětku jedničku. Nebo je to v určitém rozmezí?

OU: Je nevyrovnaná, říkám, je to ovlivněno přímo jí.

O: A je to tak ve všech předmětech, které ji vyučujete, nebo je to specifikum pro něco?

OU: Řekla bych, že se projevuje ta její povaha při všem.

O: Využíváte nějaké specifické metody vzhledem k tomu, že je u ní diagnostikována ADHD?

OU: Nevím, jestli je to metoda, ale každopádně ona potřebuje individuální přístup. Chce to hodně poznat, jaká je, co ji ovlivňuje. Takže to všechno v tom musím využít. Já nevím, jestli se to dá nazvat nějakýma metodami, ale u ní je nezbytný individuální přístup. Jinak se s ní pracovat nedá. A reagovat na ty její změny, pořád reagovat. A samozřejmě, chce to důslednost. Je to náročné teda, ale mně nic jiného nezbývá.

O: Vlastně o tom už jsem mluvily do jaké míry je podstatné je se takovému dítěti individuálně věnovat, takže podmínky by mohly být lepší.

OU: V loni to bylo v jiných podmínkách. No vlastně vloni to byla tím, že přišla. Zaplať pán Bůh, že to bylo aspoň tak. Tak to bylo aspoň o něco lepší. V loni seděla i víc ve předu.

O: Bylo to pro ni lepší než teď, když seděla víc ve předu?

OU : Já jsem ji musela právě že přesadit.

O: Z toho důvodu že rušila okolí?

OU: Ano, ono to to píšou, ale když je to až tak nevhodný tak ti další žáci trpí a já nemám ráda názor, že se má všechno dělat pro to jedno dítě. To je podle mě nesprávný názor, protože jak k tomu přijdou ti ostatní. Já pro ni udělám, pro každého, kdo potřebuje dost, ale nemyslím si, že jak se má soustředit někdo na něco, když před ním někdo ťuká, mluví, vykřikuje, a to jednu hodinu se u toho nedá každý. Ať zkusí sednout a vyzkouší si to. To je opravdu dost těžké.

O: Myslíte si, že se Iva cítí dobře tady ve škole, ve třídě?

OU: No bych řekla, jak kdy. Nevím, ona jako někdy řekne, vypadá, že je v pohodě, z toho, když je naštvaná, řekne úplně něco jiného. Přitom vím, že to tak nemyslí, když jí třeba

něco zakážu, tak pomalu takovým to né, skoro vyhrožovacím. Jo a přitom na druhý den dojde a přijde za mnou a chytí se mě za ruku, to jsou projevy, které nesvědčí o tom. Jsou to její slova nesvědčí, ona je prostě taková. Já bych řekla až afektivní. To se nedá, nemůžu úplně říct. Navíc, kdyby se jí někdo zeptal, tak by mohla být odpověď úplně jiná. Když je v pohodě ten den a kdyby byla naštvaná, tak řekne úplně něco jiného. To by se jí člověk musel ptát několikrát po sobě, jestli by se vůbec dopátral, jak to je. Pokud si ji naštvu, nemůžu čekat dobrou odpověď, že jo?

O: A myslíte si, že nějaký postup do budoucna, že by se dalo s Ivou lépe pracovat, aby byla lépe přijímána, cítila se lépe v té třídě a byla vnímána jako rovnocenný člen té skupiny?

OU: Ona není vnímána jako úplně nerovnocenná, to bych snad ani neříkala. Ale oni už ji berou, tak že je jiná. Já jim to taky říkám, že každý jsme jiný. Ale tak ty děcka jako ne. Ona by se hlavně měla změnit. Ty děcka se měnit nebudou. Ona musí, což u ní je problém a navíc se trošku obávám druhého stupně. Protože přece jenom tam se ty učitelé mění, třídy se mění a nebude mít na ni nikdo tolik času, jako když je to učitel na prvním stupni. To bude hodně těžší i pro ni a navíc v tom věku. Já jsem to i mamince říkala, že to byl nejvyšší čas v té čtvrté třídě jí trošku zvládnout a opravdu na ni pracovat, protože na druhém stupni, jak přijde puberta tak, ale maminka to ví, už si to vyzkoušela na synovi.

O: Poslední otázka, jak byste hodnotila své znalosti v oblasti problematiky ADHD?

OU: Sám sebe hodnotit je hloupé.

O: No tak jako, člověk by si měl být vědom toho co umí co zná , tady jde o to, jak Vy se cítíte, jaký máte pocit jestli už jste v tomto zkušená.

OU: Tak jako už jsem učila hyperaktivní děti, problémové děti, protože jich přichází čím dál víc akorát tady se to nějak nakupilo, je opravdu náročné. Občas si člověk něco přečte a vím z vlastní zkušenosti něco taky využívám, co se mi osvědčilo. Někdy to, co si člověk přečte je dobré ale musí to stejně korigovat. Když jsme dostali lejstra o ADHD, tak některé věci se mi líbili a některé byly úsměvné. Takže to, co se mi líbilo pochopitelně použiju a to, co tam bylo takového ale jak říkám

O: Máte něco v hlavě, co jste si říkala, že je úsměvné?

OU: Já ani říkat nechci. Popravdě řečeno. Někdo řekne, že je to dobré ale já ne. Já si to přesně ani nepamatuju, nebudu to říkat.

Příloha č.4: Přepis rozhovoru s matkou

Celý rozhovor, který nyní proběhne budu doslovně přepisovat. Jakékoliv údaje sloužící k Vaší identifikaci, tam nebudou uvedeny. Rozhovor tedy bude anonymní, Vaše jména tam nebudou zmíněny. Mám pro Vás připraveny tři okruhy otázek: oblast rodiny, školy a co se týče Vaší spokojenosti s programem Pět P. Pokud se Vám některé otázky nebudou líbit nebo pokud nebudete chtít opovědět, neodpovídejte. Pokud budete chtít něco doplnit, co si myslíte, že by bylo vhodné tak řekněte.

Otázka (O): Chodila Iva do mateřské školy?

Odpověď matky (OM): To chodila, ano.

O: Jak probíhalo její přizpůsobení se na mateřskou školu, jak reagovala, jak se chovala?

OM: Tak to ze začátku, než zjistila, že se může hrát s děckama.Ona se otrká všude. Za chvílu se otrkala a v pohodě.

O: A od učitelek v mateřské škole byly tam už nějaké reakce ve vztah k problémovému chování?

OM: Byla divočejší, ona od malička. Jasně řešily jsme občas. Dost jsme řešily takové situace, že jim tam děcka ubližovaly hodně. Kluk ji kousl do zad, rok měla zuby otisklé na zádech, okousané.

O: A jinak stížnosti jakého charakteru?

OM: Ona nechtěla spávat. Zasekla se ne, ne. To prostě neudělám! Uděláš to. To neudělám! A toto dělá dodneška i mě. Něco ji řeknu. Ona: „Ne já to dělat nebudu," a hotovo.

O: Takže ty projevy chování, ty charakteristiky se tedy objevovaly už od těch tří let?

OM: Ano, určitě.

O: Jaký si myslíte, že má Iva v současnosti vztah ke škole?

OM: Ke škole, no… hm. Nic zvláštního. To je souhra všelijakých náhod a podobných věcí, protože někdy se těší do školy a z toho se do školy netěší. Ale ještě se nikdy nestalo, že by řekla, že nepujde do školy. To zas ne. To spíš by měla kolikrát i narodit nebo něco, tak radši jde do školy.

O: Takže se nevyhýbá škole, například bolí mě břicho a podobně?

OM: Ne, ne. To v žádném případě. To jednu dobu něco takového u nás bylo. Ale to byl nějaký problém asi s tou učitelkou, že si tam nějak prostě nesedly. Možná, že na ni tlačila trošku víc, než by měla.

O: To bylo na této škole nebo na té předešlé?

OM: Na té předešlé ona chodila strašně ráda do školy. Ona tam měla strašně moc aktivit. Ona chodila ráda do té družiny a tak.

O: Takže spíš po té škole?

OM: Ano, přesně tak. Spíš po té škole. Ale tady celkem, se mi zdá má víc jako, se s ní děcka víc kamarádí, tady má víc kamarádů. Takže si myslím, že kvůli tomu radši chodí do školy. No, ale jednu to bylo, myslím ze začátku páté třídy, protože o ona měla hodně, hodně problémy s matikou ze začátku. Takže ta učitelka na ni docela ze začátku asi tvrdě, takže měla občas takové tendence, že ji bolí břicho. To ji bolívalo břicho hodně. Ale ne, že by nechtěla jít do školy, to zas ne. Možná spíš…

O: Náznak somatizování?

OM: Ano, ano. Možná, že to už byl takový stres, že nevěděla, co ji tam čeká. Ale to si trošku zaviňuje i sama, protože kdyby si opakovala každý den učivo, tak jak má, tak by se nemusela stresovat.

O: Když jsem u toho opakování učiva. Jak probíhá její příprava do školy?

OM: No tak, co se týká matematiky, tak s tou ji pomáhá ta velká setra. No jinak to, co na tvrdo. Prostě to, co se učí ten den, tak si to musí aspoň jednou dvakrát přečíst.

O: Takže máte nějaký program, že se opravdu každý den připravuje?

OM: Ano musí. Minimálně hodinu se musí tomu věnovat. Samozřejmě se tomu snaží jakýmikoliv způsoby vyhnout, to je bez diskuzí.

O: Máte nějakou metodu, co opravdu zabírá, aby jste jí přinutila se jít učit?

OM: Prostě trvat na svém. Tam nic jiného nezabere. Natvrdo, ne prostě nikam nejdeš, dokud neuděláš to a to. Ne nikam nejdeš, dokud nebude tady toto hotové. Nic jiného nezabere, a když uhnete, tak je to v háji. Pořád na ni musí být pořád vyvíjen tlak.

O: Je možnost nějaké odměny, např. když půjde udělat toto…?

OM: No samozřejmě, samozřejmě. Neví, jestli jako, ona je to spíš taková dlouhodobější záležitost, protože slíbilo se jí, že když si zlepší známky na trojky, protože ty čtverky, co tam má, jsou úplně zbytečné, a to řekla i paní učitelka, že ona blbá není, že ona je chytrá dost. Prostě je lenoch, nedůsledná, prostě zapomíná, nechce se ji, kašle na to prostě. Takže jsem ji slíbila, že pokud se zlepší na trojky, tak že ji pořídím počítač. Asi ne úplně nový, asi na to nebudeme mít, ale nějaký prostě dostane. Nějaký lepší počítač. Prostě slíbil se ji počítač, no. Takže uvidíme, jestli to u ní zabralo, no. Díky tomu, že jí ta starší sestra pomáhá.

O: Jaký má podle Vás Iva vztah k třídní učitelce?

OM: Ona, tam je to trošku boj, takový jako.

O: Boj v jakém smyslu?

OM: No, protože Iva je prostě taková…, to už je povaha těchto děcek jako hodně, co jsem si všimla, protože Marek (pozn. starší bratr Ivy) je taky postižený tady tímto způsobem, akorát že on měl jednu výhodu, že on je abnormálně inteligentní, když chtěl, tak on to zvládl levou zadní. Ona se musí snažit trošku víc. No, jenomže prostě ta její lenost a tady ten její takový…, místo toho ty její výčitky. To nevyčítá jenom jako učitelce, toto. Ona je docela takový trošku manipulátor. Ona prostě jednoho se snaží zmanipulovat proti druhému. To už, na to už jsme taky došly jako. Prostě ve škole nadává na mamku a doma nadává na paní učitelku. Asi tak nějak. Stručně řečeno. No tak to máme potvrzené takže…

O: Když bude hodnotit to, že Iva od čtvrté třídy přestoupila na jinou školu, berete to jako pozitivní krok?

OM: Já si myslím, že to je pozitivní krok, i když prostě ty děcka si neuvědomují jednu důležitou věc. Prostě před problémama se neuteče, ty se musí řešit. Jestli si myslí, že ji prostě učitelka přestane bavit, tak ji převedu na jinou školu, tak to ne. Tam si to prostě dochodí, tu školu. A buď se dá dohromady a nebo halt bude mít problémy až do deváté třídy. Tam je potřeba neustoupit.

O: Celkově když to zhodnotíte?

OM: Je to lepší, i když taky jsou tam potíže, to je jasné. To jsou všude, ale tam na té škole předtím, tam to bylo zjevné vyloženě, že to bylo všecko nasměrované proti ní. Nikdo se nechtěl namáhat prostě k nějakým řešením prostě. Prostě nechat ji propadnout a ashledanou. Nebo do zvláštní školy mě řekli, že ji mám dát do zvláštní školy. Tak na to

zapomeňte vážení. Toto není dětsko na zvláštní školu. Chodily jsme spolu v podstatě pravidelně do pedagogické poradny a tam paní mně jako vyloženě řekla, že ona jako na zvláštní školu není. Toto co má za problém to se dá všecko řešit a věkem se to víceméně spraví. Ale je jako potřeba trošku s tím něco dělat, že jo. Akorát co mě mrzí, že učitelka jako prohlásila, jestli by nebylo lepší ji dát nějaké léky na zklidnění.

O: Současná paní učitelka?

OM: Ano, což se mi tedy jako nelíbilo, protože jako to jako…

O: Jste proti lékům?

OM: Určitě. Pokud to nebude nutné tak proč. Ona spíš je vystresovaná hrozně a to je důsledek toho soužití s tím Markem, protože on ji dusí jak králíka.

O: Dostaly jsme se přirozeně k oblasti rodiny. Myslíte, že má Iva v současnosti v rodině pocit bezpečí, stability, jistoty?

OM: Tak, jak se to vezme, ona teď byla nějakou dobu u sestry.

O: Byla, už není?

OM: A tak zas půjde asi na zpátek. Protože já jsem od rána do večera v pernamenci, pracovně. A jako jo v pohodě, naštěstí většinou pracuji doma, jsme spolu jakože. No, ale nemám na ni tolik času , kdežto ta Eva (pozn. starší sestra) si ji vzala pod patron. Tu matematiku…, já ji můžu maximálně pomoct s tou češtinou, ta mě jako zajímá, čeština, literatura a tady tyto věci, jenom stačí říct. Ale jinak spíš ona má nervy, protože chlapeček přijede a hodně do ní jako začne bezdůvodně bušit. Nehledě na to, že ona taky není svatá. Co si budeme vykládat. Ona prostě jde, ona si rýpne a on v ten moment vystartuje, což by taky neměl. Tak kurňa, je mně osmnáct, zasměju se a jdu dál, bože ty si tele. Ne, on prostě toho okamžitě využije k tomu, aby ji prostě nějakým způsobem přidusil. Takže já teď pracuji na tom, abychom se z tama co nejdřív odstěhovaly obě dvě. Abychom mohli vegetit spolu.

O: Takže do budoucna chcete mít Ivu u sebe.

OM: No samozřejmě, šak to je jasné. Teďka byla doma čtrnáct dní, jak byla nemocná. Teďka jak byla nemocná, tak byla samozřejmě doma.

O: A sestra jeví ochotu pomáhat?

OM: Jo v pohodě, protože my si tak vypomáháme navzájem, protože ona dělá na tři směny. Takže, když prostě je potřeba, tak já se zapojím taky, že takže, když ona má odpolední, tak jsou obě dvě holky u mě. Ale fakt je ten, že ona na ně má takovou trošku tvrdší jako. Asi taková jako jsem byla já ve třiceti na ně. Takže já trošku už to někdy nezvládám psychicky, fyzicky, už to fakt jako… Takže já už spíš jak babka než matka. Mě to nevadí, když je tam mám obě, ale nejlepší je, když je každá zvlášť, jo? Protože oni do sebe taky pořád zaparujou, ale to je něco jiného než Marek. Já jim vždycky říkám, že jsou to slepice, že jim tam nasypu zrní, že se tam můžou hádat. Ona Magda (dcera Iviny sestry - neteř), ona je taková… Má takové tendence, trochu arogantní. Zas je faktem, že se spolu učí vycházet, což je důležité, oni jsou od sebe jen o tři a půl roku od sebe, tam je to nutné. Je ale fakt, že za nějakých deset let se jako v pohodě s přehledem budou spolu bavit a nebo se spolu nebudou bavit vůbec. Člověk nikdy neví.

O: A zatím je ten vztah takový jako spíš boje a srovnávání.

OM: Ano, oni se, ale vždy zatím srovnaly jako v pohodě.

O: A nemáte pocit, že Iva bojuje, že žárlí na tu pozornost, kterou Magdě dáváte?

OM: Jo, jo to oni žárlí jedna na druhou, když je mám spolu anebo i tak. Iva, když je má doma protože momentálně Marek, začal chodit do práce konečně, takže když má noční tak vlastně spí. To né, že by dopoledne, to ne.On přijde z práce a do oběda sedí na počítači a pak teprve jde spát. V podstatě když ona dojede z té školy tam máme klid, a pak zase se sbalí a jde do práce. Ale prostě teďka to bylo jako takové docela, prostě, jak se mi vykašlal na tu školu to bylo docela šílené od toho září. Jak nastoupil do toho druhého ročníku, tak to byly šílené boje. S ním se nedalo domluvit. Cokoliv jsem já řekla bylo špatně a on si to vylil na ni nebo byl sprostý i na mě.

O: Takže on ukončil školu?

OM: No oni ho vyhodili. Místo, aby trochu přemýšlel. Jsem mu říkala, prosím tě přemýšlej, můžeme najít nějaké jiné řešení. Nějaká rozumná domluva pro něj prostě vůbec nepřichází v úvahu. Mama je blbá, že? Až potom na konec už mu teklo do bot a nezbývalo mu nic jiného a zjistil, že potřebuje udělat něco. Tak to prostě risknul a šel, přihlásil se, a to jsem za něj všechno udělala za něj. Protože došel: „Mamo, udělej to.“ On jako že on sám ne. Takže jsem za něj všechno zařídila přihlášku: vypsala, odeslala, vypsaly jsme dotazník a tady ty to všechny věci. Aspoň jsem ho dokopala k tomu, že si to všechno

nakonec odvezl osobně. A potom teda v lednu udělal zkoušky levou zadní, byl čtvrtý nejlepší z pětatřiceti, kteří se hlásili na ty multimédia, tak byl vlastně čtvrtý nejlepší. A ti ostatní, co byli lepší, už tam chodili a jen chtěly přejít na tento obor a museli ty zkoušky dělat taky. Takže od prvního září nastupuje do školy. Koncem února začal pracovat.

O: Když se zase vrátíme k Ivě, taky je taková, že spoléhá na to, co uděláte vy?

OM: Ano, nechce mi absolutně v ničem pomáhat. Absolutně. A Eva, ta ji kolikrát musí k tomu nutit. Doma nechce dělat vůbec. Ještě s bídou umyje nádobí, teda vysaje, tak.

O: Dokáže si udržet pořádek ve svých věcech?

OM: Bordel, absolutní, prvotřídní.

O: Má alespoň věci do školy na jednom místě.

OM: Ano, to má na jednom místě, byl to boj

O: Takže udržení pořádku ve svých věcech…

OM: Já abych neustále chodila a uklízela po ní. To ona se prostě nenamáhá a Eva ta si je prostě zpraží obě dvě.

O: Ovlivňuje Ivu momentální atmosféra v rodině, zhoršují se projevy jejího nežádoucího chování?

OM: To je pořád. Určitě, proto jsme to udělaly tak, jak jsme to udělaly. Zdá se mi, že se trošičku v tomto směru zklidnila. Protože tam nemá takové důvody. Tam se to hned zpacifikuje prostě. Tady to byl, ale už děs běs, protože udržet nějaký, nějaké příměří mě tak vysilovalo, že mě to dohnalo pomalu k psychiatrovi.

O: Říkáte, že Vaše dcera je na Ivu přísnější a že i to jí pomáhá. Nemotivuje Vás to do budoucna, až ji budete mít sama doma, abyste při její výchově přitvrdila?

OM: Jako já v podstatě už víc přitvrdit nemůžu. Mě dělaly problémy ty rozbroje. Ale co se tohoto týče, se ji snažím nějakým způsobem zkonsolidovat. Ale vím, že když budeme samy, budeme v klidu. Tak tam nebude takový důvod ji vyloženě dusit. A myslím si, že čím bude starší, tak to bude lepší. Není už taková, jak byla třeba před dvouma rukama. Ona byla agresivní! Agresivní až moc. A teďka se mi zdá, že ta agrese se trošičku ztlumila, ale včera jsem zjistila, že asi až tak moc ne. Protože když ona má s někým konflikt, ona si

s prominutím nevidí do huby, jedna věc a druhá věc okamžitě startuje. Pokud je to člověk jako jí, že rovný, tak ona se s ním klidně serve.

O: Máte pocit, že v posledních létech se zlepšila, lépe dokáže kontrolovat své chování?

OM: V posledních létech nemůžu říct, spíš v posledních měsících. Myslím si, že je to trošku lepší, že jsem je dva odstřihla trochu. Mám v plánu letos to udělat tak, že se odstěhujeme obě dvě. Já už potřebuju taky klid. Mě už není třicet. Takže už člověk to cítí sám na sobě, že to nejde hnát do extrémů, to nejde. Já už se učím i meditovat, abych se od těch věcí dostala.

O: Jak Iva tráví volný čas?

OM: Tak momentálně je to špatné, protože jsem vypustily takewondo, vypustily jsme všecky kroužky, takže bohužel.

O: Proč jste vypustily taekwondo?

OM: Tam trošku taková jako, že trošku ponorková nemoc. Takže jsme přerušily, ale začnem znovu. Buď tam, nebo někde jinde. Já nemám teď auto, takže budu muset jakým způsobem se tam budeme moc dopravovat. Je škoda, aby toho nechala, protože ona je fakt jako dobrá. Naposledy skončila na druhém místě.

O: To je snad v té její přirozené agresivitě?

OM: To právě ne, to je to zajímavé, že ona pokud trénuje, tak se projeví. Jakmile přijde zápas, postaví se proti ní děvčica, stačí, že je o pět centimetrů vyšší a Iva má v momentě prostě, ztratí motivaci nebo co. Prostě ju to v ten moment úplně ochromí. Kdyby do toho dala tu svojí, tu svoji přirozenou agresivitu, tak by jí to nezastavilo.

O: Zalekne se překážky?

OM: Zalekne se překážky, ano. Ale tentokrát jsme ji tak nějak vyburcovaly, že se nezalekla. Dostala se na to druhé místo, ale to byly s tou dcerkou asi tak stejně veliké. Potom tam byla ještě jedna větší, a tu už nepřekonala. Nebo si říkal, že druhé místo stačí, že už byla dost i unavená. Ta série tam je dost dlouhá.

O: Má Iva bližší přátelské vztahy, má některé kamarádky se kterými se navštěvují?

OM: Ona nejvíc kamarádí s tou Klárou ze školy, ale taky to teď tak nějak… To si, ale zavinila možná i sama trošku. Tam je takový konkurenční boj trošku. Ona se kamarádí ještě s jednou holkou ta Klára a ona ju tak nějak proti Ivě ta holka štengruje.

O: Myslíte, že to dělá i Iva na opak?

OM: Určitě, stoprocentně, ona nezůstane nic dlužná. A v podstatě ta Klára občas bývá, tak jak já jsem bývala, mezi mlýnskýma kamenama, takže tam je to takové prostě docela jako zajímavé.

O: Takže má jednu kamarádku o kterou svádí boj.

OM: Dalo by se to tak říct.

O: Přesuneme se do oblasti programu Pět P. Proč jste Ivu přihlásila do tohoto programu?

OM: Já už ani nevím… Dyť my už jsme tam skoro tři roky.

O: Se mnou jste od roku 2008.

OM: Ano, předtím jsme měly tu jednu… Tam to nebylo moc dobré. Ona byla moc rozlítáná.

O: Tak jako já teď?

OM: Ne, tam to bylo úplně jinak. Ona když něco slíbila Ivě, tak to nedodržela. Ty když něco, tak se vždycky domluvíme. Potom tam měly taky nějaké problémy v rodině. Myslím, že mamka onemocněla rakovinou. Nevím, jak to nakonec dopadlo. Takže ona skončila úplně. Pak jsme vlastně přešly k tobě. No a to si myslí, že je jako dobrý. No akorát, že s tím už člověk musí počítat, když člověk dělá vlastně výšku.

O: Program je konstruovaný na rok a my jsme s Ivou přes dva roky.

OM: Přesně tak. Ono se to tak nějak…

O: Takže už jsi přesně nepamatujete, jaké jste měla očekávání, jaká k tomu byla motivace?

OM: Mám dojem, že nám to nabídli ve škole.

O: Když byste se rozhodovala, jestli Ivu přihlásíte do toho programu nebo nepřihlásíte, udělala byste to znovu?

OM: Určitě, určitě jo. Já si myslím, že je to dobrá věc?

O: V čem si myslíte, že schůzky se mnou byly Ivě prospěšné?

OM: Tak dostala se v podstatě do jiné společnosti a zase ten svět v podstatě poznávala z trošku jiné stránky, že třeba bych řekla, že je víc v klidu. U nás v podstatě ty boje trvají už několik let. Protože chlapeček žárlí na ni, ona na něho. A teď z toho vznikají různé rozbroje. Navíc babička ho poštvala docel proti Ivě, takže on už to má docela tak nějak zafixované, že vůbec nevíme, co se z toho v budoucnu vyklube. Takže podle mě zas jak poznal trošku jiný svět, že se s ní bavil někdo normálně, že ju furt někdo nebuzeroval, že po ní někdo furt něco vyloženě nechtěl. Že když něco, tak jste se domluvily. Takže to bylo za trošku jinačí.

O: V čem vidíte problematickou stránku schůzek se mnou, něco se Vám nelíbilo nebo jste slyšela něco, co jsme dělaly, co jsem řekla a Vy jste s tím nesouhlasila?

OM: Ani ne, já už jsem si zvykla prostě hned to ne, neřešit. Protože vždycky je lepší si různé věci nechat projít hlavou. Ona se to potom za hodinu nebo na druhý den jeví jinak. Zase já mám ve zvyku, to Iva ani možná nevšimla. Ona vykládá něco a na druhý den zas vykládá jinak. Takže prostě já spíš poslouchám to, co mě řekne teď a co mě řekne pak a já už si z toho udělám zlatou střední cestu. A buď to řeším, anebo to prostě nechám přirozenou cestou…

O: Takže nemáte nic, co by Vám vyloženě vadilo nebo byste si řekla, že to šlo dělat jinak?

OM: Naproste ne. Já si myslím, že vy jste si spolu sedly. Tam s tou Šárkou, tak tam si asi ani nesedly ani. Myslím, že ti lidi si musí sednout, musí k sobě pasovat, jinak prostě to by nedělalo dobrotu. Myslím, že to paní vedoucí ví tady toto taky, protože určitě tady tě zkušeností s tímto má víc. Myslí si, že to tak je, fakt vy dvě jste si sedly, protože kdybyste si nesedly tak spolu tak dlouho nejste. Takže tam jde o tom spíš.

O: Co si myslíte o způsobu trávení času, který jsme spolu byly (chodily jsme na bazén, hřiště, procházky po městě atd.)?

OM: Ona musí být pořád v pohybu. Jenom to plavání bylo naprosto supr. Nad tím jsem taky přemýšlela, kdyby tady existoval nějaký kurz tak bych ji ho zaplatila. Budu to muset zjistit i finančně. Pojišťovna nám takové věci i proplácí, takže si myslím, že by to nebylo špatné.

O: Je ještě něco by jste mi chtěla říct, nějaké zkušenosti s Ivou, co na ní zabírá, nezabírá, co ji zablokuje?

OM: Ono tyhle děcka všeobecně tam se musí pořád důslednost dodržovat. Já kolikrát se musí přiznat jsem taky vybočila, protože člověk je z toho unavený. Vem si, že jsem měla toho Marka teď zas ju. V podstatě jsem navázala z jednoho hyperaktivního děcka na druhé a to už je v podstatě osmnáct let! Já prostě… Tak jak jsem s těma prvníma dvouma holkama prošla tím jejich vývojem v pohodě, trošku jsme v pubertě měly problémy, ale to je klasika, to dycky. Ale co se týká těchto dvou… U Marka to byl vývoj úplně překotný a Iva ta zas na některé věci je pomalejší, ale má zas tu hyperaktivitu jak ten Marek. Akorát, že u ní se to musí řešit jiným způsobem. Ona je takový mazel. Takže třeba když ona je ta nálada se i pomazlíme. A někdy když opravdu má to tendenci přehánět, hodně věcí má tendenci přehánět, takže tam je potřeba ji zas trochu brzdit. Marek ten byl opačný, ten se nerad mazlil. Ten odstrkoval. Ale zas člověk musel si tu cestu najít. Ale tady toto si myslím, že bude ještě docela boj, protože tyto děcka se tak srovnají možná kolem té pětadvacítky možná až. Protože oni na některé věci musí dojít sami. Když je člověk na něco upozorní, tak prostě tomu nevěří. To není ten směr, kterým myslí, který oni chcou dělat. To je právě tady ta bolest, oni za to nemožou, ale pořád se dneska v těch školách a vůbec mezi lidima traduje, že když to děcko je takové divočejší, tak je to spratek a nic jiného a podle toho se k němu pak chovají. Je to dost těžké vysvětlovat člověku, že máme hyperaktivní dítě, když to prostě někdo nechce rozumět nebo věřit. Tak jak třeba jedna učitelka, která byla zvyklá na moje dvě dcery, ve druhé třídě učila Marka. Dokázala ho tak vynervačit, že ve druhé třídě rozkopnul školní dveře. Oni tyhle děcka mají hodně sklon k agresivitě. Jakmile ho někdo vyloženě prostě vytočí do nejvyšších obrátek, tak oni to řeší tímto způsobem, prostě tou agresí. Toto ty děcka dělají a těžko se vysvětluje, že to není dobře, nevěří. U Marka už je to těžké, tam už něco zasela babička. Iva vidí, že se nechová správně ke mně. S Ivou se snad ještě něco dělat dá.

Příloha č. 5: Dotazník pro matku

Odpovědi na níže uvedené otázky budou sloužit jako podklad pro osobní, rodinnou a školní anamnézu, kterou bych ráda použila jako součást praktické části mé bakalářské práce. Veškeré údaje v bakalářské práci budou anonymní (nebudu uvádět žádné údaje, které by sloužily k identifikaci dítěte či rodiny).

Pozn.: Pokud se ptám na osoby neuvádějte jména ani jiné informace, které by sloužily k identifikace osob např. u hereditární zátěže stačí, když napíšete dědeček od Ivy, pokus o sebevraždu 56 let atd.

I. Hereditární zátěž

(Tento oddíl se týká dědičné zátěže pro Ivu, uvádějte příbuzné I. i II. stupně tj. rodiče, sourozenci, prarodiče, tety, strýce, bratrance, sestřenice,…).

Byla u členů Vaší rodiny někdy diagnostikována duševní porucha, alkoholismus, sebevražedné chování, kriminalita? Jiné dědičné choroby?

Ze strany matky:

Ze strany otce:

Příčiny úmrtí v rodině (rodiče, prarodiče, sourozenci, tety, …)?

Ze strany matky:

Ze strany otce:

„Podivínské“ chování v rodině?

(např. dědeček často střídal zaměstnání, nevydržel na jednom místě déle než půl roku, neustálé konflikty na pracovišti…).

Ze strany matky:

Ze strany otce:

II. Rodinná anamnéza

<u>Matka</u>

Rok narození:

Zdravotní stav:

Zdravotní stav sourozenců, rodičů:

Vzdělání):

Zaměstnání:

Spokojenost v zaměstnání:

Kouření, pití alkoholu:

Pozn. Pokud se za života Ivy vyskytoval v rodině jiný partner matky než otec, prosím o stručnou charakteristiku.

<u>Otec</u>

Rok narození:

Zdravotní stav:

Zdravotní stav sourozenců, rodičů:

Vzdělání:

Zaměstnání:

Spokojenost v zaměstnání:

Kouření, pití alkoholu:

<u>Sourozenci</u>

Rok narození:

Pohlaví:

Vzdělání (dasažené i probíhající)**:**

Zaměstnání:

Povahové charakteristiky:

Problémy (výchovné)**:**

Jaký má vztah k Ivě:

Rok narození:

Pohlaví:

Vzdělání (dasažené i probíhající)**:**

Zaměstnání:

Povahové charakteristiky:

Problémy (výchovné)**:**

Jaký má vztah k I.:

Rok narození:

Pohlaví:

Vzdělání (dasažené i probíhající)**:**

Zaměstnání:

Povahové charakteristiky:

Problémy(výchovné)**:**

Jaký má vztah k I.:

Rodina

Vzájemný vztah rodičů (jak dlouho trvá, trval)**:**

Jiné vztahy rodičů (manželství, dlouhodobá partnerství za života Ivy):

Děti z předchozích vztahů (od matky, otce), za předpokladu, že se s nimi Iva stýká:

Charakter rodinného soužití (počet lidí v domácnosti, vztahy, konflikty…):

Kdo dítě převážně vychovává, další osoby, které mají vliv na výchovu:

Finanční a bytové podmínky (velikost a kvalita bytu: vlastní pokoj nebo s kým ho sdílí...):

III. Osobní anamnéza

Těhotenství porod a poporodní vývoj

Pozn. Tento oddíl má je hodně variací jak by se daly pokládat otázky, důležité jsou i Vaše subjektivní pocity, během těhotenství a poporodního vývoje. Můžete krátce srovnat se

svými dalšími těhotenstvími, dětmi. Napíšu Vám několik oblastí, které by mohly být nápovědou, co do tohoto oddílu napsat, ale závisí to převážně na konkrétní zkušenosti.

Kolikáté těhotenství:

Průběh těhotenství:

- užívání léků, rizikové těhotenství, krvácení, váhové přírustky, hospitalizace, pracovní neschopnost, psychické stresy, dítě chtěné, nechtěné, reakce otce,
- porod v termínu, poloha dítěte, jakékoliv odchylky, plod donošený, nedonošený, křišený plod, délka, váha,
- kde se dítě narodilo, poporodní žloutenka, jiné choroby.

Poporodní vývoj:

- prodělané choroby, sezení, chůze, mluvení (kdy), slova, věty, výslovnost, udržování čistoty během dne i noci (pomočování), zlozvyky, jídlo, spánkový režim,

- úrazy, hospitalizace,

- jak dlouho byl v péči rodičů, školka, jak si zvykala, přechod do školy, družina, zájmové aktivity,

- zapojení sourozenců do péče, kdo byl či je s ním v nepřítomnosti rodiče.

<u>Škola</u>

- Od kdy, kde jak dlouho ve které škole, stížnosti, chování, známky, charakter stížností, vztahy ve škole,
- co ji baví, nebaví, příprava do školy s kým, jak často, kde, průběh
- třída, počet dětí, vztah ke škole.

<u>Osobnost dítěte</u>

Jakou má povahu, temperamentové charakteristiky a základní charakterové vlastnosti?

Jaké vzorce chování se od útlého dětství objevují (např. její reakce na stres, radost, povinnosti…)?

Jak reaguje na zákazy?

Její vztah k dodržování pravidel?

Jak reaguje na tresty, jaké tresty užíváte?

Jak dítě usíná, spí?

Jak je dítě samostatné ve srovná ní s vrstevníky?

Disciplína- dodržování, důslednost?

Co ráda dělá, jak tráví volný čas - koníčky zájmy?

U čeho, při jaké činnosti vydrží být v klidu, soustředit se, soustavná práce delší dobu (např. u PC…)?

O čem Iva sní ve vztahu k rodině, škole, budoucnosti?

Jakou budoucnost si pro Ivu představujete?

Co je na Ivě podle Vás kladné, pozitivní, pro co by ji mohli mít lidí rádi, vážit si jí, obdivovat?

Literatura

HORT, VL.,HRDLIČKA, M., KOCOURKOVÁ, J., MALÁ, E. A KOL. *Dětská a adolescentní psychiatrie*.Praha: Portál, 2008. 496 s. ISBN 978-80-7367-404-5.

Příloha č. 6: Záznamy ze schůzek v rámci programu Pět P

1. Samostatná schůzka

Kdy: 21.2. 2008 od 16:30 do 18:30

Kde: Zlín-město.

První schůzka proběhla organizačně bez problémů, matka dodržela domluvená pravidla.Ivu přivezla na domluvené místi ve správný čas. Procházely jsem se po městě. V Obchodním domě Prior jsem si byly prohlédnout karnevalové masky, na 21. budově jsem se byly podívat na střeše.

Z první schůzky mám velmi dobrý pocit, Iva se chovala velmi přátelsky i já jsem se v její společnosti cítila velmi dobře. Iva je velmi společenská, nemá problém s prvním navázáním kontaktu, myslím, že se hodně těšila, že bude mít starší „kamarádku." Je patrné, že do programu vstoupila dobrovolně a s očekáváním, že bude mít někoho jen pro sebe.

Z chování Ivy jsem byla mile překvapena, dokázal mluvit delší dobu o jednom tématu, pokud jsem ji pokládala otázky dokázala strukturovaně a smysluplně odpovídat. Na rozdíl od prvního setkání v SVP Domku byla klidnější, nesnažila se mě tolik okouzlit, myslím že se ke konci cítila uvolněně.

Vzhledem k věku Ivy a k jejím projevům chování na této schůzce do budoucna očekávám, že naše schůzky budou muset být vyplněny aktivními formami volného času. Inklinuje ke hrám, je soutěživá (závody kdo dříve na 21. vyběhne do posledního patra).

Na konci schůzky Iva projevila zájem chodit na bazén, do kina, knihovny… Z toho usuzuji, že se bude aktivně podílet na tvorbě programu našich setkání.

Kdy: 21.2. 2008 od 16:30 do 18:30

Kde: procházka, hřiště.

V přišla na schůzku v doprovodu kamarádky matky, Ivu jsem podle domluvy přivedla ke kamarádce matky, tím naše schůzka skončila. Matka nemohla dceru přivést na schůzku sama, měla pracovní povinnosti. Předem zavolala a zeptala se mě, jestli s touto úpravou souhlasím. Souhlasila jsem, jen mě překvapilo, že již při druhé schůzce paní M. upravuje

dohodu, že bude na schůzky dceru doprovázet a vyzvedávat si ji buď osobně nebo její starší syn.

Iva dostala na schůzku 30 Kč. Vše utratila. Z mého pozorování plyne, že Iva veškeré peníze, které jsou ji dány k dispozici utratí do poslední koruny.

Iva byla živější než na první schůzce, myslím, že se více uvolnila, bylo patrné že se snaží zkoušet, co si může dovolit.

Na schůzku přišla s desetiminutovým zpožděním, protože za trest musela opisovat školní řád – ve škole byla nepozorná, podle svých slov zlobila a používala vulgární slova. Užívání vulgarismů je podle mého pozorování její běžný způsob komunikace, dala jsem ji na vědomí, že se mi nelíbí, když tak to mluví a ráda bych, aby v mé společnosti nemluvila sprostě (o to se v průběhu schůzky opravdu snažila), do budoucna bych si s ní chtěla promluvit více o tom, proč není vhodné běžně používat vulgarismů.

Ke konci schůzky se mi svěřila, že se ji líbí čas, který spolu trávíme. Na konci schůzky byla smutná, že se ji je líto, že už se musíme rozejít. U Ivy patrná potřeba fyzického kontaktu, při procházce mě sama ze své iniciativy vzala za ruku a na konci schůzky mě objala.

Myslím, že mi Iva začíná důvěřovat.

Z jejich reakcí na určité situace jsem zjistila, že si budeme muset stanovit pevné hranice a pravidla, která nebudeme přestupovat. Musím být důsledná, pokud ji vysvětlím širší okolnosti tak Iva poslechne. U Ivy jsou patrné manipulativní tendence, proto si myslím, že důslednost a pevně stanovené hranice v našem vztahu mě budou chránit před pokusy manipulace z její strany a tím s mezi námi snad vytvoří vztah, kdy by si ona vážila mně jako člověka a nebrala mně jako svou hračku.

S Ivou se snažím procvičovat matematikou hranou formou, v průběhu schůzky ji dávám ve vhodný čas lehké početní příklady na sčítání a odčítání do dvaceti, typu (1+7 = 8). Správný výsledek příkladu řekne obvykle na druhý pokus, je u ní patrná nejistota vztahující se k početním úkolům. K procvičování jsem zvolila hranou formu spojenou s občasnou menší odměnou (může se chvíli houpat na houpačce, když spočítá 10 příkladů zpaměti).

Schůzky na několik týdnů přerušeny kvůli mé vleklé nemoc.

Kdy: 1.4. 2008 od 17:30 do 19:15

Kde: procházka, hřiště. Původně jsem šly na besídku do školky k Ivině neteři, Iva si spletla čas, a proto jsme přišly pozdě. Ivě jsem musela volat, protože na schůzku zapomněla.

Do budoucna by bylo dobré si promluvit s matkou Ivy, aby si důsledně hlídala termíny našich schůzek a Ivě je včas připomněla.

Iva se zmínila, že ji hrozí propadnutí z matematiky, nabídla jsem ji svou pomoc, případně že bych ji pomohla zajistit potřebné doučování. O pomoc v matematice neprojevila zájem. Nechce propadnout, ale proto, aby se tak nestalo, se nesnaží vyvinout žádnou aktivitu. Je u ní patrný volný přístup ke škole, nelíbí se jí špatné výsledky, ale aby s tím něco udělala nejeví zájem. Od její matky vím, že se s ní doma snaží procvičovat látku ze školy, ale Iva je velmi nesoustředěná, neustále odbíhá a vymýšlí si nové aktivity. S rozhovoru s matkou jsem pochopila, že mnohdy na to prostě už nemá „nervy" a procvičování nechají (alespoň to tuším). Matka má snahu nicméně k její pracovní vytíženosti a vzhledem k tomu, že je osamělý rodič dvou problémových dětí je pro ní tato situace velmi náročná.

Svěřila se mi, že vnímá chování její paní učitelky tak, že si myslí, že ji ponižuje před třídou, během toho, když je Iva u tabule a dlouho nemůže vyřešit početní příklad, tak že paní učitelka neadekvátně reaguje - koulí očima, vrtí hlavou, tyto signály paní učitelka vysílá do celé třídy načež, třída reagovala tak, že se ji začala smát. Je patrné, že Iva se ve třídě necítí dobře. Podle mého názoru by chtěla být ta, co zaujme, pokouší se na sebe strhnout pozornost, podle mého neadekvátním způsobem. Neposlouchá, dělá různé „opičky", baví se ve vyučování (k tomu se sama přiznala). Je přirozené, že učitel ji v tomto podporovat nebude, nicméně si myslím, že i na straně učitele by mohla být chyba v tom, že necitlivě přistupuje k Ivě a nechápe Ivinu osobnost a její projevy chování v celkovém kontextu.

Kdy: 7.4. 2008 od 17:00 do 19:00

Kde: Velké kino.

S Ivou jsme měly původně naplánováno jít do parku, ale kvůli nepřízni počasí jsme šly do kina na film: Kronika rodu Spiderwicků. Maminka Ivu přivezla ke mně do bytu podle domluvy a po kině nás obě odvezla domů. Iva byla v kině klidná film ji zaujal s výběrem byla spokojená.

Iva dokáže udržet pozornost, pokud je její motivace dostatečná.

Kdy: 14.4. 2008 od 15:50 do 19:10

Kde: ZOO Lešná

Domluvily jsem se, že se sejdeme v na zastávce náměstí Míru a odtud v 15:33 pojedeme do ZOO. Matka se zdržela u Ivy ve škole, a proto nás do ZOO odvezla. Zpět jsem jely autobusem.

Iva byla velmi roztěkaná, neustále měnila téma rozhovoru, odbíhala, byla nesoustředěná.

Pokud o něčem nechce mluvit, rozhovor je jí nepříjemný, tak mění téma hovoru, problémů se snaží vyhýbat . Paní M. byla ve škole kvůli tomu, že Iva zapomíná často úkoly, zapomíná pomůcky do školy, celková nepřipravenost na výuku. Iva se přiznala, že je nepořádná nemá věci do školy na jednom místě, a proto mnohdy něco zapomene. S Ivou jsem se dohodly, že do příští schůzky si doma určí místo, kde si bude všechny věci do školy dávat, aby je neztrácela.

Schůzky: Celkové shrnutí schůzek v období: konec dubna, květen a červen 2008

Poslední dobou mám pocit, že náš vztah s Ivou se dostává do jiné roviny, je více otevřený, dochází k prohloubení důvěry. Iva poslední dobou více zkouší kam může zajít, snaží se provokovat, většinou se mi její pokusy o manipulaci daří podchytit díky pevným hranicím, které jsem si v našem vztahu stanovila. Myslím, že už si zvykla na to, že když něco řeknu, tak si za svým názorem stojím. Nicméně ona neustálé zkouší mou trpělivost, nedá se jí upřít vytrvalost.

Během schůzek jsem pozorovala, že Iva hodně prožívá pocity v akci. Nesnese, když někdo druhému, slabšímu ubližuje, okamžitě zasahuje, a to velmi impulzivně a rychle. Mnohdy si nestačím všimnout určité situace, kterou už Iva fyzicky aktivně řeší. Snažím se ji v prosociálním jednáním podporovat, ale také se pokouším tlumit její velice impulzivní fyzické reakce, např. mluvíme o tom, co udělala, proč to udělala a snažím se jí vést k tomu, aby si uvědomila, že určitá situace se dá řešit i jiným než fyzickým způsobem, snažím se ji vést k tomu, aby dokázala použít i jiné strategie řešení konfliktu než jsou pro ni typické – klidnější a uváženější řešení konfliktů.

Díky matce. vím, že se stupňují problémy Ivy ve škole, především v matematice. Matka sama iniciovala schůzku s třídní učitelkou a vedením školy – nevím zatím jak toto jednání dopadlo.

Podle mého názoru je pro Ivu v současnosti velice stresující chodit do školy, sama rozhovor o škole nevyhledává, dříve měla tendenci se mi svěřovat, se svými úspěchy i

neúspěchy, nyní se tato situace změnila. Iva je v této oblasti velice uzavřená. Největší potíže u Ivy se vyskytují ve zvládnutí probírané látky v matematice.

S Ivou si nadále procvičujeme každou schůzku příklady z matematiky. Pozoruji zlepšení jak na straně rychlosti, tak po stránce úbytku chybovosti. Podotýkám, že početní úlohy však neodpovídají náročnosti, které by měla dosahovat vzhledem k tomu, že chodí do třetí třídy. Myslím, že je potřeba, aby se Iva doma intenzivně věnovala přípravě do školy s pomocí maminky. S Ivou je však potíž, že udrží pozornost jen krátký čas (6 až 10 příkladů – a to když má dobrý den).

Společný výlet programu Pět P na hrad Lukov

Přerušení schůzek z důvodu letních prázdnin.

Kdy: 29.9. 2008, od 15:00 do 17:00

Kde: procházka po městě, nákupní centrum Zlaté jablko. Iva přišla na schůzku sama.

Po několika měsících, co jsme se s Ivou neviděly, byla Iva trochu méně hovorná, než je u ní obvyklé. Budeme si muset na sebe asi znovu zvyknout.

Iva přestoupila na jinou školu, líbí se ji tam, zdá se velmi spokojená, vypráví o nových spolužácích – kamarádech, o paní učitelce- líbí se jí, uvidím jak se to bude dále vyvíjet. Prozatím se zdá, že ji změna školy velmi prospěla, všechno je pro ní nové, mám jen obavu z toho, že až si na všechno zvykne, přestane být zaujatá novotou, tak začne opět ve zvýšené míře zlobit anebo se bude snažit zaujmout nové spolužáky způsobem, který zná nejlépe – připoutá na sebe pozornost nicméně špatnými prostředky. Je u ní patrna touha o zapadnutí do nové skupiny a vytvoření si lepších vztahů než jaké měla dříve, jen neví, jak na to.

Iva se přiznala, že občas ruší ve vyučování, ale změna nastala v tom, že si začíná uvědomovat, že toto vyrušování jejím spolužákům může vadit (a ne imponovat, jak by si možná přála). Na tento fakt ji upozornila spolužačka, která je jí velmi sympatická a Iva by se s ní chtěla více skamarádit. Předtím jsme u ní sebekritiku a uvědomění si spolu zodpovědnosti za tvorbu klimatu ve třídě nezaznamenala.Iva se zmínila o nervovém vyčerpání matky. Někdo jim otrávil psa.

Kdy: 13.10. 2008 od 16:30 do 18:30

Kde: Středisko volného času – Ostrov radosti, ul. Kotěrova.

Iva sem chtěla jít z vlastní iniciativy, ráda sem chodí i ve svém volném čase. Kreslila si. V kolektivu více dětí má sklon předvádět se, silná tendence k dominantnímu chování. Celkově se Iva chovala na své poměry slušně, vydržela si skoro hodinu kreslit.

Kdy: 20.10. 2008 od 15:00 do 18:00

Kde: kino GAC.

Iva přišla na schůzku o 45 minut později, upozornila jsem ji, že příště už na ní čekat nebudu. Je hodně soustředěná na sebe a nepřemýšlí nad tím, že její chování má důsledky i pro jiné lidi. Bylo deštivé počasí, proto jsme šly do kina.

Kdy: 3.11. 2008 od 15:00 do 17:00

Kde: Bylo hezké počasí, procházely jsme se po Zlíně, byly jsme na kolotočích.

Na dnešní schůzce byla Iva velmi spokojená, bavila se, líbilo se jí, že jsme společně šly na kolotoč. Byla velmi pohybově aktivní. Podle slov Ivy i v nové škole má problémy s kázní, myslím, že situace se začíná opakovat, nedá se říct, že bych tento vývoj nečekala.

Mám pocit, že se v poslední době matka Ivě víc věnuje při přípravě do školy. Vidím u ní výrazné pokroky v matematických dovednostech.

Kdy: 24.11. 2008 od 17:30 do 19:15

Kde: Lázně Zlín

S Ivou jsme byly v bazéně. Velmi se ji tady líbilo, pořádně se vyřádila. Podle jejích reakcí usuzuji, že plavat budeme chodit častěji. Iva mě poslouchala, trochu se fyzicky unavila, byla klidnější, a proto s i myslím, že tento způsob trávení našeho společného času je vhodný. Iva se uvolnila po plavání jsem si šly na chvíli sednout od bufetu, hodně se mi rozhovořila o vztazích ve své rodině. Má velmi ráda svého bratra, nicméně z jeho strany nedochází k toužené pozitivní zpětné vazbě, vidí ho jako svůj vzor. Tatínka má velice ráda hodně si ho idealizuje. Z informací od matky vím, že o ně velký zájem neprojevuje. Iva se snaží vztahy v rodině hodně idealizovat to, co říká, podle mých informací neodpovídá skutečné situace.

Poslední dobou Iva chodí včas na schůzky, domluva pomohla.

Kdy: 16.12. 2008 od 15:00 do 17:00

Kde: zimní stadion

Byly jsme bruslit. Poslední dobou se nám osvědčilo aktivní trávení společných schůzek. Ze začátku schůzky byla Iva velmi šťastná, těší se na Vánoce. Vyprávěla mi o tom, že je velmi šťastná, že má takovou velkou rodinu, že jich má hrozně ráda, v rodině je zřejmě momentálně příznivé klima. Iva se často zmiňuje o otci, kde společně byly, co dělala, co jí koupil, zájem otce je pro ní vítanou změnou. Svěřila se mi, že je na ní její bratr agresivní, jak slovně, tak fyzicky – matka o tom ví, situaci řeší. Se synem má výchovné problémy.

Kdy: 23.2. 2009 od 15:00 do 17:00

Kde: procházka po centru Zlína

Iva byla velice živá, „rozdováděná“ více než obvykle. Ve škole je podle jejích slov vše v naprostém pořádku. Chválila se, že ji jde v poslední době matematika i čeština. Od matky vím, že to se svými školními úspěchy přeháněla, porušuje školní kázeň současná třídní učitelka její snahu s ní pracovat. Nicméně Iva je velice těžký materiál na zpracování. Zřejmě se mi snaží zalíbit. Matka si s Ivou neví v současnosti rady, uvažuje o návštěvě psychologa případně psychiatra.

Kdy: 2.3. 2009 od 15:30 do 17:15

Kde: Měly jsem jít plavat, ale první pondělí v měsíci je sanitární den, zvolily jsem náhradní program, výstavu dinosaurů v Obchodní centrum Zlaté jablko.

Iva byla jako obvykle velmi aktivní, trochu neposlušná, vše jsem ji musela několikrát opakovat než mě poslechla. Mluvily jsme o tom, že přede mnou Iva nemluvila sprostě a teď s tím začala. Snažila jsem se ji vysvětlit, proč si nepřeji, aby tak mluvila a proč to není dobré pro ni. Vulgární slova beru jako jakousi frajeřinu a nástroj k tomu, jak zapadnout do prostředí, ve kterém se pohybuje – mezi kamarády. Souhlasím s matkou, že se u Ivy začíná výrazně projevovat typické pubertální chování.

Kdy: 14. a 20. 4. 2009

Kde: Lázně Zlín

K problémům ve škole jsme se nevracely – Iva o toto téma neprojevila zájem, násilně jsem se k tomu dostávat nechtěla, ani to není mým cílem. Byly jsme plavat, snažím se Ivu učit plavat, zlepšuje se. Z hodin na bazénu mám dobrý pocit Iva je spokojená, obě nás to baví, věnujeme se příjemným aktivitám, upevňuje to náš vztah. V bazénu poslouchá, nemám proto strach s ní tam chodit, domluvily jsme se, že jestli nebude poslouchat tak tam chodit

nebudeme, moc se ji tam líbí, proto je zřejmě nezvykle poslušná. Problémy nastávají pouze tehdy, když musíme odejít, to mě neustále přemlouvá, proto ji odchod hlásím nejméně 15 minut předem. Snažím se ji podporovat v tom, aby si sama hlídla čas, který tam máme zaplacený, to zatím není moc efektivní, když ji něco baví, tak zapomíná na vše kolem.

Všimla jsem si, že Iva začíná přemýšlet o abstraktních věcech: lidské vztahy, atd. Snažím se toho využívat a na příkladech ze života, v jejím případě ze školy uvádět různé hybné momenty. Snad ji to trochu pomůže pochopit chování spolužáků a učitelů vůči ní. Zatím je to tak, že za všechno můžou učitelé. Je to asi běh na dlouho trať, ale doufá, že v ní alespoň trochu napomůžu vybudovat vědomí odpovědnosti za své činy.

Kdy: 4. 5. 2009

Kde: dětské hřiště.

Iva si na tuto schůzku přivedla spolužačku – kamarádku, aniž by mi o tom předem dala vědět. Vysvětlila jsem ji, že schůzky jsou pro ni a pro mě, a proto by s sebou neměla vodit nikoho jiného, navíc je to i další zodpovědnost pro mne. Nicméně jsem dovolila, aby s námi její kamarádka šla. Holky si na hřišti hrály. Iva si v kamarádském vztahu uchovává svou osobnost, nesnaží se bezmyšlenkovitě jen zalíbit, z čehož jsem předtím měla strach. Její kamarádka je velice dominantní osobnost se silně manipulativními sklony, usuzuji, že její inteligence je poměrně vysoká a pro Ivu by mohla díky tendenci ovládat lidi být nebezpečím. Záleží na tom jakým směrem bude Ivu ovlivňovat. Nicméně Iva, jak jsem si všimla, si dokáže hájit svou pozici.

Kdy: 12. 5. 2009

Kde: Lázně Zlín

Byly jsme se koupat, Iva a bazén = spokojenost. Na této schůzce Iva řešila „velké dilema."

Dvě pozitivní věci, po kterých toužila a musela se rozhodnout mezi jednou z nich. Dala jsem ji na výběr buď zůstaneme déle v bazénu, nebo půjdeme ještě do města na zmrzlinu, ale nemůže mít obojí. Chtěla obě dvě věci, sama se nedokázala rozhodnout, navrhla jsem ji, aby si ke každému vyjmenovala pozitiva a negativa a na základě toho se rozhodla. Nakonec jsme šly do města, ale zadaný úkol ji trval velmi dlouho a snažila se tíhu rozhodnutí přenést na mě. Jsem ráda, že jsem ji to neusnadnila a nakonec se musela rozhodnout sama. Vyzkoušela si jiný způsob myšlení, který ji do té doby nebyl vlastní.

Kdy: 27. 5. 2009

Kde: venčení psa z útulku.

Venčily jsme společně psa z útulku. Se zvířaty je ráda, ví, jak se k nim chovat. Psa by si nejraději vzala domů, bylo těžké ji vysvětlit, proč to nejde, nechápala to. Když po něčem touží, nevidí nic, co by ji v tom mohlo překážet. Je fixována na jednu myšlenku a rozumné argumenty nebere v úvahu, této vlastnosti jsem si u ní všimla už častěji.

Kdy: 3. 6. 2009 od 13:30 do 17:00

Kde: Dětský filmový festival – OC Zlaté jablko.

Nejprve jsme byly na náměstí, kde si Iva kreslila, doprovodná akce filmového festivalu. Potkaly jsme se s další dobrovolnickou dvojicí s Pět P a společně jsme šly do kina. Iva se znala s dívenkou z další dvojice ze školy, byly kamarádky, věděly navzájem o tom, že jsou v programu Pět P.

Iva momentálně působí velice spokojeně, dobrá nálada z ní přímo vyzařuje.

Kdy: 16. 10. 2009

Kde: Jižní svahy

S Ivou jsme se poprvé sešly po delší době – letní prázdniny. Byla hodná, poslouchala, zklidnila se, byly jsme nakupovat. Z důvodu, že matka byla nemocná, potřebovala něco předat babičce Ivy, tak jsme navštívily babičku. Babička je velmi otevřená, příjemná paní, pí M. podle mého názoru vyrůstala ve spořádaném rodinném prostředí. Iva má k babičce hezký vztah.

Přestože jsme se s Ivou dlouho neviděli, necítila jsem odcizení mezi námi. Iva se docela změnila, působí optimističtěji, klidněji, celkově se jeví spokojeně. Je vidět, že na sobě pracuje, maminka se ji v tom snaží podporovat.

Kdy: 13.11. 2009

Kde: Středisko volného času – Ostrov radosti, ul. Kotěrova, cukrárna.

S Ivou jsem byla v cukrárně, pak jsem šly do Střediska volného času. Myslím, že jsem zlepšení u Ivy zakřikla. Jsem z chování Ivy naprosto rozčarovaná. To, co jí dříve těšilo a zajímalo, zájem o pozitivní myšlení, teď považuje za naprostou hloupost. Mám pocit, jako by se v něčem hodně zklamala. Snažila se mnou manipulovat, což už dlouho nedělala.

Od matky vím, že už delší domu nemají doma klidné prostředí, bratr Ivy je neustálým zdrojem konfliktů v domácnosti. Zhoršilo je i její vyjadřování, vulgarismy, vůbec se nesnažila kontrolovat. Začala se stylizovat do chlapecké role – vyjadřování, oblékání. Krize identity?

Příloha č. 7: Hodnocení dobrovolnice Petry Janovské

Hodnocení dobrovolnice Petry Janovské

z pohledu koordinátora Programu Pět P ve Zlíně

Petra Janovská nar. 25.10. 1987, Záhumenická 274, Dolní Němčí 687 62, je zařazena v Programu Pět P od 2. 10. 2007 .

Obsah programu 5P

Program Pět P je sociálně preventivní, volnočasový program zaměřený na přátelství, podporu, prevenci, péči a pomoc všem dětem, kterým může prospět hodnotný vztah s další dospělou osobou.

Do programu přicházejí nejen děti s výchovnými problémy, ale i děti z neúplných a pěstounských rodin, děti šikanované, děti, které mají zkušenosti s drogou, ale i takové, na které rodiče nemají čas.

Podstatou programu je vztah mezi dítětem a vyškoleným, supervidovaným dobrovolníkem, kteří spolu tráví pravidelně určitý čas.

Základní údaje

Dobrovolnice Petra Janovská byla vybraná do dobrovolnického programu jednak na základě motivačního pohovoru, zvládnutí psychologických testů, absolvování odborného výcviku a doporučení supervizorky tohoto programu PhDr. Zdeňkou Markovou.

Psychosociální výcvik, zaměřený na základy vývojové psychologie a speciální pedagogiky, socializaci dítěte, nácvik komunikačních dovedností, techniky hovoru s dítětem, relaxační techniky, sociálně právní problematiku absolvovala ve dnech 16.11.-18. 11. 2007 v celkovém počtu 24 hodin. (osvědčení o výcviku).

Před zařazením do výcviku se účastnila supervizních setkáních dobrovolníků v rámci programu v celkovém počtu 6 hodin.

Dobrovolnici Petře bylo dne 13. 2. 2008 přiděleno dítě - dívka Iva ve věku 10ti let.

Dívenka byla zařazena do Programu na základě doporučení výchovné poradkyně ZŠ a souhlasu zákonného zástupce dítěte – matky.

Dle školy byla Iva problémová a to jak v chování k ostatním spolužákům, takv přístupu ke školním povinnostem. Často zapomínala pomůcky, domácí úkoly, na výuku nebyla připravena.. Ve vyučování (dle výchovné poradkyně) byla mnohdy nezvladatelná, vyrušovala, neustále vykřikovala a upozorňovala na sebe.

Docházelo i k fyzickému napadání spolužáků, lhaní bylo na denním pořádku.

Iva žije v neúplné rodině, vyrůstá spolu s matkou a svým starším bratrem, se kterým si nerozumí, matka řeší neustálé konflikty mezi sourozenci.

Působení dobrovolnice v programu

V rámci programu Pět P dobrovolnice plní funkci „starší sestry“ a při setkávání pomáhá svěřenému dítěti – Ivě s problémy, které neumí samo řešit. Petra je dítěti starší kamarádkou, ochránkyní a oporou, což výrazně posiluje jeho sebevědomí. Iva pod vlivem dobrovolnice získává potřebné sociální kompetence.

Schůzky probíhají bez větších problémů. Navštěvují např. nízkoprahová zařízení, společně poznávají město Zlín a jeho okolí, chodí plavat, bruslit …. apod.. Zúčastňují se společných akcí v rámci tohoto programu (výlet do ZOO Lešná, hrad Lukov, apod.).

Dobrovolnice plánuje schůzky tak, aby byly pro Ivu přínosné. Velmi oceňuji odpovědnost a osobně-profesionální přístup Petry k těmto schůzkám. V případech, kdy není možno přijít na sjednanou schůzku, vždy se s dostatečným předstihem omluví a schůzku nahradí (často i celodenní aktivitou).

Mimo jiné dobrovolnice soustavně pomáhá dítěti i při učení a přípravě na školu. Iva má velké nedostatky zejména v matematice K procvičování matematických příkladů volí adekvátní výukové metody (spočívající v hravé formě).

Petra se snaží na dítě působit svou přirozeností, vede ji k otevřenosti k druhému, učí ji naslouchat lidem okolo.

Velmi dobrá je spolupráce Petry i se zákonným zástupcem dítěte (matkou) a koordinátorem Pět P.

Dobrovolnice je v neustálém kontaktu s rodinou – s matkou dítěte, která je pravidelně informována o společných aktivitách dvojice a případné problémy, které se ve vztahu vyskytnou řeší jak s rodičem dítěte, tak s koordinátorem tohoto programu.

Petra si plní i další povinnost v Pět P, zúčastňuje se skupinových i individuálních supervizí .

O kvalitním a profesionálním působení dobrovolnice svědčí velmi pozitivní změny v chování dítěte a to: celkové zklidnění, Iva lépe komunikuje, její agresivita ustupuje, snaží se dodržovat nastavené hranice, vztah k dobrovolnici je více otevřený, dochází k prohloubení důvěry. Svěřuje se častěji o nových kamarádech, o učitelích ... Obrovský posun nastal v chování dítěte při vyučování, začíná si uvědomovat, že toto vyrušování jejím spolužákům může vadit a ne iponovat. –dítě se snaží řešit vzniklé konflikty uvážlivěji a klidněji než na počátku vztahu.

Dítě – Iva získala nového blízkého člověka – dobrovolnici Petru, která ji není ani rodičem, ani učitelem, ale jakýmsi průvodcem, společníkem. Díky tomuto nabývá zdravé sebejistoty a osvojuje si prosociální vzorce chování i prožívání.

Dobrovolnice Petra pracuje v Pět P doposud (25 měsíců), i když fungování dvojice v organizaci bývá okolo 10 měsíců.

Jako koordinátorka tohoto projektu se mohu na Petru vždy spolehnout, je velmi vstřícná, obětavá, ochotná a řadí se mezi dobrovolníky s obrovským darem pro práci s dětmi.

Marie Forgáčová

Zlín,březen 2010 koordinátorka Pět P

Příloha č. 8: Závěrečná zpráva o výsledku kontrolního speciálně pedagogického vyšetření

Pedagogicko psychologická poradna

Závěrečná zpráva o výsledku kontrolního speciálně pedagogické vyšetření

Důvod vyšetření: Prospěchové potíže, nepozornost. Prvotní vyšetření.

Psychologické vyšetření:

V kontaktu bezprostřední, v reakcích výrazně dětská. Spontánně navazuje hovor i v průběhu vyšetření, vypráví o svých zájmech, odpovědi doplňuje svými zážitky. Pracuje však velmi ochotně, nutné je ale vedení ve smyslu neustálé korekce impulzivity – je zvýšeně vázaná na vedlejší vnější podněty, „odbíhá“ od úkolů. Některé úkoly řeší impulzivně, nesleduje předloho, postupuje podle nahodilých pokusů. Již v počátku vyšetření patrný výrazný psychomotorický neklid, koncentrace pozornost značně kolísá, V. je neklidná a roztěkaná. Obtížně chápe instrukce, nutno je i několikrát opakovat. je méně samostatná, potřebuje individuální přístup a neustále motivovat formou pochvaly.

Rozumové předpoklady jsou celkově rozloženy do pásma dolního průměru, s mírnou převahou složky verbální (průměr) nad složkou názorovou (mírný podprůměr). Toto snížení je dáno zejména oslabením v oblasti názorové analýzy a syntézy a vizuomotorické koordinace, kde se pravděpodobně negativně odrážejí výkyvy v koncentraci pozornosti. Nižší je i všeobecná informovanost a úroveň sociálního úsudku (tj. schopnost postihnout logické dějové souvislosti ve smyslu příčina-následek na obrázkovém materiálu), při adekvátní samostatné orientaci v běžných životních situacích. Nejlépe se rozvíjí vizuální postřeh a schopnost určování společných vlastností u dvou předmětů. a tím i tvoření a užívání pojmů.

Kresba signalizuje určitou vývojovou nezralost – na kresbě postavy jsou patrné disproporce, linie jsou neobratné a probíhají se nestejnoměrným tlakem.

Speciálně pedagogické vyšetření:

Aktuálně čtenářský výkon odpovídá zjištěným rozumovým předpokladům dívenky. Čtení je neplynulé, se zárazy, některá víceslabičná slova slabikuje, nechybuje. Text reprodukuje útržkovitě, celková dějová souvislost ji není jasná.

Písemný projev: píše pravou rukou, špetkou, velkými, nejednotnými grafémy. V textu se občas vyskytují specifické chyby (chybí písmena ve slově, má problémy, s pochopením zadání – nutné několikrát zopakovat, dětská.

Specifické zkoušky: nápadnosti ve sluchové syntéze i analýze slov, zkřížená lateralita (ruka pravá, oko levé).

Závěr a doporučení:

Vyšetření potvrdilo mírné dysortografické nápadnosti u dívenky s rozumovými předpoklady v pásmu dolního průměru, pomalejším tempem a výraznými obtížemi v koncentraci pozornosti, susp. ADHD. Ve spontánním chování patrná výrazná impulzivita a nižší schopnost adekvátně korigovat své okamžité reakce. Doporučujeme trpělivý přístup s přihlédnutím k osobnostním dispozicím dítěte.

Rozsah a závažnost poruchy nejsou důvodem k zařazení do režimu speciálního vzdělání, ale jedná se žákyni se speciálními vzdělávacími potřebami, a to na úrovni zdravotního znevýhodnění s možností zohlednění a diferencovaného hodnocení (zákon č. 561/2004 Sb., § 16, odst. 6 a vyhláška č. 73/2005 Sb) po celou dobu školní docházky.

S maminkou konzultován přístup k dítěti, způsob domácí přípravy a potřeba důsledného výchovného vedení.

Dále navrhujeme:

- v rámci možností zohlednit individuální zvláštnosti dítěte
- každý den trénovat čtení, vhodné je i společné čtení, střídání se ve čtení…, text po krátkých úsecích reprodukovat
- vést dívenku k tomu, aby si text po sobě pečlivě přečetla, využívat zkrácené zadání, psaní na fólii, postupně i různé doplňovací texty
- průběžná kontrola správného pochopení zadání
- procvičovat analýzu a syntézu slov, písmenka abecedy využívat při skládání víceslabičných slov (seskládat – potom psát…)
- procvičovat pravo-levou orientaci
- používat pomocné linky v sešitě (pro malá písmena)
- ve výuce dopřát V. více času na počáteční pochopení, vhled a orientaci v problému

- vybudovat základní pracovní návyky – v přípravě na vyučování dodržovat krátké, ale pravidelné časové úseky, pracovat spíše v menších celcích
- tolerovat kolísání tempa i výkonu, zejména v závěru vyučování, při dlouhodobější či stereotypní činnosti atp.
- ve chvíli, kdy již není X. schopen spolupracovat, kdy vyrušuje apod., pokuste se jej zaměstnat jinou činností, v rámci možností jej zaúkolujte tak, aby pocítil prospěšnost pro své okolí (např. něco pro třídu nachystat apod.).